

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI BÖLÜMÜ

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ALANI MEZUNİYET ÇALIŞMASI

*“BÂKÎ ve ŞEYH GÂLİB DİVÂNI'NDA
Hz. İSÂ ile Hz. MERYEM”*

SEZGİN POYRAZOĞLU

980213

DANIŞMAN HOCA : Doç Dr. Nihat ÖZTOPRAK

**Haziran / 2002
LEFKOŞA**

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI BÖLÜMÜ

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ALANI MEZUNİYET ÇALIŞMASI

*“BÂKÎ ve ŞEYH GÂLİB DİVÂNI'NDA
Hz. İSÂ ile Hz. MERYEM”*

SEZGİN POYRAZOĞLU

980213

DANIŞMAN HOCA : Doç Dr. Nihat ÖZTOPRAK

**Haziran / 2002
LEFKOŞA**

BÂKÎ
ve
ŞEYH GÂLİB
DİVÂNI'NDA

HZ. İSÂ
ile
HZ. MERYEM

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....

ÖNSÖZ.....

BÂKÎ ve ŞEYH GÂLİB DİVÂNİ'NDA Hz. İSÂ ile Hz. MERYEM

1. BÖLÜM

- Hz. İsâ ile İlgili Genel Bilgiler.....1
- Hz. İsâ'nın Hayatı.....1
- Hz. İsâ'nın Teolojik Şahsiyeti.....7
- Hz. İsâ'nın Genel Nitelikleri.....8

Hristiyanlık ve İslâm Dinine Göre Hz. İsâ

- Hristiyanlık Dinine Göre Hz. İsâ.....9
- Hristiyanlıkta İmân Esasları.....11

İslâm Dinine Göre Hz. İsâ

- Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. İsâ ile İlgili Geçen Âyetler.....14
- Hz. İsâ'nın Havârilere Gökten Sofra İnmesi.....14
- Hz. İsâ'nın Sadakatı.....16
- Peygamberler ve Kitaplar.....17
- Kıyamet Alâmetleri.....18
- Yahudi ve Hristiyanların Boş İddiaları.....19
- Peygamber ve Peygamberlik.....20
- Helâl Yiyecekler.....23
- Meryem Oğlu İsâ Mesîh'in Sonu.....25
- Hz. Meryem
- Genel Bilgi.....26

- İsa (A.S)'ın Annesi Hz. Meryem'in Soyu,Doğuşu ve Beyt'ül Makdis Mescid'ine Adanıp Bırakılışı ve Bazı Faaliyetleri.....28
- Hz. Meryem'in Hamile Oluşu,Hız. İsa'yı Doğuruşu.....29
- Kur'an-ı Kerim'de Hz. Meryem ile İlgili Geçen Âyetler....30

2. BÖLÜM

- Bâkî Divânı'nda Hz. İsa İle İlgili Beyitler.....35
- Bâkî Divânı'nda Hz. Meryem ile İlgili Beyitler.....40
- Şeyh Gâlib Divânı'nda Hz. İsa.....41
- Şeyh Gâlib Divânı'nda Hz. Meryem.....49
- Lûgat.....51
- Bibliyografya.....59

KISALTMALAR

A.S.....ALEYHİSSELAM

Dr.....DOKTOR

G.....GAZEL

Hız.....HAZRET

K.....KASİDE

Prof.....PROFESÖR

R.....RUBAİ

S.....SAYFA

T.B.....TERC-İ BEND

ÖNSÖZ

Her edebiyatta olduğu gibi Divân edebiyatında da duygu, fikir ve muhayyile dünyası vardır. İşte böyle bir edebiyat, Bâkî ve Şeyh Gâlib gibi iki büyük değer yetiştirmiştir.

Bâkî ve Şeyh Gâlib, Divân edebiyatı'nın en büyük ve en kutsî sanatçılarından. Özellikle kendi dönemleri itibariyle şiir dünyasına damgasını vurup ses getirmişlerdir. Bâkî 16.yy, Şeyh Gâlib ise 18.yy klasik edebiyatı'nın en büyük isimleridir.

Bugüne kadar Divan edebiyatı şairleri ve eserleri ile ilgili olarak birçok araştırmalarda bulunulmuş fakat bu şairlerin eserlerinde peygamberleri nasıl ele aldıkları üzerinde durulmamıştır.

İşte bu çalışma Bâkî ve Şeyh Gâlib Divânı'nda **Hz. İsâ ile Hz. Meryem**'in nasıl ele alındığı incelenmiştir. Çalışma iki bölüm halinde sunulmuş olup, 1. bölümde Hz. İsâ ve Hz. Meryem'in hayatları değişik kaynaklardan faydalanılarak ortaya konulmuş, 2. bölümde ise beyitlerde nelere benzetildikleri açıklanmıştır.

Genel olarak bakıldığında Bâkî Divânı'nda İsâ ve Meryem ile ilgili sadece yirmi beyitte değinilmişken, Şeyh Gâlib Divânı'nda ise onlarla ilgili beyitlerde daha çok yer verilmiştir.

Bâkî ve Şeyh Gâlib Divânı'na bakıldığında zaman, özellikle Hz. İsâ'nın gökyüzüne çekilşi, nefesi, beşikte konuşma mucizesi ve dünyaya babasız gelme gibi mucizelerinden bahsedilmiştir. Bâkî, Hz. Meryem'den daha çok oğlu Hz. İsâ (Mesîh) ile ilgilenmiş ve Hz. Meryem'le ilgili sadece iki beyitte bahsetmiştir. Şeyh Gâlib ise yukarıdaki özelliklerinden bahsetmekle beraber Bâkî'nin üzerinde durmadığı birkaç benzetme üzerinde durmuştur. (Padişah, Meryem'in bakireliği..vs). Bâkî'de Hz. İsâ'nın dünyaya gelme mucizesinden bahsedilmezken, Şeyh Gâlib de ise bu mucizeden birkaç beyitte söz ettiği görülmektedir.

Bu iki şair arasındaki belirgin farkın ortaya çıkışının nedeni olarak, Bâkî'nin daha çok din dışında şiir yazmasına bağlanılabilir. Bâkî, her ne kadar Şeyh'ül-İslâmlık mertebesine ulaşmak istemişse de buna muvaffak olamamış, Şeyh Gâlib ise tasavvufî yönü güçlü olduğundan bu mertebeye ulaşmıştır ve

kendisinden sonra da Divân edebiyatında büyük bir değer yetiştirmemiştir.

Bu çalışmada Hz. İsa ve Hz. Meryem ile ilgili ciddi kaynaklardan faydalanılarak elimden gelenin en iyisini yapmaya çalıştım. Hz. İsa ve Hz. Meryem ile ilgili bilmediğim birçok bilgiye ulaşmakla beraber böyle bir çalışmanın daha önceden yapılmış olmaması ve ilk çalışma olması benim için ayrıca büyük bir gurur kaynağıdır.

Böyle bir çalışmayı mezuniyet konusu olarak bana veren sevgili hocam **Doç. Dr. Nihat ÖZTOPRAK'** a katkılarından dolayı çok teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmada emeği geçen yine çok değerli hocam **Tahsin Selvi'** ye, yazımında büyük katkısı olan **Halil Özdemir'** e ve can dostum **Uysal Küçüközer'** e teşekkürü bir borç bilirim.

Saygılarımla...

Sezgin POYRAZOĞLU

Haziran / 2002

Lefkoşa

1. BÖLÜM

BÂKÎ ve ŞEYH GÂLİB DİVÂNİ'NDA HZ. İSÂ İLE HZ.MERYEM

HZ. İSÂ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER:

Kelime Anlamı Olarak:

Hiz. İisâ Kur'ân-ı Kerim'de adı geçen ve kutsal kitap olan İncil'in verildiği peygamberdir.

Hiz. İisâ Kur'ân-ı Kerim'de, İbn Meryem ve Mesîh şeklinde zikredilen, kendisine İncil'in verildiği, Hiz. Muhammed'i (S.A.V) mujdelediği bildirilen, " Allah'tan bir ruh ve kelime" olarak tavsif edilen, kul olduğu vurgulanan peygamberdir. Hristiyanlık'ta ise İisâ, (Mesîh) Tanrı'nın oğlu "Tanrı" kabul edilmektedir.

Hiz. İisâ, gerek Hristiyanlık'ta gerekse İslamiyet'te Mesîh olarak kabul edilir. İnciller'de İisâ ismi ona meleğin Yusuf'a (Matta, 1/21) ve Meryem'e (Luka, 1/31) talimatı doğrultusunda verilmiştir. Batı dillerinde, İisâ karşılığında Jesus ismi aslı " Yahve kurtuluştur, Yahve kurtarır" anlamındaki İbranice kısaltılmış şekli olan Yesua'dır. İisâ'nın ismi İnciller'de Ve Pavlus'un mektuplarında Lesous olarak geçmektedir.

Ahd-i Atık'in Yunanca tercümesinde Yoşva olarak kaydedilmiştir. Kur'ân-ı Kerim'de ve İslâmi literatürde İisâ ismi kullanılmaktadır. Bazı batılı yazarlar, kelimenin İisâ şeklinde Hiz. Muhammed'e bizzat Yahudiler tarafından empoze edildiğini ileri sürerler.

İisâ kelimesinin Arapça olduğunu kabul edenler ise "donuk beyaz renkte olmak" anlamında ayes kökünden geldiğini ve rengi beyaz olduğu için bu adı aldığını ileri sürerler. Buna göre Hiz. İisâ, nefsini itaatle, kalbini muhabbetle ve ümmetini Allah'a davet ettiği için kendisine bu ad verilmiştir.

HZ. İSÂ'NIN HAYATI

Hristiyanlık'ın en belirgin özelliği Hiz.İisâ ile ilgili inanç ve telakkiler üzerine temellendirilmiş bir din olmasıdır. Bundan dolayı İisâ'nın kimliği, tabiatı ve mesajı Hristiyanlık tarihi boyunca çok tartışılmış, onun hakkında pek çok eser kaleme alınmıştır. Ancak hayatına, özellikle de çocukluk ve gençlik yıllarına dair birinci dereceden kaynaklar oldukça sınırlıdır; çünkü Hristiyanlık teolojisinde İisâ'nın dünyevi hayatından çok ölümü, dirilmesi ve semaya urucu önem taşımaktadır. Bundan dolayı sahih sayılan bugünkü

İnciller’de dünyevi hayatına fazla önem verilmemiş İnciller ise sahih kabul edilmiştir.

İnciller’de İsa’nın Beytlehem’de doğduğu bildirilmekle beraber Nâsıralı diye takdim edilmektedir, çünkü Nâsıra hem yerleşim merkezinin hem de bir dini hareketin adıdır. Öte yandan kelime “Allah’a adanmış, Allah’ın elçisi mukaddesi” anlamlarına da gelmektedir. Hz. İsa’nın doğum tarihi kesin şekilde bilinmekteyse de milâdî başlangıç olarak kullanılan tarihin yanlış olduğu kabul edilmektedir. Bugün kullanılan tarih, VI. yüzyılda yaşamış bir papaz olan Dionysius Exiguus tarafından ortaya konulmuştur. İnciller’de verilen bilgilere göre İsa, Kral Hirodes günlerinde Beytlehem’de doğmuştur (Matta 2/1). Hirodes’in İsa’yı öldürme planı üzerine meleğin uyarısıyla Yusuf, İsa’yı Mısır’a götürmüş ve Hirodes’in ölümünden sonra geri dönmüşlerdir (Matta, 2/19-22). Astronomik hesaplar ay tutulmasının Roma takvimine göre 750 yılının 12-13 Mart gecesi vuku bulduğunu göstermektedir. Paskalya ise 12 Nîsân 750’de başlamıştır. Buna göre Hirodes’in ölümü arasında cereyan eden olaylar iki-üç aylık bir süreyi gerektirdiğinden İsa’nın doğumunu M.Ö. 5. yılının sonu veya 4. yılının başı olarak kabul etmek uygun olur.

Batı kiliselerince kabul edilen 25 Aralık ilk defa IV. yy’da doğum günü olarak kutlanmıştır. İnciller’de verilen bilgiye göre Hz. İsa’nın annesi Meryem, İsa’yı dünyaya babasız getirmiştir. İnciller’de Meryem’in anne ve babasından bahsedilmemekte, sadece İsa’nın doğumundan önce Galile’de Nâsıra şehrinde oturduğu Dâvûd evinden Yusuf adlı bir dülgerle nişanlı olduğu belirtilmektedir (Matta, 13/55). Meryem’in teyzesi Elizabeth’in Harûn soyundan olduğuna göre (Luka, 1/5) Meryem de aynı soydan gelmelidir.

Dört İncil’den sadece (Matta, 1/1-16) ve (Luka, 3/23-28) İsa’nın şeceresi verilmektedir. Matta İncil’i İsa’nın şeceresini ayrıca Yahudilik’te beklenen Mesîh’in Davut soyundan olacağına dair inancın İsa’da gerçekleştiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Luka’da Hz. İsa’nın beklenen Mesîh olduğunu vurgulamak amacıyla şeceresini vermektedir. Ancak bu iki İncil’deki şecere listeleri birbirinden farklıdır. Matta’nın listesinde Dâvûd’dan İsa’ya kadar 28 ismi yer alırken Luka’nın listesinde bu sayı 41’e çıkmaktadır. İsa’nın babasız dünyaya geldiği kabul edildiği halde iki listede de Meryem’in nişanlısı Yusuf ile son bulmaktadır. Listeler arası çelişkiyi gidermek için Matta’daki listenin dülger Yusuf’a, Luka’daki listenin de Meryem’e ait olduğu ileri sürülmektedir.

Luka İncili’ne göre Cebraîl, Yusuf ile nişanlı olan Meryem’e bir oğlan doğuracağını müjdeler ve adının İsa olduğunu bildirir. Ona yüce Allah’ın oğlu denecek. Rab Allah ona babası Dâvûd’un tahtını verecek, Yakûb’un evi üzerinde ebediyen saltanat sürecektir ve onun melekûtuna hiç son olmayacaktır (Luka, 1/26-34). Meryem, kendisinin evli olmadığını, dolayısıyla böyle bir doğumun olamayacağını belirtince melek Allah’tan

olan bir sözün hükümsüz kalamayacağını belirtir (Luka, 1/34-38). Meryem'in hamileliği anlaşıncı Yusuf nişanı bozmak ister, ancak Rabb'in meleği rüyasında ona görünerek çocuğun Ruh'ül-Kudüs'ten olduğunu söyleyip onu ikna eder (Matta, 1/18-21, 24-25).

Yine Luka İncili'ne göre Yusuf ile Meryem, M.Ö. 29-M.S. 14 yılları arasında imparator olan Kayser Augustus'un buyruğu üzerine nüfusa yazılmak için Beytlehem'e giderler ve bir ahırda kalırlar. Meryem İsa'yı burada doğurur (Luka, 2/1-7). Çok eski bir geleneğe göre ise ahırda değil Beytlehem'e yakın bir mağarada dünyaya gelmiştir. Doğumunun sekizinci gününde ona İsa adını koyup, sünnet ettirilir (Luka, 2/21). Kırk gün sonra şeriata uygun olarak (Levililer, 12). Yerusâlim'e mabede götürürler vegerekli takdimlerde bulunduktan sonra Nâsıra'ya dönerler. Kudüs'te Simeon adlı sâlih ve dindar bir adamla mâbede adanmış Anna adındaki yaşlı bir kadın onun beklenen Mesih olduğunu anlarlar (Luka, 2/25-38). Bu arada Hirodes, Beytlehem ile çevresinde iki yaşın altındaki bütün erkek çocukların öldürülmesini emreder (Matt, 2/16).

Hiz. İsa'nın çocukluk ve gençlik yılları ile ilgili olarak İnciller'de sadece Fısıh (Paskalya) bayramı münasebetiyle on iki yaşında Kudüs'e götürülmesi olayı zikredilmiştir (Luka, 1/80; 2/52). Bayram sonunda İsa'yı kaybeden Yusuf ve Meryem onu mabede din adamlarıyla sorulu cevaplı konuşma yaparken bulurlar. Dinleyenler onun anlayışına ve cevaplarına şaşırırlar.

İsa'nın çocukluğu ve gençliği ile ilgili şu hususlar tesbit edilebilir. İsa'nın Ya'kûb Yahuda, Yoses ve Simon adında dört erkek kardeşi ayrıca kız kardeşleri vardır. Bazı yorumcular İsa'nın kardeşlerinin Yusuf'un ilk evliliğinden olduğunu kabul etmekte, bazıları bunların İsa'nın kuzenleri olduğunu kabul etmekte, bir kısmı ise Meryem ile Yusuf'un çocukları olup İsa'dan sonra doğduklarını ileri sürmektedirler (NDB, s.389). İsa İbranice'nin yerine geçen Ârâmî dilini konuşuyordu.

Matta İncil'i Azîz Yusûf'u ön plana çıkarmakta Meryem ise hep geri planda kalmaktadır. Mesîhî müjdelerin Hiz. İsa'nın şahsında gerçekleşmesi Yahudilik'te Hristiyanlık'a geçen insanlara hitap eden Matta İncil'i için dikkat çekici bir husustur. Luka İncili'nde ise bütün dikkat, çocuk, İsa ve annesi Meryem üzerinde yoğunlaşmıştır.

İsa Beytlehem'de bir ahırda dünyaya gelmiş, kırk gün sonra Rabb'e takdim edilmek üzere mâbede götürülmüş, daha sonra müneccimler gelmiş ve İsa'yı doğduğu ahırda değil bir evde bulmuşlardır (Matt, 2/11). Müneccimlerin ziyaretinden hemen sonra da Mısır'a kaçma olayı vuku bulmuştur. Luka İncili'ne göre aile İsa'nın Kudüs'te Rabb'e takdim edilmesinden hemen sonra Nâsıra'ya dönmüştür. Çünkü bu İncil'de Hirodes'in zulmünden ne de Mısır ikametinden bahsedilmektedir.

İnciller'e göre Hiz. İsa'nın tebliğ faaliyeti, Yahyâ tarafından vaftiz edilmesi ve şeytan tarafından denenmesinin ardından başlamıştır. İsa'dan

altı ay büyük olan Yahyâ, ondan önce tebliğ faaliyetine başlayarak insanları göklerin melekûtunun çok yakın olduğunu haber verip tövbeye davet eder. Gelenler günahlarını itiraf edip Yahyâ tarafından vaftiz edilir. Otuz yaşlarındaki İsa da (Luka, 3/23) vaftizden sonra Ruh'ül-Kudüs onu çöle götürür ve çölde kırk gün, kırk gece oruç tutar. İblis onu iğvaya çalışır, fakat başarılı olamayınca peşini bırakır. Şeytanın İsa'yı denemesi hadisesi sadece sinoptik İnciller'de yer almaktadır (Matta, 3/13, 17,4), (Markos, 1/12-13), (Luka, 4/1-13).

İsa'nın bir veya üç yıl süren tebliğ faaliyetinin İnciller'den hareketle tam bir kronolojisi yoktur, bazıları farklı tarihlerde verilmektedir . Buna rağmen tebliğ döneminin olayları şöyle sıralanabilir: Hz. İsa Erden civarında ve Galile'de tebliğ faaliyetine başlar. 27 veya 28 yılı Nîsân ayında Paskalyanın yaklaştığı günlerde Kudüs'e gelir. Paskalya'dan sonra Kudüs'ten ayrılıp Yahudiye diyarına gidir ve burada Hz. Yahyâ ile aynı bölgede tebliğ faaliyetinde bulunur, ardından Galile'ye döner. Sinoptik İnciller'in verdiği bilgiye göre İsa'nın asıl tebliğ hayatı Galile'de geçer. Bu bölgedeki faaliyetlerini dört safhaya ayırmak mümkündür.

Birinci safha kendi memleketi olan Nâsıra'dan ilk çıkarılışı ile başlar (Luka, 4/16-30) ve muhtemelen dört ay devam eder. Mu'cizeler gösterip hastaları iyileştiren İsa'nın bu ilk dönemdeki mesajı Rabb'in ruhunun kendisiyle birlikte olduğunu fakirlere İncil'i vazetmek için Allah'ın kendisine meshedip gönderdiği fikri üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu dönemde İsa Allah'ın melekûtunun yakın olduğunu bildirmekte ve insanları tövbeye, İncil'e, iman etmeye çağırmaktadır. İsa'nın mesajı Yazıcılar ve Ferîsîler'in düşmanlığını celbeder, Ferîsîler'le Hirosesiler onu ortadan kaldırmak üzere anlaşırlar (Markos, 3/6).

İkinci safhada İsa, Paskalya için Kudüs'e gelir. Bu sırada Ferîsîler'le iyice arası açılır (Yuhanna, 5/1-47). Galile'ye dönene İsa'nın cumartesi günüyle ilgili kural dışı davranışları Yahudi otoritelerince tepkiyle karşılaşır. Ferîsîler İsa'yı yok etme planları kurarken halk büyük bir coşkuyla onu takip eder.

Üçüncü safhada on iki Havarîsini seçen İsa, dağda yaptığı meşhur vaazla pek çok hakikati dile getirir.

Dördüncü safhada vaazı sonrasında başlamakta ve Hiroses'in ise karşı tavır almasına kadar devam etmektedir. Bu dönemde İsa hastaları iyileştirip, çeşitli mu'cizeler gösterir, meseller göstererek gerçekleri anlatır. Nâsıra'dan ikinci defa çıkarılır, on iki Havarî'yi İncil'i tebliğ göreviyle çevreye gönderir.

Yahyâ şehid edildi. İsa beş bin kişiyi doyurdu. Kendisine inanan Galilleliler onu kral yapmak isterler (Yuhanna, 6/15). İsa, bölgeden ayrılarak Su ve Sayda taraflarına, oradan Dekapol'a gider ve nihâyet Kefernahum'a döner. Altı ay süren bu dönem boyunca İsa mu'cizeler göstermeye ve tebliğde bulunmaya devam eder. Ölümünü ve dirilişini

önceden haber verir, kendi sureti değişir ve Kudüs'e gider. Yahuda ve Pere'yi dolaşır, öleli dört gün olan Lazar'ı diriltir (Yuhanna, 11/1-46). Kudüs'e yakın bir yerde ortaya çıkan bu mu'cizevi olay sarsar. Kudüs'te başkâhin Kayafa'nın teşebbüsüyle toplanan Sanhedrin'de İsa'nın yaptıklarını kendisi için tehlike oluşturduğu belirtilir, öldürülmesi için planlar yapılır (Yuhanna, 11/47-53). Durumu sezen İsa oradan ayrılarak Efraim şehrine, oradan da Pere'ye gider. Kudüs'e giderek "Korkma ey Sion kızı, işte kralın bir eşek sıpasına binmiş gidiyor" (Zekarya, 9/9) ifadesindeki Mesih'in kendisi olduğunu belirtmek için bir sıpa üzerinde şehre gider. Bu arada on iki Havarî'den biri olan Yahuda İskariyot, başkâhinlere giderek otuz gümüş karşılığı İsa'yı ele vermeyi vaad eder. Ancak Fısıh bayramının birinci gününde Fısıh yemeği sırasında İsa, Petrus'un sürçeceğini kendisini ele vereceğini bildirir, Havarîler'den uyanık durup dua etmelerini ister. Biraz uzaklaşarak secdeye kapanır ve dua eder Havarîler ise dinlemeyip İsa'ya uyarlar.

Kısa bir süre sonra İsa tutuklanır. İsa Başkâhin Kayafa Sanhedrin tarafından sorgulanırsa da yaptıklarında suç unsuru bulunmaz. Sonunda başkâhin'in Mesih olup olmadığı hususundaki sorusuna karşılık İsa'nın açıkça Mesih olduğunu söylemesi üzerine ölümü hak ettiğine karar verilir. Yahudiler İsa'nın milleti kandırdığını, Kayser'e vergi verilmesine engel olduğu ve kendisine Mesih kral olduğunu iddia ettirdiğini ileri sürerek (Luka, 23/2) Roma valisi Pilatus'tan öldürülmesi için onay isterler. Pilatus İsa'yı özel olarak sorguya çeker, iddialarının siyasi ve tehditkâr olmadığını görür (Yuhanna, 18/33-38); suçsuz olduğunu açıklayıp serbest bırakmak isterse de halk ile karşı karşıya gelmeye göze alamaz; Yahudilik'in ısrarla İsa'nın çarmıha gerilmesini istemeleri üzerine sorumluluktan kurtulmak için çare arar. İsa'nın Galile'den olduğunu öğrenince Hirosdes'e gönderir. Hirosdes İsa'yı sorgulayıp Pilatus'a iade eder (Luka, 23/7-11).

Gönlü İsa'yı affetmekten yana olan Pilatus Yahudiler'in baskıları karşısında onun çarmıha gerilerek öldürülmesini onaylar. Bunun üzerine Yahudiler İsa'yı Golgota denilen yere götürerek çarmıha gererler. İsa'nın başının üzerine "Nâsıralı İsa, Yahudiler'in kralı" diye bir yazı yazılır (Yahunna, 19/19). İsa, Cuma günü saat sabah 9'da çarmıha gelir (Markos, 15/37). Arimateali Yusûf İsa'nın cesedini "hac"a gerildiği yerdeki bahçede bulunan hazır bir kabre veya kendisi içinde olduğu bir kabre koyar. Ancak Pazar günü kabre ziyarete gelenler mezarın boş olduğunu görürler. Bu arada İsa dirilmiş olarak onlara görünür (Matta, 28/9-10).

Yeni Ahid Hz. İsa'nın dirildikten sonra on defa Havarîlerine ve şakirdlerine görüldüğünü kaydetmektedir. Resullerin işlerine göre İsa dirildikten sonra kırk gün daha yaşamış, havarîlerine telkîn ve tavsiyelerde bulunmuş, daha sonra havarîlerini Zeytinlik dağına götürmüş ve oradan semâya alınmıştır (Matta, 1/3, 9/11).

Hız. İsa'nın hayatıyla ilgili olarak sinoptik İnciller'le Yuhanna İncili'nin bakış açısı farklı olduğundan naklettikleri olaylardan kronolojik sırası da birbirinden farklıdır, ayrıca zaman ve mekânla ilgili işaretler genellikle çok karışıktır. Sadece sinoptikler dikkate alındığında İsa'nın tebliğ hayatı oldukça kısadır ve bu sürede yalnızca bir fıstık yaşamıştır. Bununla beraber bazı ifâde ve işaretler Kudüs'e birden fazla gittiğini düşündürmektedir. Yuhanna İncili ise hem coğrafi planda, hem de kronolojik anlamda geleneksel ve bakış açılarından farklıdır. Ona göre Hız. İsa tebliğ faaliyeti döneminde bir değil üç fıstık yaşamıştır (Yuhanna, 2/13).

Diğer taraftan Hız. İsa'nın tarihi bir şahsiyeti olup olmadığı dahi Batı'da özellikle 19. yy. başlarında tartışılmış bazıları gerçekte böyle bir kişinin yaşamadığını ileri sürmüşlerdir. Onu tarihi bir şahsiyet olarak tanımakla birlikte hayatı ile ilgili rivâyetleri mitolojik unsurlarla dolu olduğunu söyleyenler de vardır. İsa'nın yaşadığı dönem bu şartlarla ilgili az da olsa tarihi bilgiler bulunmaktadır. Bununla birlikte İncil yazarlarının anlattıkları olayları dışarıdaki olaylarla vâkıalara bağlanma endişeleri pek yoktur. Sadece Roma Valisi Pilatus dört İncil'de de zikredilir. Matta ve Luka İsa'nın doğumunu Hirodes'in saltanatının son zamanlarına yerleştirmektedir. Luka iki yerde anlattığı olayların tarihini verir. Yuhanna ise, İsa'nın mâbedden satıcıların kovma hadisesinin mâbedin inşasından kırk altı yıl sonra vûku bulunduğunu belirtmektedir. İsa'nı tebliğ faaaaliyetine başlamasıyla ilgili en açık tarihi bilgiyi veren pasaj Luka İncili'ndedir, en açık tarih ise "Kayser Tiberius" saltanatının on beşinci yılı ifadesidir. Luka, İsa'nın otuz yaşlarında vaftiz olduğunu belirtmektedir (3/23).

İnciller'in dördünde de Hız. İsa'nın Cuma günü çarmıha gerildiği bildirilmektedir. Fakat hadisenin ayın hangi günü gerçekleştiği bilinmemektedir. Yuhanna İncili'ndeki bir ifadeye göre Paskalya'nın yeneceği gün çarmıha gerilmiş olmalıdır (18/28). İsa'nın ölümü kıssasıyla da teyit edilmektedir. İsa'nın öldüğü günün ertesi büyük bayram günü yani 15 Nîsân'dır.

İsa Yahudi dini takvimine göre 14 Nîsân Cuma günü ölmüştür. Yahudi dini takvimindeki 14 Nîsân Cuma gününe rastlaması milâdi takvimle ya 11 Nîsân 27'de ya 7 Nîsân 30'da ya da 3 Nîsân 33'te ölmüştür. Bunlar arasında gerçeğe en yakın olanı 30 yılıdır. 28 yılı Nîsân ayı Kudüs'te Paskalya bayramına katılması 7 Nîsân İsa'nın ölümü, 9 Nîsân dirilişi.

HZ. İSÂ'NIN TEOLOJİK ŞAHSİYETİ

Hristiyanlık'ta İsa tarihi olduğu kadar hatta ondan daha fazla teolojik yönden önem taşımaktadır, zira bu dinin temel esasları İsa ile ilgilidir. Hristiyan inancına göre İsa, Allah'ın bedenleşmiş kelâmıdır, dolayısıyla Tanrı'dır.

Tanrı'nın yaratılmamış olan ebedî mesajı bedenleşmiş olup İsa olarak insanlar arasında yaşamaktadır. Bu sebeple Hristiyanlar İsa'ya "Tanrı oğlu, Rab, Mesîh" ünvanlarını vermektedir. İnciller'de Tanrı'nın ondan "oğlum" onun da Tanrı'dan "babam" diye bahsettiği çeşitli pasajlar İsa'nın ulûhiyetine delil olarak gösterilmektedir. Buna karşılık onun ilâh olmadığını savunanlar da İnciller'e dayanırlar (Markos, 10/17-18). İznik Konsili'nin toplanmasına sebep olan Arius da konsilde İnciller'den getirdiği karşı delillerle onun ilah olmadığını göstermeye çalışmıştır. İsa'nın tabiatı yani insan mı yoksa ilâh mı veya hem insan hem ilâh mı olduğu husus asırlar boyu tartışılmış, 325 İznik, 431 Efes ve 451 Kadıköy konsillerinde alınan kararlarla insanî ve ilâhi olmak üzere iki tabiatı fakat bir tek şahsiyeti olduğun Tanrı'nın oğlu olması hasebiyle teslîsinin bir uknûmunu teşkil ettiği resmen tasdik ve ilân edilmiştir.

İnciller'e göre Hz. İsa'nın mesajının özü Allah'ın melekûtudur. İsa tebliğ faaliyetine Allah'ın melekûtunun çok yakın olduğunu insanların tövbe ederek ona hazırlanmaları gerektiğini vurgulayarak başlamıştır. Melekûtun gelişyle şeytanın günahın ve ölümün insanlar üzerindeki hakimiyeti sona erecektir. İsa Mesîh yer yüzüne ilâhi emirleri (şariat-tevrat) kaldırmak değil tamamlamak için gelmiştir (Matta, 5/17).

Hz. İsa'nın İnciller'de yer alan çok sayıda mu'cizesi vardır. Dünyaya gelişi, vaftiz esnasındaki olaylar, suları şarâba çevirmesi, rüzgâra emrederek fırtınayı dindirmesi, hastaları iyileştirmesi, ölüleri diriltmesi ve az yiyeceklerle çok kişiyi doyurması v.b. bunlardandır.

Hristiyan inancına göre havarîlerin gözleri önünde semâya urûc ve babasının sağ tarafına İsa dünyanın sonuna doğru ikinci defa gelecektir. İnciller'de çeşitli alâmetlerle geleceği anlatılmaktadır. İlk Hristiyanlar, Mesîh'in gelişinin çok yakın olduğuna inanıyor ve gelmesini beklemektedirler. İnsanoğlu meleklerle beraber gelip izzet tahtına oturunca deccâlin hakimiyetine son verecek, iyileri mükâfatlandırarak, kötülerini cezalandıracaktır (Matta, 25/31-46).

Hristiyan dünyasında İsa'nın ikinci gelişyle başlayacak ve bin yıl sürecek olan bir hükümrânlık inancı da vardır. Bu inanca göre bin yıllık süre ilk diriliş arasında gerçekleşecektir. Deccâl'in hakimiyeti ve deccâl taraftarlarıyla Mesîh taraftarlarının savaşmasından sonra bu sonuncuların zaferleriyle Mesîh'in bin yıllık yeryüzü saltanatı başlayacak bin yılın

sonunda kötülerle yeni bir savaş olacak ve bu savaş iyilerin mutlak zaferiyle sonuçlanacaktır. Fakat Katolik kilisesi bin yıllık Mesih'i krallık inancını reddetmektedir.

HZ. İSÂ'NIN GENEL NİTELİKLERİ

Bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulur: "Onu gördüğünüzde tanıyınız: Kırmızı beyaz arası bir adamdır. Üzerinde iki sarı elbisesi vardır. Ona bir ıslaklık İsâbet etmediği halde başından su damlar gibidir. Doğu Dimaşk'da iki elbise içinde beyaz minârenin yanına ellerini iki meleğin kanatlarına koymuş olarak inecektir. Başını eğdiği zaman başından su damlayacak, kaldırdığında ise ondan inci taneleri dökülecektir. O'nun nefesnin kokusunu bulup da ölmeyen kâfir kalmayacaktır."

"Mi'râc'a çıkarıldığım gece Mûsâ ile buluştum. Baktım ki ne garib bir adamdır. Baş fazla kıvırcık değildir. Sanki uzak yerlerin insanlarından gibidir.

HİRİSTİYANLIK VE İSLÂM DİNİNE GÖRE HZ. İSÂ

HİRİSTİYANLIK DİNİNE GÖRE HZ. İSÂ :

Hiristiyanlar Yüce Allah'ın Hz. Âdem'e buğday ağacından yemesini emrettiği halde şeytanın kandırmasıyla Âdem peygamberin bundan yediğini, Hz. Âdem'in işlediği bu günâh yüzünden onun ve soyunun azaba müstehâk olduğunu kabul eder.

Hiristiyanlara göre Yüce Allah kullara acıdığından ezeli oğlunun zâhiri bir beden içerisine girerek dünyaya göndermiş ve "hac"a gerilerek öldürülmesine rızâ göstermiştir. Aslında Hz. İsa'nın haca gerilmesini gerektiren bir suçu yoktur. Fakat Âdem'in işlediği suçun kurbanı olarak haca gerilmiştir. Bu fedâiliği ancak Allah'ın ve insanın oğlu olan bir kişiden başka kimsenin yapabilmesi mümkün değildir. İşte bu oğul ve fedâi bâkire Meryem'in oğlu İsa Mesîh'tir.

Allah meleği Meryem'e göndererek onu dünyayı kurtaracak Mesîh'in kendisinden doğacağını müjdelemiştir. Rûh'ül-Kudüs'ün Meryem'e gireceğini ve ondan ezeli sözün (kelâm-logos) doğacağını böylece Meryem'in Tanrı'nın anası olacağını haber vermiştir.

Hz. Meryem Bety Lahm'de Hz. İsa'yı dünyaya getirir. Meryem'in nişanlısı olan dülger Yusûf rû'yasında gördüğü bir buyruk üzerine Romalı yöneticinin umumî nüfus sayımı yaptıracağını duyarak oraya ismini yazdırmak üzere Meryem ile birlikte gider. Çünkü dülger Yusûf'un asıl memleketi Beyt Lahm'dir.

İsa Mesîh Yusûf ve Meryem'in indigi halde "han"da dünyaya gelir. Dülger Yusûf fakir olduğundan handa hayvanların kaldığı yerden başka sığınacak yer bulamaz. İsa peygamberin doğduğu gece Beyt Lahm çevresindeki tarlalarda sürülerini otlatan çobanlar melekler görürler, hepsinin birlikte Allah'ı tesbîh ederek şöyle dediklerini duyarlar:

"Yücelik ve övgü yücelerin yücesindeki Allah'adır. Yeryüzüne selâmet insanlara sevinç vardır" .Bu melekler kervanın söylediği izlere katılan çobanlar onların peşine düşerek giderler ve handa çocuğun bulunduğu yere gelirler. Melekler gibi yüce sözler söyleyerek Allah'ı tesbîh ve temcîd ederler. Meleklerin müjde verirken Jesu ismini kullandıkları çobanlar tarafından duyulduğu söylenir. Bu ad "kurtarıcı" anlamına gelir.

Hz. İsa'nın doğumundan birkaç gün sonra Orşelim (Kudüs)'e mecusî hâkimlerinden ve bilginlerinden bir heyet gelirler ve derler ki bugünlerde

kendisine peygamberlik ve büyük bir mülk verilen yeni bir çocuğun dünyaya geldiğini gösteren gökte bir yıldız parlamıştır. Geleceği bildirilen Yahudi hükümdarı budur. Mecusî bilginler beraberlerinde altın ve gümüşler getirerek bu yolcuya sunmak istediklerini ve ona secde etmeyi istediklerini söylerler. Kendilerine gökyüzünde görünen yıldızın önderlik ettiğini beraberindeki kişilerle birlikte sürükleyerek buralara kadar getirdiğini ifade ederler. Kente geldiklerinde doğan hükümdarın yerini sorarlar. O zamanki Kudüs valisi Hirodes Mecusîleri çağırarak der ki: “Beyt Lahm’e gidin ve çocuğu bulursanız bana verin ki gelip ona secde edeyim”. Mecusîler kendilerine kılavuzluk eden yıldızla birlikte Beyt Lahm’e giderler ve orada çocuk Jesu’yu görürler. Ona secde edip hediye sunarlar. Aynı anda Rabb’in melekleri rü’yada dülger Yusûf’a görünürler ve ona: “Kalk çocuğu ve anasını al Mısır’a kaç, çünkü Hirodes çocuğu öldürmek istiyor” derler.

Dülger Yusûf da rüyasında söylenenleri yapar. Kutsal aile Mısır’a taşınır. Aynı melekler Mecusî heyetine de görünür ve rü’yada kendi memleketlerine dönmelerini ve Hirodes’e çocuğun yerini söylememelerini bildirirler. Bunun üzerine Hirodes kızar, heyecanlanarak Beyt Lahm ve civarındaki memleketlerde yaşayan iki yaşına kadar olan çocukların tümünün öldürülmesini emreder.

Kutsal aile Musul’a gider ve inandıkları gibi yanık mâbedin önüne konaklarlar. Birkaç ay burada kaldıktan sonra tekrar seyâhat ederler. Çünkü çocuğu da anasını da alıp Yahudiye’ye dönmesini emretmiştir. Zira çocuğu öldürtmek isteyen Hirodes ölmüştür. Bunun üzerine dülger Yusûf ve ailesi Filistin’e doğru yönelirler. Matariye yolunu takip ederler ve bâkire ağacı denilen o bölgede yetişen bir ağacın altında gölgelenirler. Bazı kaynaklardaysa Mısır’a geldiklerinde bütün putlar yıkılmış ve kırılmıştır.

Filistin’e döndüklerinde Nâsıra’da yurt edinirler. Mesîh otuz yaşına basınca Yuhanna onu Ürdün ırmağı dolaylarına götürür. Kırk gün oruç tuttuktan sonra dinini müjdelemeye başlar. Bu esnada şeytan onu tecrübe eder ve der ki: “Eğer bana boyun eğer ve secde edersen sana tüm dünyayı veririm”. Mesîh ona der ki: “Git ey şeytan”. Şeytan gider ve melekler gelir. Kendisinin yanına gelip ona hizmet ederler. Bu müjdelemeden sonra İsa dinini yaymaya başlar. On iki Havarîsi onun çevresine girer ve onlarla birlikte yetmiş kişiyi daha seçerek Yahûdi ve Celîl köylerine elçi ve müjdeleyici olarak gönderir. Hristiyanlara göre ilâhlığını gösteren mucîzeler gösterir.

Yahudiler işlerin kötü gittiğini, Hz. İsa’nın ellerinden çıkacağını farkedince müşâvere ederek onu yakalamak için kendisin tuzak hazırlarlar ve haksız yere iftira ederler. Onu nihâyet yakalayarak Roma Valisi olan Platus’a teslim ederler. Hakkında “hac”a gerilerek öldürülmesine karar verilir ve yine onlara göre Hz. İsa hacdan çıkarılarak toprağa gömülür. Kabrinde üç gün kaldıktan sonra kırk gün boyunca Hıritiyanlık’ı yaymaya

çalışır ve öğrencilerin arasında yaşayarak göğe yükselir. Öğrencilerine: “Gidin dünyayı dolaşın, İncil’i bütün mahlûkata yayın”. Baba, oğul, Rûh’ül Kudüs adına onları vaftiz eder.

Hız İsa’dan sonra ona inanan Hristiyanlar, Trianus, Dicius ve Dioecletianus dönemlerinde büyük eziyetler görürler. Neron, Hristiyanlara karşı olmadık işkencelerde bulunur. Roma’yı onların yaktığını söyleyerek bunun acısını Hristiyanlardan çıkarır. Neron’un son dört senesi, Hristiyanların işkencelere marûz kaldığı dönemdir. Zalim Neron devrinde Hristiyanların stadyumlarda diri diri, vahşi hayvanların önüne, aç kalmış köpeklerin ağzına atıldıkları, asıldıkları, haca gerildikleri, ziftli elbiseler giydirildikleri, ateşler üzerinde yakıldıkları olmuştur.

Trianus döneminde Hristiyanlar unutulmaz acılar çekerler. Onun korkusundan gizli yerlere kaçarak ibâdetlerini icra etmeye çalışırlar. Roma’nın putperest dinine inanmayan ve Hristiyan olan bu zavallıların gizli toplantılar yapmasını yasaklar.

Dicius’tan sonra Hristiyanların başına daha ağır felâketler ve musîbetler gelir. Dioecletianus başa geçince Hristiyanlara yapılan işkencenin azalacağını ümit etmişlerdir. Ama Diocletianus diğer kurallarda daha çok işkence yapmaya başlar ve Mısırlı Hristiyanlara daha ağır işkencelerde bulunur. Dioecletianus ne kadar Hristiyan papazı ve piskoposu varsa hepsini yakalatıp hapse attırır. Yüz kırk bin kişiden fazla Kıptî Hristiyan öldürüldü.

HIRİSTİYANLIK'TA İMÂN ESASLARI

Hristiyanlık'ta imânın esasları 3'tür.

1-TESLİS (Trinity): Üç esası kabullenmek.

2-Hz. İsa'nın insanlığı kurtarmak için haca gerilmesi ve kabrinden kalkıp göğe çıkması.

3-Ölü ve dirileri hesaba çekmesi.

TESLİS AKİDESİ (Trinity): Dr. Poust “Kutsal Kitabın Tarihi” adlı eserinde diyor ki: “Allah’ın tabiatı eşit üç unsurdan ibârettir.

a- Baba Allah

b- Oğul Allah

c- Rûh’ül-Kudüs Allah

İnsanlar oğul vasıtasıyla babaya bağlanırlar. Kendilerini fedâ ederek oğula ve temizleyerek de Rûh’ül-Kudüs’e intisâb ederler.

Bu ifadeden anlaşılıyor ki, üç unsur birbiriyle iç içedir ve yaratıcının zâtı üçlü esası zarurî kılar.

Papaz Peatre şöyle diyor: “Yüce Allah evreni yarattıktan ve onu insan ile süsledikten sonra birliğine ait unsurların dışında hiçbir şeyi

açıklamamıştır. Nitekim Tevrât'ın satırları arasında bu konuda bazı işaretlere rastlamak mümkündür. Tevrat'ta Allah'ın kelimesi, Allah'ın hikmeti, Rûh'ül-Kudûs gibi ifadelere rastlanılır. Ancak Tevrât'ın kendilerine indirildiği kimseler bu kelimelerin anlamlarını kavrayacak güçte değildirler. Bununla beraber Tevrât'ı İncîl ile birlikte okuyanlar kastolunan mânâyı kavrarlar. Neden sonra Mesîh dünyaya gelince Yüce Allah kendi prensiplerini ve derli toplu hükümlerini İncîl'de bize göstermiştir. İncîl'in Yahudi kitaplarında "Allah'ın Kelimesi" diye adlandırıldığı görülmektedir. Ahd-i Atîk'in ilk beş kitabında bu ifadelere rastlanılır. Yüce Tanrı göğe çıkıp yükselince inanlar arasında oturmak üzere bir ruh göndermiştir. Bu ruhun da oğul gibi, Allah ile çok üstün ve ezelî bir münâsebeti vardır. Bu, Rûh'ül-Kudûs adını alır ki Tevrât'ta açıklanan ifâdenin aynısıdır. Görülüyor ki Tevrât'ın telmîh yolu ile gösterildiği şeyi İncîl bütünüyle açıklamıştır".

Allah'ın kutsal kitabı anlamakta zihnini aydınlattığı, kalbini herkese açtığı herkes sözü (kelime-logos) Allah'ın mücerred emri ve bir tek sözü olarak açıklama yapılamaz. Bu üç üknûm ilâhi kemâl bakımından birbirne eşittir. Bunlardan ikisi söz (kelime-logos) ile Rûh'ül-Kudûs'tür.

Birinci üknûm "Baba"dır. Buradan anlaşılıyor ki herşeyin kaynağı ve menbaı babadır. Babanın söze nisbeti şekil nisbeti değil, hakîkîdir.

İkinci üknûm "söz"dür. Çünkü O, Tanrı'nın irâdesini üstün ifâdelerle açıklamaktadır ve Allah ile insanlar arasındaki haberleşmenin aracısıdır. "Söz"ün diğer bir adı da oğuldur.

Çünkü oğul zihninde muhabbet bağılılığını ve kişiyle baba arasındaki birliği temsil eder. O, kendisiyle babası arasındaki münâsebeti ve eşyanın kendisi ile olan münâsebetini tefrik yetkisini hâizdir.

Üçüncü üknûm Rûh'ül-Kudûs'tür. İnsan ruhlarının aydınlatılmasında ve itâata sevkinde etkisi olup baba ile oğul arasındaki münâsebeti dile getirir.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere bazılarının yanlış olarak söyledikleri gibi oğul beşerî doğum ile değil bir tek Tanrı'da mevcut olan üstün sırrı üknûmlar arası nitelemeyi ifade eder. Oğulu babadan beşerî doğumla doğması husûsuna gelince Allah bundan münezzehtir. Hristiyan dininin hizmetçileri ve ilâhiyatçıları Tanrı'nın üç üknûmdan ibaret olduğunu kabul etmişlerdir. Her birinin insanlarla ilgili ayrı bir vazifesi vardır. Buna göre teslîs akîdesi açıkca olmasa da telmîh yoluyla Tevrât'ta mevcuttur. Bu üknûmlar, özü itibarıyla birbirinden ayrı olmasa da bölüm itibarıyla birbirinin aynıdır. Baba ile oğul arasındaki münâsebet beşerî bir doğum münâsebeti değil, öz bakımından birlik ve muhabbet münasebetidir.

Oğul ile babanın şahsiyetleri farklıdır. Rûh'ül-Kudûs'ün ki tamamen ayrıdır. Ancak Rûh'ül-Kudûs ikinci üknûma ruh ve cesaret olarak girmiş mi, girmemiş mi? Bu hususta Kıptî Hristiyanlar şöyle diyorlar:

“Allah üç üknûmdan meydana gelmiş bir varlıktır. Baba, oğul ve Rûh’ül-Kudûs üknûmlarından müteşekkildir. Oğlun üknûmu Rûh’ül-Kudûs ve bâkire Meryem’den beden haline dönüşmüştür. Böylece beden şekline girmiş olan oğul ile babanın birliği iki tabîattan meydana gelen bir irâde birliğidir.

Yunan (Rum) Ortadoks kilisesiyle Katolik kilisesi ise oğulun iki tabîata ve irâdeye sahip olduğunu kabul etmektedir. Bütün kiliseler teslîs inancında müttefikler. Sadece Mesîh’in Tanrılık unsuru taşıyıp taşımadığı konusunda farklı görüşler vardır. Hz. İsa’nı bâkire Meryem’den meydana gelerek tecessüd etmeside ilâhi unsurla içiçe girerek tek bir tabîat ve irâde haline gelmiş olmasıyla ikinci üknûmun (oğulun) kendine has iki tabîat ve irâdeye sahip olması konusunda ayrılıklar söz konusudur.

İSLÂM DİNİNE GÖRE HZ. İSÂ

KUR'ÂN-I KERÎM'DE GEÇEN HZ. İSÂ İLE İLGİLİ ÂYETLER

HZ. İSÂ'NIN HAVARÎLERİNE GÖKTEN SOFRA İNMESİ

Mâide hâdisesinde; Allah'ın kulu ve Rasûlü İsa (A.S)'a lütfettiği nimetlerden birisidir. Hz. İsa, üzerlerine bir sofranın indirilmesi için duâ ettiğinde, Allah onun duâsını kabul etmiş ve kesin bir hüccet, apaçık bir mu'cize, âyet ve delil olmak üzere onu kendisine indirmiştir.

Mâide; üzerinde yemek bulunan sofradır. Havârilere muhtaç ve fark üzarûret içinde bulundukları için İsa peygamberden hergün üzerine bir sofranın indirilmesini ve bundan geçinerek güç kazanıp Allah'a ibâdet etmek istediklerini bildirmişlerdir. Hz. İsa onlara şöyle demiş: "Eğer inanmışlarsanız Allah'tan korkun." Yani Mesîh onların bu isteklerine şöyle karşılık vermiş: "Allah'tan korkun ve bunu istemeyin. Olur ki; bu sofranın sizin için bir imtihan vâsıtası kılınır. Eğer inananlarsanız rızık konusunda Allah'a güvenip dayanın."

"Allah buyurdu ki: "Ben onu şüphesiz indireceğim." Ey İsa! Her kim bu nimeti yalanlarsa yaşadığınız âlemlerden hiçbir kimseyi azâblandırmayacağım bir azâbla onu azâblandırırım." Bu ifâde, Allah'ın şu kavilleri gibidir: "Kıyâmet günü de; ey Firâvun hânedân! Azâbın en şiddetlisine girin." (Gâfir Sûresi, Âyet No: 46)

"Doğrusu münâfıklar, cehennemin en alt katındadırlar." (Nisâ Sûresi, Âyet No: 145)

Bu konuyla ilgili olarak Rasûlullâh (S.A.V) şöyle buyurur: "Gökten inen sofrada et ve ekmek vardı. Hz.İsa onlara ihânet etmemelerini ve ertesi güne hiçbir şey saklamamalarını emretmişti. Onlar ihânet ettiler ve bir kısmını kaldırarak sakladılar. Bunun üzerine domuzlar ve maymunlar şekline döndürüldüler."

İsa (A.S) dedi ki: "Gördüğünüz yemeklerden hiçbirisi dünya ve cennet yemeği değil, sâdece Allah'ın gökyüzünde yüce ve ezici kudretiyle meydana getirdiği bir şeydir. Allah o şeye; "OL" demiş ve o da bir göz kırpması süresinden daha çabuk bir zaman dilimi içerisinde olmuştur. İstedığınız şeyi, Allah'ın adıyla başlayarak yeyin, Rabb'inize hamd edin ki; size daha çok verip desteklesin.

Yemek bittikten sonra gözleri önünde sofranın göğe yüksediğini müşâhede ediyorlardı. Sofradan yemiş olan her fâkir zenginleşiyor, her düşkün iyileşiyordu ve dünyadan göçünceye kadar zengin ve sağlıklı kişiler oluyorlardı.

Bütün bu haberler, Meryem oğlu İsa zamanında Allah'ın Hz. İsa'nın duâsını kabul etmesi neticesi İsrâiloğullarına sofranın indirilmiş olduğunu göstermektedir.

Gökten sofra indirilmesiyle ilgili olarak Yüce Allah Mâide sûresinde şöyle buyurur:

110-Hani Allah: "Ey Meryem oğlu İsa! Senin ve ananın üzerindeki nimetimi hatırla demişti. Hani seni Rûh'ül-Kudüs ile desteklemiştik. Beşikte iken de, yetişkin iken de insanlarla konuşuyordun. Hani sana; kitâbı, hikmeti, Tevrât'ı ve İncîl'i öğretmiştik. Hani sen; benim iznimle çamurdan kuş gibi birşey yapıyordun da içine üflüyordun ve Benim iznimle kuş oluyordu. Hani sen; anadan doğma körü ve abraşı Benim iznimle iyi ediyordun. Hani ölüleri Benim iznimle diriltiyordun. Ve hani İsrâiloğullarını senden çekmiştik, kendilerini apaçık bir büyüdür, demişti.

111-Hani Ben, Havârilere: "Bana ve peygamberime imân edin, diye vahyetmiştik de; inandık, şâhid ol ki biz, müslümanlarız, demişlerdi.

Allah Teâlâ Kasâs Sûresinde bu anlamda şöyle buyurur: "Mûsâ'nın annesine de; onu emzir diye vahyettik." (Kasâs, 3)

Nahl Sûresinde ise; "Rabb'in bal arısına; dağlarda, ağaçlarda ve hazırlanmış kovanlarda yuva edin, sonra her çeşit üründen ye, sonra da Rabb'in işlemen için gösterdiği yollardan yürü" diye vahyetti. (Nahl, 68-69)

112-Hani Havârilere: "Ey Meryem oğlu İsa; Rabb'in bize gökten bir sofra indirebilir mi? demişlerdi de; O, eğer inanmışlarsanız Allah'tan korkun, demişti.

113-Demişlerdi ki: "İstiyoruz ki; ondan yiyelim kalblerimiz yatışsın ve Senin bize hakîkâten doğru söylediğini bilelim de biz de ona şâhidlerden olalım."

114-Meryem oğlu İsa da: "Allah'ım; Rabb'imiz, üstümüze gökten bir sofra indir ki; bizim hem öncekilerimiz hem sonrakilerimiz için bir bayram ve Sen'den bir âyet olsun. Bizi rızıklandır. Sen, rızık verenlerin en hayırlısı" diye duâ emişti.

115-Allah buyurdu ki: "Ben, onu şüphesiz indireceğim. Bundan sonra da artık her kim içinizden küfrederse; dünyada hiç kimseyi azâblandırmayacağım bir azâbla azâblandırırım."

HZ.İSÂ'NIN SADÂKATI

Allah Teâlâ; kulu ve Rasûlü Meryem oğlu İsa'yı münkîr ve mülhîd Hıristiyanlardan uzaklaştırdıktan, Allah'ı ve Rasûlü'nü yalanlayanlardan ettikten ve bütün idâreyi Allah Âzze ve Celle'ye havâle ettikten sonra cevâb vererek şöyle buyuruyor: "Bu; doğru söyleyenlerin doğruluklarını fayda verdiği gündür."

"Onlara altından ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetler vardır." Orada sürekli kalırlar. "Ahal onlardan hoşnûd olmuştur, onlar da hoşnûd olmuşlardır."

"Allah'ın hoşnûdluğu ise daha büyüktür." (Tevbe, 72)

"Büyük kurtuluş işte budur. İşte çalışanlar bu gibi şeyler için çalışsınlar." (Sâffât, 61) ve "Yarışanlar bunun için yarışsınlar." (Mutâffîfin, 26)

Herşey Allah'ın saltanatı altındadır, kudret ve idaresine göre cereyan eder. O'nun benzeri ve dengi yoktur.

HZ. İSÂ'NIN SADÂKATI MÂİDE SÜRESİNDE ŞÖYLE GEÇMEKTEDİR:

116-Allah buyurmuştu ki "Ey Meryem oğlu İsa; Sen mi insanlara: Beni ve annemi Allah'tan başka iki ilâh edinin, dedin? Demişti ki: Tenzîh ederim Seni , hak olmayan bir sözü söylemek bana yaraşmaz. Eğer ben, onu söylemişsem; Sen onu elbette bilirsin. Sen benim içimde olanı bilirsin, ama ben Seni zâtında olanı bilmem. Doğrusu görülmeyeni en iyi bilen Sen'sin, Sen.

117-Ben; onlara Sen'in bana buyurduğunda başkasını söylemedim. Rabb'im ve Rabb'iniz olan Allah'a kulluk edin, dedim. Ben, aralarında bulunduğum sürece üzerlerine şâhid idim. Beni öldürdüğünde onların murâkıbı Sen'sin, Sen herşeye şâhidsin.

118-Eğer onlara azâb edersen; şüphesiz onlar Sen'in kullarıdır. Şâyet bağışlarsan muhâkkak ki Sen'in, Sen Âziz, Hâkim."

PEYGAMBERLER VE KİTAPLAR

Allah Teâlâ; İsrâiloğullarını, isyân, inâd, muhâlefet ve peygamberlerine karşı büyüklenmekle nitelendiriyor. Allah Teâlâ'nın Hz. Mûsâ'ya kitâbı yani Tevrât'ı verdiğini ancak onların bunu tahrîf edip değiştirdiklerini, Tevrât'ın emrine muhâlefet edip te'vîl yoluna saptıklarını bildirip Hz. Mûsâ'dan sonra şeriâtıyla nebîler gönderdiğini hatırlatıyor. Nitekim Allah Teâlâ: **"Doğrusu, biz yol gösterici ve nûrlandırıcı olarak Tevrât'ı indirdik. Kendisini Allah'a teslim etmiş peygamberler, Yahudi olanlara onunla ve Rabb'a kul olan bilginler de Allah'ın kitâbından mahfûz kalanla hükmedenlerdi. Tevrât'a şahid idiler."** (Mâide, 44)

Nihâyet İsrâiloğullarının peygamberleri Meryem oğlu İsa ile son bulmuştur. Hz. İsa bazı hükümlerle Tevrât'tan farklı esâslar getirdiği için Allah ona mucizeler vermiştir. Rasûlullah (S.A.V): Kitâb ehlini ne doğrulayın ne de yalanlayın sadece "Allah'a ve bize indirilene iman ettik" deyiniz, buyurmuştur.

"Soyundan gelenlere kitâb ve peygamberlik verdik." (Ankûbet, 27)

"Sonra onların izleri üzerinde peygamberlerimizi ard arda gönderdik. Meryem oğlu İsa'yı da arkalarından gönderdik. Ona İncîl'i verdik ve ona uyanların kalblerine bir şevkât ve merhâmet koyduk. Onların uydurdukları rehbanîyete gelince; onu kendilerine Biz yazmadık. Fakat kendileri Allah'ın rızasını kazanmak için yaptılar. Ama bunu da hakkıyla riâyet etmediler. Biz de onlardan imân etmiş olanlardan imân etmiş olanlara ecirlerini verdik. İçlerinden çoğu ise fâsıklardır.

Bu konu ile ilgili Bakara Sûresinde ise şöyle buyrulur:

87-And olsun ki Mûsâ'ya kitâb verdik, ondan sonra ard arda peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsa'ya belgeler verdik, onu Rûh'ül-Kudûs ile (Cebrâil A.S) destekledik. Size bir peygamber nefsinizin hoşlanmadığı birşey getirdikçe, büyüklük taslayarak, bir kısmını yalancı sayıp, bir kısmını öldürür müsünüz?

129-"Rabbimiz! İçlerinden onlara Senin âyetlerini okuyan, Kitâb'ı ve hikmeti öğreten, onları her kötülükten arıtan bir peygamber gönder. Doğrusu güçlü ve Hakîm olan ancak Sensin".

136-Biz: Allah'a, bize indirilmiş olana İbrâhim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a ve torunlarına indirilmiş olanlara, Mûsâ'ya, İsa'ya verilenlere, peygamberlere Rabb'ları tarafından verilmiş olanlara imân

ettik. Onların hiçbirinin arasını diğerinden ayırmayız. Biz ona teslim olmuşlarsanız, deyin.

253-İşte bu peygamberlerden bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Onlardan Allah'ın kendilerine hitâb ettiği derecelerle yükselttikleri vardır. Meryem oğlu İsa'ya belgeler verdik, onu Rûh'ül-Kudûs'le (Cebrâil A.S) destekledik. Allah dileseydi belgeler kendilerine geldikten sonra, peygamberlerin ardından birbirlerini öldürmezlerdi. Fakat ayrılığa düştüler, kimi inandı kimi inkâr etti. Allah dileseydi birbirlerini öldürmezlerdi, lâkin Allah istediğini yapar.

KİYÂMET ALÂMETLERİ

Allah'ın Rasûlü bir hadislerinde şöyle buyurdular: “Mi'râc'a çıkarıldığım gece İbrâhim, Mûsâ, ve İsa (A.S) ile buluştum. Kıyamet hakkında müzâkerede bulunuyorlardı. Durumu İbrâhim'e bıraktılar. O: Bu konuda bende bilgi yok, dedi. Mûsâ'ya tevcih ettiler, O da: Bu konuda bilgim yok, diye cevâb verdi. Nihâyet İsa'ya yöneldiler ve ondan cevâb beklediler. O da şöyle dedi: Onun vaktine gelince :Onu Allah'tan başka kimse bilmez. Rabb'immin bana verdiği sözde muhakkak Deccâl çıkacaktır. Benim elimde iki dal olacak. Beni görünce kurşunun eridiği gibi eriyecek. Allah onu helâk edecektir, bu esnada Ye'cûc ve Me'cûc çıkacak, yüksek yerlerden sür'âtle inecekler ve onların memleketlerini çiğneyecekler. Neye rastlarsa helâk edecekler, her suyu içecekler, insanlar şikâyet için bana gelecekler; ben, onların aleyhine Allah'a duâ edeceğim ve Allah Teâlâ onları helâk buyurup öldürecek. Neticede yeryüzü, onların pis kokularıyla kokacak.

Efendimiz şöyle buyurur: “Deccâl çıkacak ve doğru tarafından gelecek. Onun ilk uğrayacağı memleket iki denizin birleştiği yer olacak. Meryem oğlu İsa (A.S)sabah namazı sırasında inecek ve onların emirleri (başkanları) İsa'ya: Ey Allah'ın rûhu, öne geç, namaz kıldır diyecek, emirleri öe geçip namaz kıldırarak. Namazı bitirince İsa kısa mızrağı alıp Deccâl'e doğru gidecek. Deccâl onu görünce, kurşunun eridiği gibi eriyecek ve İsa mızrağını onun göğsüne saplayarak öldürecek de etrafındakiler hezimete uğrayacaklar.”

Bir başka hadiste: Meryem oğlu İsa ümmetinin içinde adâletli bir hâkem ve adâletli bir imâm olacaktır. Hacı kırarak, domuzu öldürecek, cizye koyacak ve sadakayı terkedecektir. Düşmanlık ve karşılıklı öfkeler kalkacak, yeryüzü barışla doldurulacak. Deccâl'in çıkışından önce şiddetli

bir açlığın İsâbet edeceği üç kıtlık senesi olacak. Yeryüzüne bütün bitkilerini hapsedmesini emredecek de yeşil hiçbir şey dikilmeyecek. O zamanda insanları ne yaşatacak; tehlîl, tekbîr, tesbîh tahmîd. Bütün bunlar onlar için yiyecek yerine geçecek. Daha sonra Ey insanlar: Rabb'inıza geliniz denilecek. Onları durdurunuz; onlar sorulacaklardır. Sonra şöyle buyrulacak: Ateşe gönderilecekleri çıkarınız. Sorulacak: Kaçtan (kaç kişiden, ne kadar)? Şöyle buyrulacak: Her binden dokuz yüz doksan dokuz. **"Gençler ihtiyâr kılınacak. Bu, o gün baldırlar açılır..."** (Kâlem, 42) diye işaret edilen gündür.

Bu hadîslerde Hz. İsa'nın ne şekilde ineceğini ve iniş yerini delâlet vardır. İniş yeri Şam'da hatta Dimaşk'ın doğusundaki minârenin yanında olacaktır. Allah'ın kıyâmet gününe kadar devamlı lâneti onların üzerine olsun, yıkılan minârenin yerine, yontma taştan beyâz bir minâre inşâ edilmiştir. Yıkılan minârenin taşlarının çoğu, Hıristiyanların mallarından imiş. Kuvvetle sanıldığına göre; Meryem oğlu İsa bu minârenin üzerine inecek, domuzu öldürecek, hacı kıracak, geçtiği üzere sadece İslâm'ı kabul edecektir.

"Şüphesiz ki O, beklenen saati bildirir." (Zuhrûf, 61) Âyeti kıyâmetin yaklaşmasına bir delîl ve işarettir. Zira o Mesîh, Deccâl'in çıkışından sonra inecek ve Allah Teâlâ, şifâsını indirmede hiçbir hastalık yaratmamıştır, buyrulmuştur. Ye'cûc ve Me'cûc'ü göndercek, onun duâsı bereketiyle onları helâk edecektir. Bir âyet-i kerîmede Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Ye'cûc ve Mec'ûc açılıpta her tepeden ve her dereden boşandıkları vakit. Ve gerçek vâad yaklaştığı zaman."

YAHUDİ VE HİRİSTİYANLAR'IN BOŞ İDDİALARI

Allah Teâla Meryem oğlu Mesîh hakkındaki boş iddialar dolayısıyla Hıristiyanlar'ın küfrüne hüküm veriyor bunu açıkca ilân ediyor. Meryem oğlu İsa, Allah'ın kurallarından bir kul, yarattıklarından bir yaratık olduğu halde onlar kendisinin Tanrı olduğunu iddia ediyorlardı. Allah onların söylediklerinden yüce ve münezzehtir. O'nun hakimiyetinin ve saltanatının altında bulunduğunu haber vererek buyuruyor ki: "Eğer Meryem oğlu Mesîh'i anasını ve yeryüzünde onların hepsini helâk etmek isterse kim Allah'a karşı koyabilir. Evet, Allah bunu isterse O'nu engelleyebilecek kim vardır? Veya o davranışlardan O'nu kim döndürebilir.

"Göklerin, yerin ve arasındakilerinin mülkü Allah'tır. Dilediğini yaratır, bütün mevcudatın yaratıcı, malîki O'dur. O, kudreti, saltanatı ve adâleti sebebiyle yaptıklarından sorumlu değildir." (Mâide Sûresi, Âyet no: 17-18)

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI BÖLÜMÜ

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ALANI MEZUNİYET ÇALIŞMASI

*“BÂKÎ ve ŞEYH GÂLİB DİVÂNI'NDA
Hz. İSÂ ile Hz. MERYEM”*

SEZGİN POYRAZOĞLU

980213

DANIŞMAN HOCA : Doç Dr. Nihat ÖZTOPRAK

**Haziran / 2002
LEFKOŞA**

BÂKÎ
ve
ŞEYH GÂLİB
DİVÂNI'NDA

Hız. İSÂ
ile
Hız. MERYEM

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....

ÖNSÖZ.....

BÂKÎ ve ŞEYH GÂLİB DİVÂNİ'NDA Hz. İSÂ ile Hz. MERYEM

1. BÖLÜM

- Hz. İsâ ile İlgili Genel Bilgiler.....1
- Hz. İsâ'nın Hayatı.....1
- Hz. İsâ'nın Teolojik Şahsiyeti.....7
- Hz. İsâ'nın Genel Nitelikleri.....8

Hristiyanlık ve İslâm Dinine Göre Hz. İsâ

- Hristiyanlık Dinine Göre Hz. İsâ.....9
- Hristiyanlıkta İmân Esasları.....11

İslâm Dinine Göre Hz. İsâ

- Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. İsâ ile İlgili Geçen Âyetler.....14
- Hz. İsâ'nın Havârilere Gökten Sofra İnmesi.....14
- Hz. İsâ'nın Sadakatı.....16
- Peygamberler ve Kitaplar.....17
- Kıyamet Alâmetleri.....18
- Yahudi ve Hristiyanların Boş İddiaları.....19
- Peygamber ve Peygamberlik.....20
- Helâl Yiyecekler.....23
- Meryem Oğlu İsâ Mesîh'in Sonu.....25
- Hz. Meryem
- Genel Bilgi.....26

- İsâ (A.S)'ın Annesi Hz. Meryem'in Soyu,Doğuşu ve Beyt'ül Makdis Mescid'ine Adanıp Bırakılışı ve Bazı Faaliyetleri.....28
- Hz. Meryem'in Hamile Oluşu,Hız. İsâ'yı Doğuruşu.....29
- Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Meryem ile İlgili Geçen Âyetler....30

2. BÖLÜM

- Bâkî Divânı'nda Hz. İsâ İle İlgili Beyîtlər.....35
- Bâkî Divânı'nda Hz. Meryem ile İlgili Beyîtlər.....40
- Şeyh Gâlib Divânı'nda Hz. İsâ.....41
- Şeyh Gâlib Divânı'nda Hz. Meryem.....49
- Lûgat.....51
- Bibliyografya.....59

KISALTMALAR

A.S.....ALEYHİSSELAM

Dr.....DOKTOR

G.....GAZEL

Hız.....HAZRET

K.....KASİDE

Prof.....PROFESÖR

R.....RUBAİ

S.....SAYFA

T.B.....TERC-İ BEND

ÖNSÖZ

Her edebiyatta olduğu gibi Divân edebiyatında da duygu, fikir ve muhayyile dünyası vardır. İşte böyle bir edebiyat, Bâkî ve Şeyh Gâlib gibi iki büyük değer yetiştirmiştir.

Bâkî ve Şeyh Gâlib, Divân edebiyatı'nın en büyük ve en kutsî sanatçılarındandır. Özellikle kendi dönemleri itibariyle şiir dünyasına damgasını vurup ses getirmişlerdir. Bâkî 16.yy, Şeyh Gâlib ise 18.yy klasik edebiyatı'nın en büyük isimleridir.

Bugüne kadar Divan edebiyatı şairleri ve eserleri ile ilgili olarak birçok araştırmalarda bulunulmuş fakat bu şairlerin eserlerinde peygamberleri nasıl ele aldıkları üzerinde durulmamıştır.

İşte bu çalışma Bâkî ve Şeyh Gâlib Divânı'nda **Hız. İsâ ile Hız. Meryem**'in nasıl ele alındığı incelenmiştir. Çalışma iki bölüm halinde sunulmuş olup, 1. bölümde Hız. İsâ ve Hız. Meryem'in hayatları değişik kaynaklardan faydalanılarak ortaya konulmuş, 2. bölümde ise beyitlerde nelere benzetildikleri açıklanmıştır.

Genel olarak bakıldığında Bâkî Divânı'nda İsâ ve Meryem ile ilgili sadece yirmi beyitte değinilmişken, Şeyh Gâlib Divânı'nda ise onlarla ilgili beyitlerde daha çok yer verilmiştir.

Bâkî ve Şeyh Gâlib Divânı'na bakıldığında zaman, özellikle Hız. İsâ'nın gökyüzüne çekilşi, nefesi, beşikte konuşma mucizesi ve dünyaya babasız gelme gibi mucizelerinden bahsedilmiştir. Bâkî, Hız. Meryem'den daha çok oğlu Hız. İsâ (Mesîh) ile ilgilenmiş ve Hız. Meryem'le ilgili sadece iki beyitte bahsetmiştir. Şeyh Gâlib ise yukarıdaki özelliklerinden bahsetmekle beraber Bâkî'nin üzerinde durmadığı birkaç benzetme üzerinde durmuştur. (Padişah, Meryem'in bakireliği..vs). Bâkî'de Hız. İsâ'nın dünyaya gelme mucizesinden bahsedilmezken, Şeyh Gâlib de ise bu mucizeden birkaç beyitte söz ettiği görülmektedir.

Bu iki şair arasındaki belirgin farkın ortaya çıkışının nedeni olarak, Bâkî'nin daha çok din dışında şiir yazmasına bağlanılabilir. Bâkî, her ne kadar Şeyh'ül-İslâmlık mertebesine ulaşmak istemişse de buna muvaffak olamamış, Şeyh Gâlib ise tasavvufî yönü güçlü olduğundan bu mertebeye ulaşmıştır ve

kendisinden sonra da Divân edebiyatında büyük bir değer yetiştirmemiştir.

Bu çalışmada Hz. İsa ve Hz. Meryem ile ilgili ciddi kaynaklardan faydalanılarak elimden gelenin en iyisini yapmaya çalıştım. Hz. İsa ve Hz. Meryem ile ilgili bilmediğim birçok bilgiye ulaşmakla beraber böyle bir çalışmanın daha önceden yapılmış olmaması ve ilk çalışma olması benim için ayrıca büyük bir gurur kaynağıdır.

Böyle bir çalışmayı mezuniyet konusu olarak bana veren sevgili hocam **Doç. Dr. Nihat ÖZTOPRAK'** a katkılarından dolayı çok teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmada emeği geçen yine çok değerli hocam **Tahsin Selvi'** ye, yazımında büyük katkısı olan **Halil Özdemir'** e ve can dostum **Uysal Küçüközer'** e teşekkürü bir borç bilirim.

Saygılarımla...

Sezgin POYRAZOĞLU

Haziran / 2002

Lefkoşa

1. BÖLÜM

BÂKÎ ve ŞEYH GÂLİB DİVÂNİ'NDA HZ. İSÂ İLE HZ.MERYEM

HZ. İSÂ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER:

Kelime Anlamı Olarak:

Hz. İsâ Kur'ân-ı Kerim'de adı geçen ve kutsal kitap olan İncil'in verildiği peygamberdir.

Hz. İsâ Kur'ân-ı Kerim'de, İbn Meryem ve Mesîh şeklinde zikredilen, kendisine İncil'in verildiği, Hz. Muhammed'i (S.A.V) müjdelediği bildirilen, "Allah'tan bir ruh ve kelime" olarak tavsif edilen, kul olduğu vurgulanan peygamberdir. Hristiyanlık'ta ise İsâ, (Mesîh) Tanrı'nın oğlu "Tanrı" kabul edilmektedir.

Hz. İsâ, gerek Hristiyanlık'ta gerekse İslamiyet'te Mesîh olarak kabul edilir. İnciller'de İsâ ismi ona meleğin Yusuf'a (Matta, 1/21) ve Meryem'e (Luka, 1/31) talimatı doğrultusunda verilmiştir. Batı dillerinde, İsâ karşılığında Jesus ismi aslı "Yahve kurtuluştur, Yahve kurtarır" anlamındaki İbranice kısaltılmış şekli olan Yesua'dır. İsâ'nın ismi İnciller'de Ve Pavlus'un mektuplarında Lesous olarak geçmektedir.

Ahd-i Atîk'in Yunanca tercümesinde Yoşva olarak kaydedilmiştir. Kur'ân-ı Kerim'de ve İslâmi literatürde İsâ ismi kullanılmaktadır. Bazı batılı yazarlar, kelimenin İsâ şeklinde Hz. Muhammed'e bizzat Yahudiler tarafından empoze edildiğini ileri sürerler.

İsâ kelimesinin Arapça olduğunu kabul edenler ise "donuk beyaz renkte olmak" anlamında ayes kökünden geldiğini ve rengi beyaz olduğu için bu adı aldığını ileri sürerler. Buna göre Hz. İsâ, nefsinin itaatle, kalbini muhabbetle ve ümmetini Allah'a davet ettiği için kendisine bu ad verilmiştir.

HZ. İSÂ'NIN HAYATI

Hristiyanlık'ın en belirgin özelliği Hz.İsâ ile ilgili inanç ve telakkiler üzerine temellendirilmiş bir din olmasıdır. Bundan dolayı İsâ'nın kimliği, tabiatı ve mesajı Hristiyanlık tarihi boyunca çok tartışılmış, onun hakkında pek çok eser kaleme alınmıştır. Ancak hayatına, özellikle de çocukluk ve gençlik yıllarına dair birinci dereceden kaynaklar oldukça sınırlıdır; çünkü Hristiyanlık teolojisinde İsâ'nın dünyevi hayatından çok ölümü, dirilmesi ve semaya urucu önem taşımaktadır. Bundan dolayı sahih sayılan bugünkü

İnciller’de dünyevi hayatına fazla önem verilmemiş İnciller ise sahih kabul edilmiştir.

İnciller’de İsa’nın Beytlehem’de doğduğu bildirilmekle beraber Nâsıralı diye takdim edilmektedir, çünkü Nâsıra hem yerleşim merkezinin hem de bir dini hareketin adıdır. Öte yandan kelime “Allah’a adanmış, Allah’ın elçisi mukaddesi” anlamlarına da gelmektedir. Hz. İsa’nın doğum tarihi kesin şekilde bilinmekteyse de milâdî başlangıç olarak kullanılan tarihin yanlış olduğu kabul edilmektedir. Bugün kullanılan tarih, VI. yüzyılda yaşamış bir papaz olan Dionysius Exiguus tarafından ortaya konulmuştur. İnciller’de verilen bilgilere göre İsa, Kral Hirodes günlerinde Beytlehem’de doğmuştur (Matta 2/1). Hirodes’in İsa’yı öldürme planı üzerine meleğin uyarısıyla Yusuf, İsa’yı Mısır’a götürmüş ve Hirodes’in ölümünden sonra geri dönmüşlerdir (Matta, 2/19-22). Astronomik hesaplar ay tutulmasının Roma takvimine göre 750 yılının 12-13 Mart gecesi vuku bulduğunu göstermektedir. Paskalya ise 12 Nîsân 750’de başlamıştır. Buna göre Hirodes’in ölümü arasında cereyan eden olaylar iki-üç aylık bir süreyi gerektirdiğinden İsa’nın doğumunu M.Ö. 5. yılının sonu veya 4. yılının başı olarak kabul etmek uygun olur.

Batı kiliselerince kabul edilen 25 Aralık ilk defa IV. yy’da doğum günü olarak kutlanmıştır. İnciller’de verilen bilgiye göre Hz. İsa’nın annesi Meryem, İsa’yı dünyaya babasız getirmiştir. İnciller’de Meryem’in anne ve babasından bahsedilmemekte, sadece İsa’nın doğumundan önce Galile’de Nâsıra şehrinde oturduğu Dâvûd evinden Yusuf adlı bir dülgerle nişanlı olduğu belirtilmektedir (Matta, 13/55). Meryem’in teyzesi Elizabeth’in Harûn soyundan olduğuna göre (Luka, 1/5) Meryem de aynı soydan gelmelidir.

Dört İncil’den sadece (Matta, 1/1-16) ve (Luka, 3/23-28) İsa’nın şeceresi verilmektedir. Matta İncil’i İsa’nın şeceresini ayrıca Yahudilik’te beklenen Mesîh’in Davut soyundan olacağına dair inancın İsa’da gerçekleştiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Luka’da Hz. İsa’nın beklenen Mesîh olduğunu vurgulamak amacıyla şeceresini vermektedir. Ancak bu iki İncil’deki şecere listeleri birbirinden farklıdır. Matta’nın listesinde Dâvûd’dan İsa’ya kadar 28 ismi yer alırken Luka’nın listesinde bu sayı 41’e çıkmaktadır. İsa’nın babasız dünyaya geldiği kabul edildiği halde iki listede de Meryem’in nişanlısı Yusuf ile son bulmaktadır. Listeler arası çelişkiyi gidermek için Matta’daki listenin dülger Yusuf’a, Luka’daki listenin de Meryem’e ait olduğu ileri sürülmektedir.

Luka İncili’ne göre Cebraîl, Yusuf ile nişanlı olan Meryem’e bir oğlan doğuracağını müjdeler ve adının İsa olduğunu bildirir. Ona yüce Allah’ın oğlu denecek. Rab Allah ona babası Dâvûd’un tahtını verecek, Yakûb’un evi üzerinde ebediyen saltanat sürecektir ve onun melekûtuna hiç son olmayacaktır (Luka, 1/26-34). Meryem, kendisinin evli olmadığını, dolayısıyla böyle bir doğumun olamayacağını belirtince melek Allah’tan

olan bir sözün hükümsüz kalamayacağını belirtir (Luka, 1/34-38). Meryem'in hamileliği anlaşıncı Yusuf nişanı bozmak ister, ancak Rabb'in meleği rüyasında ona görünerek çocuğun Ruh'ül-Kudüs'ten olduğunu söyleyip onu ikna eder (Matta, 1/18-21, 24-25).

Yine Luka İncili'ne göre Yusuf ile Meryem, M.Ö. 29-M.S. 14 yılları arasında imparator olan Kayser Augustus'un buyruğu üzerine nüfusa yazılmak için Beytlehem'e giderler ve bir ahırda kalırlar. Meryem İsa'yı burada doğurur (Luka, 2/1-7). Çok eski bir geleneğe göre ise ahırda değil Beytlehem'e yakın bir mağarada dünyaya gelmiştir. Doğumunun sekizinci gününde ona İsa adını koyup, sünnet ettirilir (Luka, 2/21). Kırk gün sonra şeriata uygun olarak (Levililer, 12). Yerusâlim'e mabede götürürler vegerekli takdimlerde bulunduktan sonra Nâsıra'ya dönerler. Kudüs'te Simeon adlı sâlih ve dindar bir adamla mâbede adanmış Anna adındaki yaşlı bir kadın onun beklenen Mesih olduğunu anlarlar (Luka, 2/25-38). Bu arada Hirodes, Beytlehem ile çevresinde iki yaşın altındaki bütün erkek çocukların öldürülmesini emreder (Matt, 2/16).

Hiz. İsa'nın çocukluk ve gençlik yılları ile ilgili olarak İnciller'de sadece Fısıh (Paskalya) bayramı münasebetiyle on iki yaşında Kudüs'e götürülmesi olayı zikredilmiştir (Luka, 1/80; 2/52). Bayram sonunda İsa'yı kaybeden Yusuf ve Meryem onu mabede din adamlarıyla sorulu cevaplı konuşma yaparken bulurlar. Dinleyenler onun anlayışına ve cevaplarına şaşırırlar.

İsa'nın çocukluğu ve gençliği ile ilgili şu hususlar tesbit edilebilir. İsa'nın Ya'kûb Yahuda, Yoses ve Simon adında dört erkek kardeşi ayrıca kız kardeşleri vardır. Bazı yorumcular İsa'nın kardeşlerinin Yusuf'un ilk evliliğinden olduğunu kabul etmekte, bazıları bunların İsa'nın kuzenleri olduğunu kabul etmekte, bir kısmı ise Meryem ile Yusuf'un çocukları olup İsa'dan sonra doğduklarını ileri sürmektedirler (NDB, s.389). İsa İbranice'nin yerine geçen Ârâmî dilini konuşuyordu.

Matta İncil'i Azîz Yusûf'u ön plana çıkarmakta Meryem ise hep geri planda kalmaktadır. Mesîhî müjdelerin Hiz. İsa'nın şahsında gerçekleşmesi Yahudilik'te Hristiyanlık'a geçen insanlara hitap eden Matta İncil'i için dikkat çekici bir husustur. Luka İncili'nde ise bütün dikkat, çocuk, İsa ve annesi Meryem üzerinde yoğunlaşmıştır.

İsa Beytlehem'de bir ahırda dünyaya gelmiş, kırk gün sonra Rabb'e takdim edilmek üzere mâbede götürülmüş, daha sonra müneccimler gelmiş ve İsa'yı doğduğu ahırda değil bir evde bulmuşlardır (Matt, 2/11). Müneccimlerin ziyaretinden hemen sonra da Mısır'a kaçma olayı vuku bulmuştur. Luka İncili'ne göre aile İsa'nın Kudüs'te Rabb'e takdim edilmesinden hemen sonra Nâsıra'ya dönmüştür. Çünkü bu İncil'de Hirodes'in zulmünden ne de Mısır ikametinden bahsedilmektedir.

İnciller'e göre Hiz. İsa'nın tebliğ faaliyeti, Yahyâ tarafından vaftiz edilmesi ve şeytan tarafından denenmesinin ardından başlamıştır. İsa'dan

altı ay büyük olan Yahyâ, ondan önce tebliğ faaliyetine başlayarak insanları göklerin melekûtunun çok yakın olduğunu haber verip tövbeye davet eder. Gelenler günahlarını itiraf edip Yahyâ tarafından vaftiz edilir. Otuz yaşlarındaki İsa da (Luka, 3/23) vaftizden sonra Ruh'ül-Kudüs onu çöle götürür ve çölde kırk gün, kırk gece oruç tutar. İblis onu iğvaya çalışır, fakat başarılı olamayınca peşini bırakır. Şeytanın İsa'yı denemesi hadisesi sadece sinoptik İnciller'de yer almaktadır (Matta, 3/13, 17,4), (Markos, 1/12-13), (Luka, 4/1-13).

İsa'nın bir veya üç yıl süren tebliğ faaliyetinin İnciller'den hareketle tam bir kronolojisi yoktur, bazıları farklı tarihlerde verilmektedir . Buna rağmen tebliğ döneminin olayları şöyle sıralanabilir: Hz. İsa Erden civarında ve Galile'de tebliğ faaliyetine başlar. 27 veya 28 yılı Nîsân ayında Paskalyanın yaklaştığı günlerde Kudüs'e gelir. Paskalya'dan sonra Kudüs'ten ayrılıp Yahudiye diyarına gidir ve burada Hz. Yahyâ ile aynı bölgede tebliğ faaliyetinde bulunur, ardından Galile'ye döner. Sinoptik İnciller'in verdiği bilgiye göre İsa'nın asıl tebliğ hayatı Galile'de geçer. Bu bölgedeki faaliyetlerini dört safhaya ayırmak mümkündür.

Birinci safha kendi memleketi olan Nâsıra'dan ilk çıkarılışı ile başlar (Luka, 4/16-30) ve muhtemelen dört ay devam eder. Mu'cizeler gösterip hastaları iyileştiren İsa'nın bu ilk dönemdeki mesajı Rabb'in ruhunun kendisiyle birlikte olduğunu fakirlere İncil'i vazetmek için Allah'ın kendisine meshedip gönderdiği fikri üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu dönemde İsa Allah'ın melekûtunun yakın olduğunu bildirmekte ve insanları tövbeye, İncil'e, iman etmeye çağırmaktadır. İsa'nın mesajı Yazıcılar ve Ferîsîler'in düşmanlığını celbeder, Ferîsîler'le Hirosesiler onu ortadan kaldırmak üzere anlaşırlar (Markos, 3/6).

İkinci safhada İsa, Paskalya için Kudüs'e gelir. Bu sırada Ferîsîler'le iyice arası açılır (Yuhanna, 5/1-47). Galile'ye dönene İsa'nın cumartesi günüyle ilgili kural dışı davranışları Yahudi otoritelerince tepkiyle karşılaşır. Ferîsîler İsa'yı yok etme planları kurarken halk büyük bir coşkuyla onu takip eder.

Üçüncü safhada on iki Havarîsini seçen İsa, dağda yaptığı meşhur vaazla pek çok hakikati dile getirir.

Dördüncü safhada vaazı sonrasında başlamakta ve Hiroses'in ise karşı tavır almasına kadar devam etmektedir. Bu dönemde İsa hastaları iyileştirip, çeşitli mu'cizeler gösterir, meseller göstererek gerçekleri anlatır. Nâsıra'dan ikinci defa çıkarılır, on iki Havarî'yi İncil'i tebliğ göreviyle çevreye gönderir.

Yahyâ şehid edildi. İsa beş bin kişiyi doyurdu. Kendisine inanan Galilleliler onu kral yapmak isterler (Yuhanna, 6/15). İsa, bölgeden ayrılarak Su ve Sayda taraflarına, oradan Dekapol'a gider ve nihâyet Kefernahum'a döner. Altı ay süren bu dönem boyunca İsa mu'cizeler göstermeye ve tebliğde bulunmaya devam eder. Ölümünü ve dirilişini

önceden haber verir, kendi sureti değişir ve Kudüs'e gider. Yahuda ve Pere'yi dolaşır, öleli dört gün olan Lazar'ı diriltir (Yuhanna, 11/1-46). Kudüs'e yakın bir yerde ortaya çıkan bu mu'cizevi olay sarsar. Kudüs'te başkâhin Kayafa'nın teşebbüsüyle toplanan Sanhedrin'de İsa'nın yaptıklarını kendisi için tehlike oluşturduğu belirtilir, öldürülmesi için planlar yapılır (Yuhanna, 11/47-53). Durumu sezen İsa oradan ayrılarak Efraim şehrine, oradan da Pere'ye gider. Kudüs'e giderek "Korkma ey Sion kızı, işte kralın bir eşek sıpasına binmiş gidiyor" (Zekarya, 9/9) ifadesindeki Mesih'in kendisi olduğunu belirtmek için bir sıpa üzerinde şehre gider. Bu arada on iki Havarî'den biri olan Yahuda İskariyot, başkâhinlere giderek otuz gümüş karşılığı İsa'yı ele vermeyi vaad eder. Ancak Fısıh bayramının birinci gününde Fısıh yemeği sırasında İsa, Petrus'un sürçeceğini kendisini ele vereceğini bildirir, Havarîler'den uyanık durup dua etmelerini ister. Biraz uzaklaşarak secdeye kapanır ve dua eder Havarîler ise dinlemeyip İsa'ya uyarlar.

Kısa bir süre sonra İsa tutuklanır. İsa Başkâhin Kayafa Sanhedrin tarafından sorgulanırsa da yaptıklarında suç unsuru bulunmaz. Sonunda başkâhin'in Mesih olup olmadığı hususundaki sorusuna karşılık İsa'nın açıkca Mesih olduğunu söylemesi üzerine ölümü hak ettiğine karar verilir. Yahudiler İsa'nın milleti kandırdığını, Kayser'e vergi verilmesine engel olduğu ve kendisine Mesih kral olduğunu iddia ettirdiğini ileri sürerek (Luka, 23/2) Roma valisi Pilatus'tan öldürülmesi için onay isterler. Pilatus İsa'yı özel olarak sorguya çeker, iddialarının siyasi ve tehditkâr olmadığını görür (Yuhanna, 18/33-38); suçsuz olduğunu açıklayıp serbest bırakmak isterse de halk ile karşı karşıya gelmeye göze alamaz; Yahudilik'in ısrarla İsa'nın çarmıha gerilmesini istemeleri üzerine sorumluluktan kurtulmak için çare arar. İsa'nın Galile'den olduğunu öğrenince Hirosdes'e gönderir. Hirosdes İsa'yı sorgulayıp Pilatus'a iade eder (Luka, 23/7-11).

Gönlü İsa'yı affetmekten yana olan Pilatus Yahudiler'in baskıları karşısında onun çarmıha gerilerek öldürülmesini onaylar. Bunun üzerine Yahudiler İsa'yı Golgota denilen yere götürerek çarmıha gererler. İsa'nın başının üzerine "Nâsıralı İsa, Yahudiler'in kralı" diye bir yazı yazılır (Yahunna, 19/19). İsa, Cuma günü saat sabah 9'da çarmıha gelir (Markos, 15/37). Arimateali Yusûf İsa'nın cesedini "hac"a gerildiği yerdeki bahçede bulunan hazır bir kabre veya kendisi içinde olduğu bir kabre koyar. Ancak Pazar günü kabre ziyarete gelenler mezarın boş olduğunu görürler. Bu arada İsa dirilmiş olarak onlara görünür (Matta, 28/9-10).

Yeni Ahid Hz. İsa'nın dirildikten sonra on defa Havarîlerine ve şakirdlerine görüldüğünü kaydetmektedir. Resullerin işlerine göre İsa dirildikten sonra kırk gün daha yaşamış, havarîlerine telkîn ve tavsiyelerde bulunmuş, daha sonra havarîlerini Zeytinlik dağına götürmüş ve oradan semâya alınmıştır (Matta, 1/3, 9/11).

Hız. İsa'nın hayatıyla ilgili olarak sinoptik İnciller'le Yuhanna İncili'nin bakış açısı farklı olduğundan naklettikleri olaylardan kronolojik sırası da birbirinden farklıdır, ayrıca zaman ve mekânla ilgili işaretler genellikle çok karışıktır. Sadece sinoptikler dikkate alındığında İsa'nın tebliğ hayatı oldukça kısadır ve bu sürede yalnızca bir fıstık yaşamıştır. Bununla beraber bazı ifâde ve işaretler Kudüs'e birden fazla gittiğini düşündürmektedir. Yuhanna İncili ise hem coğrafi planda, hem de kronolojik anlamda geleneksel ve bakış açılarından farklıdır. Ona göre Hız. İsa tebliğ faaliyeti döneminde bir değil üç fıstık yaşamıştır (Yuhanna, 2/13).

Diğer taraftan Hız. İsa'nın tarihi bir şahsiyeti olup olmadığı dahi Batı'da özellikle 19. yy. başlarında tartışılmış bazıları gerçekte böyle bir kişinin yaşamadığını ileri sürmüşlerdir. Onu tarihi bir şahsiyet olarak tanımakla birlikte hayatı ile ilgili rivâyetleri mitolojik unsurlarla dolu olduğunu söyleyenler de vardır. İsa'nın yaşadığı dönem bu şartlarla ilgili az da olsa tarihi bilgiler bulunmaktadır. Bununla birlikte İncil yazarlarının anlattıkları olayları dışarıdaki olaylarla vâkıalara bağlanma endişeleri pek yoktur. Sadece Roma Valisi Pilatus dört İncil'de de zikredilir. Matta ve Luka İsa'nın doğumunu Hirodes'in saltanatının son zamanlarına yerleştirmektedir. Luka iki yerde anlattığı olayların tarihini verir. Yuhanna ise, İsa'nın mâbedden satıcıların kovma hadisesinin mâbedin inşasından kırk altı yıl sonra vûku bulunduğunu belirtmektedir. İsa'nı tebliğ faaaliyetine başlamasıyla ilgili en açık tarihi bilgiyi veren pasaj Luka İncili'ndedir, en açık tarih ise "Kayser Tiberius" saltanatının on beşinci yılı ifadesidir. Luka, İsa'nın otuz yaşlarında vaftiz olduğunu belirtmektedir (3/23).

İnciller'in dördünde de Hız. İsa'nın Cuma günü çarmıha gerildiği bildirilmektedir. Fakat hadisenin ayın hangi günü gerçekleştiği bilinmemektedir. Yuhanna İncili'ndeki bir ifadeye göre Paskalya'nın yeneceği gün çarmıha gerilmiş olmalıdır (18/28). İsa'nın ölümü kıssasıyla da teyit edilmektedir. İsa'nın öldüğü günün ertesi büyük bayram günü yani 15 Nîsân'dır.

İsa Yahudi dini takvimine göre 14 Nîsân Cuma günü ölmüştür. Yahudi dini takvimindeki 14 Nîsân Cuma gününe rastlaması milâdi takvimle ya 11 Nîsân 27'de ya 7 Nîsân 30'da ya da 3 Nîsân 33'te ölmüştür. Bunlar arasında gerçeğe en yakın olanı 30 yılıdır. 28 yılı Nîsân ayı Kudüs'te Paskalya bayramına katılması 7 Nîsân İsa'nın ölümü, 9 Nîsân dirilişi.

HZ. İSÂ'NIN TEOLOJİK ŞAHSİYETİ

Hristiyanlık'ta İsa tarihi olduğu kadar hatta ondan daha fazla teolojik yönden önem taşımaktadır, zira bu dinin temel esasları İsa ile ilgilidir. Hristiyan inancına göre İsa, Allah'ın bedenleşmiş kelâmıdır, dolayısıyla Tanrı'dır.

Tanrı'nın yaratılmamış olan ebedî mesajı bedenleşmiş olup İsa olarak insanlar arasında yaşamaktadır. Bu sebeple Hristiyanlar İsa'ya "Tanrı oğlu, Rab, Mesîh" ünvanlarını vermektedir. İnciller'de Tanrı'nın ondan "oğlum" onun da Tanrı'dan "babam" diye bahsettiği çeşitli pasajlar İsa'nın ulûhiyetine delil olarak gösterilmektedir. Buna karşılık onun ilâh olmadığını savunanlar da İnciller'e dayanırlar (Markos, 10/17-18). İznik Konsili'nin toplanmasına sebep olan Arius da konsilde İnciller'den getirdiği karşı delillerle onun ilah olmadığını göstermeye çalışmıştır. İsa'nın tabiatı yani insan mı yoksa ilâh mı veya hem insan hem ilâh mı olduğu husus asırlar boyu tartışılmış, 325 İznik, 431 Efes ve 451 Kadıköy konsillerinde alınan kararlarla insanî ve ilâhi olmak üzere iki tabiatı fakat bir tek şahsiyeti olduğun Tanrı'nın oğlu olması hasebiyle teslîsinin bir uknûmunu teşkil ettiği resmen tasdik ve ilân edilmiştir.

İnciller'e göre Hz. İsa'nın mesajının özü Allah'ın melekûtudur. İsa tebliğ faaliyetine Allah'ın melekûtunun çok yakın olduğunu insanların tövbe ederek ona hazırlanmaları gerektiğini vurgulayarak başlamıştır. Melekûtun gelişyle şeytanın günahın ve ölümün insanlar üzerindeki hakimiyeti sona erecektir. İsa Mesîh yer yüzüne ilâhi emirleri (şariat-tevrat) kaldırmak değil tamamlamak için gelmiştir (Matta, 5/17).

Hz. İsa'nın İnciller'de yer alan çok sayıda mu'cizesi vardır. Dünyaya gelişi, vaftiz esnasındaki olaylar, suları şarâba çevirmesi, rüzgâra emrederek fırtınayı dindirmesi, hastaları iyileştirmesi, ölüleri diriltmesi ve az yiyeceklerle çok kişiyi doyurması v.b. bunlardandır.

Hristiyan inancına göre havarîlerin gözleri önünde semâya urûc ve babasının sağ tarafına İsa dünyanın sonuna doğru ikinci defa gelecektir. İnciller'de çeşitli alâmetlerle geleceği anlatılmaktadır. İlk Hristiyanlar, Mesîh'in gelişinin çok yakın olduğuna inanıyor ve gelmesini beklemektedirler. İnsanoğlu meleklerle beraber gelip izzet tahtına oturunca deccâlin hakimiyetine son verecek, iyileri mükâfatlandırarak, kötülerini cezalandıracaktır (Matta, 25/31-46).

Hristiyan dünyasında İsa'nın ikinci gelişyle başlayacak ve bin yıl sürecek olan bir hükümrânlık inancı da vardır. Bu inanca göre bin yıllık süre ilk diriliş arasında gerçekleşecektir. Deccâl'in hakimiyeti ve deccâl taraftarlarıyla Mesîh taraftarlarının savaşmasından sonra bu sonuncuların zaferleriyle Mesîh'in bin yıllık yeryüzü saltanatı başlayacak bin yılın

sonunda kötülerle yeni bir savaş olacak ve bu savaş iyilerin mutlak zaferiyle sonuçlanacaktır. Fakat Katolik kilisesi bin yıllık Mesih'i krallık inancını reddetmektedir.

HZ. İSÂ'NIN GENEL NİTELİKLERİ

Bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulur: "Onu gördüğünüzde tanıyınız: Kırmızı beyaz arası bir adamdır. Üzerinde iki sarı elbisesi vardır. Ona bir ıslaklık İsâbet etmediği halde başından su damlar gibidir. Doğu Dimaşk'da iki elbise içinde beyaz minârenin yanına ellerini iki meleğin kanatlarına koymuş olarak inecektir. Başını eğdiği zaman başından su damlayacak, kaldırdığında ise ondan inci taneleri dökülecektir. O'nun nefesnin kokusunu bulup da ölmeyen kâfir kalmayacaktır."

"Mi'râc'a çıkarıldığım gece Mûsâ ile buluştum. Baktım ki ne garib bir adamdır. Baş fazla kıvırcık değildir. Sanki uzak yerlerin insanlarından gibidir.

HIRİSTİYANLIK VE İSLÂM DİNİNE GÖRE HZ. İSÂ

HIRİSTİYANLIK DİNİNE GÖRE HZ. İSÂ :

Hiristiyanlar Yüce Allah'ın Hz. Âdem'e buğday ağacından yemesini emrettiği halde şeytanın kandırmasıyla Âdem peygamberin bundan yediğini, Hz. Âdem'in işlediği bu günâh yüzünden onun ve soyunun azaba müstehâk olduğunu kabul eder.

Hiristiyanlara göre Yüce Allah kullara acıdığından ezeli oğlunun zâhiri bir beden içerisine girerek dünyaya göndermiş ve "hac"a gerilerek öldürülmesine rızâ göstermiştir. Aslında Hz. İsa'nın haca gerilmesini gerektiren bir suçu yoktur. Fakat Âdem'in işlediği suçun kurbanı olarak haca gerilmiştir. Bu fedâiliği ancak Allah'ın ve insanın oğlu olan bir kişiden başka kimsenin yapabilmesi mümkün değildir. İşte bu oğul ve fedâi bâkire Meryem'in oğlu İsa Mesîh'tir.

Allah meleği Meryem'e göndererek onu dünyayı kurtaracak Mesîh'in kendisinden doğacağını müjdelemiştir. Rûh'ül-Kudüs'ün Meryem'e gireceğini ve ondan ezeli sözün (kelâm-logos) doğacağını böylece Meryem'in Tanrı'nın anası olacağını haber vermiştir.

Hz. Meryem Bety Lahm'de Hz. İsa'yı dünyaya getirir. Meryem'in nişanlısı olan dülger Yusûf rû'yasında gördüğü bir buyruk üzerine Romalı yöneticinin umumî nüfus sayımı yaptıracağını duyarak oraya ismini yazdırmak üzere Meryem ile birlikte gider. Çünkü dülger Yusûf'un asıl memleketi Beyt Lahm'dir.

İsa Mesîh Yusûf ve Meryem'in indigi halde "han"da dünyaya gelir. Dülger Yusûf fakir olduğundan handa hayvanların kaldığı yerden başka sığınacak yer bulamaz. İsa peygamberin doğduğu gece Beyt Lahm çevresindeki tarlalarda sürülerini otlatan çobanlar melekler görürler, hepsinin birlikte Allah'ı tesbîh ederek şöyle dediklerini duyarlar:

"Yücelik ve övgü yücelerin yücesindeki Allah'adır. Yeryüzüne selâmet insanlara sevinç vardır" .Bu melekler kervanın söylediği izlere katılan çobanlar onların peşine düşerek giderler ve handa çocuğun bulunduğu yere gelirler. Melekler gibi yüce sözler söyleyerek Allah'ı tesbîh ve temcîd ederler. Meleklerin müjde verirken Jesu ismini kullandıkları çobanlar tarafından duyulduğu söylenir. Bu ad "kurtarıcı" anlamına gelir.

Hz. İsa'nın doğumundan birkaç gün sonra Orşelim (Kudüs)'e mecusî hâkimlerinden ve bilginlerinden bir heyet gelirler ve derler ki bugünlerde

kendisine peygamberlik ve büyük bir mülk verilen yeni bir çocuğun dünyaya geldiğini gösteren gökte bir yıldız parlamıştır. Geleceği bildirilen Yahudi hükümdarı budur. Mecusî bilginler beraberlerinde altın ve gümüşler getirerek bu yolcuya sunmak istediklerini ve ona secde etmeyi istediklerini söylerler. Kendilerine gökyüzünde görünen yıldızın önderlik ettiğini beraberindeki kişilerle birlikte sürükleyerek buralara kadar getirdiğini ifade ederler. Kente geldiklerinde doğan hükümdarın yerini sorarlar. O zamanki Kudüs valisi Hirodes Mecusîleri çağırarak der ki: “Beyt Lahm’e gidin ve çocuğu bulursanız bana verin ki gelip ona secde edeyim”. Mecusîler kendilerine kılavuzluk eden yıldızla birlikte Beyt Lahm’e giderler ve orada çocuk Jesu’yu görürler. Ona secde edip hediye sunarlar. Aynı anda Rabb’in melekleri rü’yada dülger Yusûf’a görünürler ve ona: “Kalk çocuğu ve anasını al Mısır’a kaç, çünkü Hirodes çocuğu öldürmek istiyor” derler.

Dülger Yusûf da rüyasında söylenenleri yapar. Kutsal aile Mısır’a taşınır. Aynı melekler Mecusî heyetine de görünür ve rü’yada kendi memleketlerine dönmelerini ve Hirodes’e çocuğun yerini söylememelerini bildirirler. Bunun üzerine Hirodes kızar, heyecanlanarak Beyt Lahm ve civarındaki memleketlerde yaşayan iki yaşına kadar olan çocukların tümünün öldürülmesini emreder.

Kutsal aile Musul’a gider ve inandıkları gibi yanık mâbedin önüne konaklarlar. Birkaç ay burada kaldıktan sonra tekrar seyâhat ederler. Çünkü çocuğu da anasını da alıp Yahudiye’ye dönmesini emretmiştir. Zira çocuğu öldürtmek isteyen Hirodes ölmüştür. Bunun üzerine dülger Yusûf ve ailesi Filistin’e doğru yönelirler. Matariye yolunu takip ederler ve bâkire ağacı denilen o bölgede yetişen bir ağacın altında gölgelenirler. Bazı kaynaklardaysa Mısır’a geldiklerinde bütün putlar yıkılmış ve kırılmıştır.

Filistin’e döndüklerinde Nâsıra’da yurt edinirler. Mesîh otuz yaşına basınca Yuhanna onu Ürdün ırmağı dolaylarına götürür. Kırk gün oruç tuttuktan sonra dinini müjdelemeye başlar. Bu esnada şeytan onu tecrübe eder ve der ki: “Eğer bana boyun eğer ve secde edersen sana tüm dünyayı veririm”. Mesîh ona der ki: “Git ey şeytan”. Şeytan gider ve melekler gelir. Kendisinin yanına gelip ona hizmet ederler. Bu müjdelemeden sonra İsa dinini yaymaya başlar. On iki Havarîsi onun çevresine girer ve onlarla birlikte yetmiş kişiyi daha seçerek Yahûdi ve Celîl köylerine elçi ve müjdeleyici olarak gönderir. Hristiyanlara göre ilâhlığını gösteren mucîzeler gösterir.

Yahudiler işlerin kötü gittiğini, Hz. İsa’nın ellerinden çıkacağını farkedince müşâvere ederek onu yakalamak için kendisin tuzak hazırlarlar ve haksız yere iftira ederler. Onu nihâyet yakalayarak Roma Valisi olan Platus’a teslim ederler. Hakkında “hac”a gerilerek öldürülmesine karar verilir ve yine onlara göre Hz. İsa hacdan çıkarılarak toprağa gömülür. Kabrinde üç gün kaldıktan sonra kırk gün boyunca Hıritiyanlık’ı yaymaya

çalışır ve öğrencilerin arasında yaşayarak göğe yükselir. Öğrencilerine: “Gidin dünyayı dolaşın, İncil’i bütün mahlûkata yayın”. Baba, oğul, Rûh’ül Kudüs adına onları vaftiz eder.

Hız İsa’dan sonra ona inanan Hristiyanlar, Trianus, Dicius ve Dioecletianus dönemlerinde büyük eziyetler görürler. Neron, Hristiyanlara karşı olmadık işkencelerde bulunur. Roma’yı onların yaktığını söyleyerek bunun acısını Hristiyanlardan çıkarır. Neron’un son dört senesi, Hristiyanların işkencelere marûz kaldığı dönemdir. Zalim Neron devrinde Hristiyanların stadyumlarda diri diri, vahşi hayvanların önüne, aç kalmış köpeklerin ağzına atıldıkları, asıldıkları, haca gerildikleri, ziftli elbiseler giydirildikleri, ateşler üzerinde yakıldıkları olmuştur.

Trianus döneminde Hristiyanlar unutulmaz acılar çekerler. Onun korkusundan gizli yerlere kaçarak ibâdetlerini icra etmeye çalışırlar. Roma’nın putperest dinine inanmayan ve Hristiyan olan bu zavallıların gizli toplantılar yapmasını yasaklar.

Dicius’tan sonra Hristiyanların başına daha ağır felâketler ve musîbetler gelir. Dioecletianus başa geçince Hristiyanlara yapılan işkencenin azalacağını ümit etmişlerdir. Ama Diocletianus diğer kurallarda daha çok işkence yapmaya başlar ve Mısırlı Hristiyanlara daha ağır işkencelerde bulunur. Dioecletianus ne kadar Hristiyan papazı ve piskoposu varsa hepsini yakalatıp hapse attırır. Yüz kırk bin kişiden fazla Kıptî Hristiyan öldürüldü.

HIRİSTİYANLIK'TA İMÂN ESASLARI

Hristiyanlık'ta imânın esasları 3'tür.

1-TESLİS (Trinity): Üç esası kabullenmek.

2-Hz. İsa'nın insanlığı kurtarmak için haca gerilmesi ve kabrinden kalkıp göğe çıkması.

3-Ölü ve dirileri hesaba çekmesi.

TESLİS AKİDESİ (Trinity): Dr. Poust “Kutsal Kitabın Tarihi” adlı eserinde diyor ki: “Allah’ın tabiatı eşit üç unsurdan ibârettir.

a- Baba Allah

b- Oğul Allah

c- Rûh’ül-Kudüs Allah

İnsanlar oğul vasıtasıyla babaya bağlanırlar. Kendilerini fedâ ederek oğula ve temizleyerek de Rûh’ül-Kudüs’e intisâb ederler.

Bu ifadeden anlaşılıyor ki, üç unsur birbiriyle iç içedir ve yaratıcının zâtı üçlü esası zarurî kılar.

Papaz Peatre şöyle diyor: “Yüce Allah evreni yarattıktan ve onu insan ile süsledikten sonra birliğine ait unsurların dışında hiçbir şeyi

açıklamamıştır. Nitekim Tevrât'ın satırları arasında bu konuda bazı işaretlere rastlamak mümkündür. Tevrat'ta Allah'ın kelimesi, Allah'ın hikmeti, Rûh'ül-Kudûs gibi ifadelere rastlanılır. Ancak Tevrât'ın kendilerine indirildiği kimseler bu kelimelerin anlamlarını kavrayacak güçte değildirler. Bununla beraber Tevrât'ı İncîl ile birlikte okuyanlar kastolunan mânâyı kavrarlar. Neden sonra Mesîh dünyaya gelince Yüce Allah kendi prensiplerini ve derli toplu hükümlerini İncîl'de bize göstermiştir. İncîl'in Yahudi kitaplarında "Allah'ın Kelimesi" diye adlandırıldığı görülmektedir. Ahd-i Atîk'in ilk beş kitabında bu ifadelere rastlanılır. Yüce Tanrı göğe çıkıp yükselince inanlar arasında oturmak üzere bir ruh göndermiştir. Bu ruhun da oğul gibi, Allah ile çok üstün ve ezelî bir münâsebeti vardır. Bu, Rûh'ül-Kudûs adını alır ki Tevrât'ta açıklanan ifâdenin aynısıdır. Görülüyor ki Tevrât'ın telmîh yolu ile gösterildiği şeyi İncîl bütünüyle açıklamıştır".

Allah'ın kutsal kitabı anlamakta zihnini aydınlattığı, kalbini herkese açtığı herkes sözü (kelime-logos) Allah'ın mücerred emri ve bir tek sözü olarak açıklama yapılamaz. Bu üç üknûm ilâhi kemâl bakımından birbirne eşittir. Bunlardan ikisi söz (kelime-logos) ile Rûh'ül-Kudûs'tür.

Birinci üknûm "Baba"dır. Buradan anlaşılıyor ki herşeyin kaynağı ve menbaı babadır. Babanın söze nisbeti şekil nisbeti değil, hakîkîdir.

İkinci üknûm "söz"dür. Çünkü O, Tanrı'nın irâdesini üstün ifâdelerle açıklamaktadır ve Allah ile insanlar arasındaki haberleşmenin aracısıdır. "Söz"ün diğer bir adı da oğuldur.

Çünkü oğul zihninde muhabbet bağılılığını ve kişiyle baba arasındaki birliği temsil eder. O, kendisiyle babası arasındaki münâsebeti ve eşyanın kendisi ile olan münâsebetini tefrik yetkisini hâizdir.

Üçüncü üknûm Rûh'ül-Kudûs'tür. İnsan ruhlarının aydınlatılmasında ve itâata sevkinde etkisi olup baba ile oğul arasındaki münâsebeti dile getirir.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere bazılarının yanlış olarak söyledikleri gibi oğul beşerî doğum ile değil bir tek Tanrı'da mevcut olan üstün sırrı üknûmlar arası nitelemeyi ifade eder. Oğulu babadan beşerî doğumla doğması husûsuna gelince Allah bundan münezzehtir. Hristiyan dininin hizmetçileri ve ilâhiyatçıları Tanrı'nın üç üknûmdan ibaret olduğunu kabul etmişlerdir. Her birinin insanlarla ilgili ayrı bir vazifesi vardır. Buna göre teslîs akîdesi açıkca olmasa da telmîh yoluyla Tevrât'ta mevcuttur. Bu üknûmlar, özü itibarıyla birbirinden ayrı olmasa da bölüm itibarıyla birbirinin aynıdır. Baba ile oğul arasındaki münâsebet beşerî bir doğum münâsebeti değil, öz bakımından birlik ve muhabbet münasebetidir.

Oğul ile babanın şahsiyetleri farklıdır. Rûh'ül-Kudûs'ün ki tamamen ayrıdır. Ancak Rûh'ül-Kudûs ikinci üknûma ruh ve cesaret olarak girmiş mi, girmemiş mi? Bu hususta Kıptî Hristiyanlar şöyle diyorlar:

“Allah üç üknûmdan meydana gelmiş bir varlıktır. Baba, oğul ve Rûh’ül-Kudûs üknûmlarından müteşekkildir. Oğulun üknûmu Rûh’ül-Kudûs ve bâkire Meryem’den beden haline dönüşmüştür. Böylece beden şekline girmiş olan oğul ile babanın birliği iki tabîattan meydana gelen bir irâde birliğidir.

Yunan (Rum) Ortadoks kilisesiyle Katolik kilisesi ise oğulun iki tabîata ve irâdeye sahip olduğunu kabul etmektedir. Bütün kiliseler teslîs inancında müttefikler. Sadece Mesîh’in Tanrılık unsuru taşıyıp taşımadığı konusunda farklı görüşler vardır. Hz. İsa’nı bâkire Meryem’den meydana gelerek tecessüd etmeside ilâhi unsurla içiçe girerek tek bir tabîat ve irâde haline gelmiş olmasıyla ikinci üknûmun (oğulun) kendine has iki tabîat ve irâdeye sahip olması konusunda ayrılıklar söz konusudur.

İSLÂM DİNİNE GÖRE HZ. İSÂ

KUR'ÂN-I KERÎM'DE GEÇEN HZ. İSÂ İLE İLGİLİ ÂYETLER

HZ. İSÂ'NIN HAVARÎLERİNE GÖKTEN SOFRA İNMESİ

Mâide hâdisesinde; Allah'ın kulu ve Rasûlü İsa (A.S)'a lütfettiği nimetlerden birisidir. Hz. İsa, üzerlerine bir sofranın indirilmesi için duâ ettiğinde, Allah onun duâsını kabul etmiş ve kesin bir hüccet, apaçık bir mu'cize, âyet ve delil olmak üzere onu kendisine indirmiştir.

Mâide; üzerinde yemek bulunan sofradır. Havârilere muhtaç ve fark üzarûret içinde bulundukları için İsa peygamberden hergün üzerine bir sofranın indirilmesini ve bundan geçinerek güç kazanıp Allah'a ibâdet etmek istediklerini bildirmişlerdir. Hz. İsa onlara şöyle demiş: "Eğer inanmışlarsanız Allah'tan korkun." Yani Mesîh onların bu isteklerine şöyle karşılık vermiş: "Allah'tan korkun ve bunu istemeyin. Olur ki; bu sofranın sizin için bir imtihan vâsıtası kılınır. Eğer inananlarsanız rızık konusunda Allah'a güvenip dayanın."

"Allah buyurdu ki: "Ben onu şüphesiz indireceğim." Ey İsa! Her kim bu nimeti yalanlarsa yaşadığınız âlemlerden hiçbir kimseyi azâblandırmayacağım bir azâbla onu azâblandırırım." Bu ifâde, Allah'ın şu kavilleri gibidir: "Kıyâmet günü de; ey Firâvun hânedân! Azâbın en şiddetlisine girin." (Gâfir Sûresi, Âyet No: 46)

"Doğrusu münâfıklar, cehennemin en alt katındadırlar." (Nisâ Sûresi, Âyet No: 145)

Bu konuyla ilgili olarak Rasûlullâh (S.A.V) şöyle buyurur: "Gökten inen sofrada et ve ekmek vardı. Hz.İsa onlara ihânet etmemelerini ve ertesi güne hiçbir şey saklamamalarını emretmişti. Onlar ihânet ettiler ve bir kısmını kaldırarak sakladılar. Bunun üzerine domuzlar ve maymunlar şekline döndürüldüler."

İsa (A.S) dedi ki: "Gördüğünüz yemeklerden hiçbirisi dünya ve cennet yemeği değil, sâdece Allah'ın gökyüzünde yüce ve ezici kudretiyle meydana getirdiği bir şeydir. Allah o şeye; "OL" demiş ve o da bir göz kırpması süresinden daha çabuk bir zaman dilimi içerisinde olmuştur. İstedığınız şeyi, Allah'ın adıyla başlayarak yeyin, Rabb'inize hamd edin ki; size daha çok verip desteklesin.

Yemek bittikten sonra gözleri önünde sofranın göğe yüksediğini müşâhede ediyorlardı. Sofradan yemiş olan her fâkir zenginleşiyor, her düşkün iyileşiyordu ve dünyadan göçünceye kadar zengin ve sağlıklı kişiler oluyorlardı.

Bütün bu haberler, Meryem oğlu İsa zamanında Allah'ın Hz. İsa'nın duâsını kabul etmesi neticesi İsrâiloğullarına sofranın indirilmiş olduğunu göstermektedir.

Gökten sofra indirilmesiyle ilgili olarak Yüce Allah Mâide sûresinde şöyle buyurur:

110-Hani Allah: "Ey Meryem oğlu İsa! Senin ve ananın üzerindeki nimetimi hatırla demişti. Hani seni Rûh'ül-Kudüs ile desteklemiştik. Beşikte iken de, yetişkin iken de insanlarla konuşuyordun. Hani sana; kitâbı, hikmeti, Tevrât'ı ve İncîl'i öğretmiştik. Hani sen; benim iznimle çamurdan kuş gibi birşey yapıyordun da içine üflüyordun ve Benim iznimle kuş oluyordu. Hani sen; anadan doğma körü ve abraşı Benim iznimle iyi ediyordun. Hani ölüleri Benim iznimle diriltiyordun. Ve hani İsrâiloğullarını senden çekmiştım, kendilerini apaçık bir büyüdür, demişti.

111-Hani Ben, Havârilere: "Bana ve peygamberime imân edin, diye vahyetmiştım de; inandık, şâhid ol ki biz, müslümanlarız, demişlerdi.

Allah Teâlâ Kasâs Sûresinde bu anlamda şöyle buyurur: "Mûsâ'nın annesine de; onu emzir diye vahyettik." (Kasâs, 3)

Nahl Sûresinde ise; "Rabb'in bal arısına; dağlarda, ağaçlarda ve hazırlanmış kovanlarda yuva edin, sonra her çeşit üründen ye, sonra da Rabb'in işlemen için gösterdiği yollardan yürü" diye vahyetti. (Nahl, 68-69)

112-Hani Havârilere: "Ey Meryem oğlu İsa; Rabb'in bize gökten bir sofra indirebilir mi? demişlerdi de; O, eğer inanmışlarsanız Allah'tan korkun, demişti.

113-Demişlerdi ki: "İstiyoruz ki; ondan yiyelim kalblerimiz yatışsın ve Senin bize hakîkâten doğru söylediğini bilelim de biz de ona şâhidlerden olalım."

114-Meryem oğlu İsa da: "Allah'ım; Rabb'imiz, üstümüze gökten bir sofra indir ki; bizim hem öncekilerimiz hem sonrakilerimiz için bir bayram ve Sen'den bir âyet olsun. Bizi rızıklandır. Sen, rızık verenlerin en hayırlısı" diye duâ emişti.

115-Allah buyurdu ki: "Ben, onu şüphesiz indireceğim. Bundan sonra da artık her kim içinizden küfrederse; dünyada hiç kimseyi azâblandırmayacağım bir azâbla azâblandırırım."

HZ.İSÂ'NIN SADÂKATI

Allah Teâlâ; kulu ve Rasûlü Meryem oğlu İsa'yı münkîr ve mülhîd Hıristiyanlardan uzaklaştırdıktan, Allah'ı ve Rasûlü'nü yalanlayanlardan ettikten ve bütün idâreyi Allah Âzze ve Celle'ye havâle ettikten sonra cevâb vererek şöyle buyuruyor: "Bu; doğru söyleyenlerin doğruluklarını fayda verdiği gündür."

"Onlara altından ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetler vardır." Orada sürekli kalırlar. "Alah onlardan hoşnûd olmuştur, onlar da hoşnûd olmuşlardır."

"Allah'ın hoşnûdluğu ise daha büyüktür." (Tevbe, 72)

"Büyük kurtuluş işte budur. İşte çalışanlar bu gibi şeyler için çalışsınlar." (Sâffât, 61) ve "Yarışanlar bunun için yarışsınlar." (Mutâffîfin, 26)

Herşey Allah'ın saltanatı altındadır, kudret ve idaresine göre cereyan eder. O'nun benzeri ve dengi yoktur.

HZ. İSÂ'NIN SADÂKATI MÂİDE SÜRESİNDE ŞÖYLE GEÇMEKTEDİR:

116-Allah buyurmuştu ki "Ey Meryem oğlu İsa; Sen mi insanlara: Beni ve annemi Allah'tan başka iki ilâh edinin, dedin? Demişti ki: Tenzîh ederim Seni , hak olmayan bir sözü söylemek bana yaraşmaz. Eğer ben, onu söylemişsem; Sen onu elbette bilirsin. Sen benim içimde olanı bilirsin, ama ben Seni zâtında olanı bilmem. Doğrusu görülmeyeni en iyi bilen Sen'sin, Sen.

117-Ben; onlara Sen'in bana buyurduğunda başkasını söylemedim. Rabb'im ve Rabb'iniz olan Allah'a kulluk edin, dedim. Ben, aralarında bulunduğum sürece üzerlerine şâhid idim. Beni öldürdüğünde onların murâkıbı Sen'sin, Sen herşeye şâhidsin.

118-Eğer onlara azâb edersen; şüphesiz onlar Sen'in kullarıdır. Şâyet bağışlarsan muhâkkak ki Sen'in, Sen Âziz, Hâkim."

PEYGAMBERLER VE KİTAPLAR

Allah Teâlâ; İsrâiloğullarını, isyân, inâd, muhâlefet ve peygamberlerine karşı büyüklenmekle nitelendiriyor. Allah Teâlâ'nın Hz. Mûsâ'ya kitâbı yani Tevrât'ı verdiğini ancak onların bunu tahrîf edip değiştirdiklerini, Tevrât'ın emrine muhâlefet edip te'vîl yoluna saptıklarını bildirip Hz. Mûsâ'dan sonra şeriâtıyla nebîler gönderdiğini hatırlatıyor. Nitekim Allah Teâlâ: **"Doğrusu, biz yol gösterici ve nûrlandırıcı olarak Tevrât'ı indirdik. Kendisini Allah'a teslim etmiş peygamberler, Yahudi olanlara onunla ve Rabb'a kul olan bilginler de Allah'ın kitâbından mahfûz kalanla hükmedenlerdi. Tevrât'a şâhid idiler."** (Mâide, 44)

Nihâyet İsrâiloğullarının peygamberleri Meryem oğlu İsa ile son bulmuştur. Hz. İsa bazı hükümlerle Tevrât'tan farklı esâslar getirdiği için Allah ona mucizeler vermiştir. Rasûlullah (S.A.V): Kitâb ehlini ne doğrulayın ne de yalanlayın sadece "Allah'a ve bize indirilene iman ettik" deyiniz, buyurmuştur.

"Soyundan gelenlere kitâb ve peygamberlik verdik." (Ankûbet, 27)

"Sonra onların izleri üzerinde peygamberlerimizi ard arda gönderdik. Meryem oğlu İsa'yı da arkalarından gönderdik. Ona İncîl'i verdik ve ona uyanların kalblerine bir şevkât ve merhâmet koyduk. Onların uydurdukları rehbanîyete gelince; onu kendilerine Biz yazmadık. Fakat kendileri Allah'ın rızasını kazanmak için yaptılar. Ama bunu da hakkıyla riâyet etmediler. Biz de onlardan imân etmiş olanlardan imân etmiş olanlara ecirlerini verdik. İçlerinden çoğu ise fâsıklardır.

Bu konu ile ilgili Bakara Sûresinde ise şöyle buyrulur:

87-And olsun ki Mûsâ'ya kitâb verdik, ondan sonra ard arda peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsa'ya belgeler verdik, onu Rûh'ül-Kudûs ile (Cebrâil A.S) destekledik. Size bir peygamber nefsinizin hoşlanmadığı birşey getirdikçe, büyüklük taslayarak, bir kısmını yalancı sayıp, bir kısmını öldürür müsünüz?

129-"Rabbimiz! İçlerinden onlara Senin âyetlerini okuyan, Kitâb'ı ve hikmeti öğreten, onları her kötülükten arıtan bir peygamber gönder. Doğrusu güçlü ve Hakîm olan ancak Sensin".

136-Biz: Allah'a, bize indirilmiş olana İbrâhim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a ve torunlarına indirilmiş olanlara, Mûsâ'ya, İsa'ya verilenlere, peygamberlere Rabb'ları tarafından verilmiş olanlara imân

ettik. Onların hiçbirinin arasını diğerinden ayırmayız. Biz ona teslim olmuşlarsanız, deyin.

253-İşte bu peygamberlerden bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Onlardan Allah'ın kendilerine hitâb ettiği derecelerle yükselttikleri vardır. Meryem oğlu İsa'ya belgeler verdik, onu Rûh'ül-Kudûs'le (Cebrâil A.S) destekledik. Allah dileseydi belgeler kendilerine geldikten sonra, peygamberlerin ardından birbirlerini öldürmezlerdi. Fakat ayrılığa düştüler, kimi inandı kimi inkâr etti. Allah dileseydi birbirlerini öldürmezlerdi, lâkin Allah istediğini yapar.

KİYÂMET ALÂMETLERİ

Allah'ın Rasûlü bir hadislerinde şöyle buyurdular: “Mi'râc'a çıkarıldığım gece İbrâhim, Mûsâ, ve İsa (A.S) ile buluştum. Kıyamet hakkında müzâkerede bulunuyorlardı. Durumu İbrâhim'e bıraktılar. O: Bu konuda bende bilgi yok, dedi. Mûsâ'ya tevcih ettiler, O da: Bu konuda bilgim yok, diye cevâb verdi. Nihâyet İsa'ya yöneldiler ve ondan cevâb beklediler. O da şöyle dedi: Onun vaktine gelince :Onu Allah'tan başka kimse bilmez. Rabb'immin bana verdiği sözde muhakkak Deccâl çıkacaktır. Benim elimde iki dal olacak. Beni görünce kurşunun eridiği gibi eriyecek. Allah onu helâk edecektir, bu esnada Ye'cûc ve Me'cûc çıkacak, yüksek yerlerden sür'âtle inecekler ve onların memleketlerini çiğneyecekler. Neye rastlarsa helâk edecekler, her suyu içecekler, insanlar şikâyet için bana gelecekler; ben, onların aleyhine Allah'a duâ edeceğim ve Allah Teâlâ onları helâk buyurup öldürecek. Neticede yeryüzü, onların pis kokularıyla kokacak.

Efendimiz şöyle buyurur: “Deccâl çıkacak ve doğru tarafından gelecek. Onun ilk uğrayacağı memleket iki denizin birleştiği yer olacak. Meryem oğlu İsa (A.S)sabah namazı sırasında inecek ve onların emirleri (başkanları) İsa'ya: Ey Allah'ın rûhu, öne geç, namaz kıldır diyecek, emirleri öe geçip namaz kıldırarak. Namazı bitirince İsa kısa mızrağı alıp Deccâl'e doğru gidecek. Deccâl onu görünce, kurşunun eridiği gibi eriyecek ve İsa mızrağını onun göğsüne saplayarak öldürecek de etrafındakiler hezimete uğrayacaklar.”

Bir başka hadiste: Meryem oğlu İsa ümmetinin içinde adâletli bir hâkem ve adâletli bir imâm olacaktır. Hacı kırarak, domuzu öldürecek, cizye koyacak ve sadakayı terkedecektir. Düşmanlık ve karşılıklı öfkeler kalkacak, yeryüzü barışla doldurulacak. Deccâl'in çıkışından önce şiddetli

bir açlığın İsâbet edeceği üç kıtlık senesi olacak. Yeryüzüne bütün bitkilerini hapsedmesini emredecek de yeşil hiçbir şey dikilmeyecek. O zamanda insanları ne yaşatacak; tehlîl, tekbîr, tesbîh tahmîd. Bütün bunlar onlar için yiyecek yerine geçecek. Daha sonra Ey insanlar: Rabb'inıza geliniz denilecek. Onları durdurunuz; onlar sorulacaklardır. Sonra şöyle buyrulacak: Ateşe gönderilecekleri çıkarınız. Sorulacak: Kaçtan (kaç kişiden, ne kadar)? Şöyle buyrulacak: Her binden dokuz yüz doksan dokuz. **"Gençler ihtiyâr kılınacak. Bu, o gün baldırlar açılır..."** (Kâlem, 42) diye işaret edilen gündür.

Bu hadîslerde Hz. İsa'nın ne şekilde ineceğini ve iniş yerini delâlet vardır. İniş yeri Şam'da hatta Dimaşk'ın doğusundaki minârenin yanında olacaktır. Allah'ın kıyâmet gününe kadar devamlı lâneti onların üzerine olsun, yıkılan minârenin yerine, yontma taştan beyâz bir minâre inşâ edilmiştir. Yıkılan minârenin taşlarının çoğu, Hıristiyanların mallarından imiş. Kuvvetle sanıldığına göre; Meryem oğlu İsa bu minârenin üzerine inecek, domuzu öldürecek, hacı kıracak, geçtiği üzere sadece İslâm'ı kabul edecektir.

"Şüphesiz ki O, beklenen saati bildirir." (Zuhrûf, 61) Âyeti kıyâmetin yaklaşmasına bir delîl ve işarettir. Zira o Mesîh, Deccâl'in çıkışından sonra inecek ve Allah Teâlâ, şifâsını indirmedeği hiçbir hastalık yaratmamıştır, buyrulmuştur. Ye'cûc ve Me'cûc'ü göndercek, onun duâsı bereketiyle onları helâk edecektir. Bir âyet-i kerîmede Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Ye'cûc ve Mec'ûc açılıpta her tepeden ve her dereden boşandıkları vakit. Ve gerçek vâad yaklaştığı zaman."

YAHUDİ VE HİRİSTİYANLAR'IN BOŞ İDDİALARI

Allah Teâla Meryem oğlu Mesîh hakkındaki boş iddialar dolayısıyla Hıristiyanlar'ın küfrüne hüküm veriyor bunu açıkca ilân ediyor. Meryem oğlu İsa, Allah'ın kurallarından bir kul, yarattıklarından bir yaratık olduğu halde onlar kendisinin Tanrı olduğunu iddia ediyorlardı. Allah onların söylediklerinden yüce ve münezzehtir. O'nun hakimiyetinin ve saltanatının altında bulunduğunu haber vererek buyuruyor ki: "Eğer Meryem oğlu Mesîh'i anasını ve yeryüzünde onların hepsini helâk etmek isterse kim Allah'a karşı koyabilir. Evet, Allah bunu isterse O'nu engelleyebilecek kim vardır? Veya o davranışlardan O'nu kim döndürebilir.

"Göklerin, yerin ve arasındakilerinin mülkü Allah'tır. Dilediğini yaratır, bütün mevcudatın yaratıcı, malîki O'dur. O, kudreti, saltanatı ve adâleti sebebiyle yaptıklarından sorumlu değildir." (Mâide Sûresi, Âyet no: 17-18)

Hristiyanlar, Hz. İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğunu iddia ettikleri halde, kendilerinin Tanrı'nın çocukları olduklarını söylemezler.

"Biz Allah'ın çocukları ve dostlarıyız" derler. Allah Teâla da onları reddederek buyuruyor ki: "Öyle ise günahınızdan dolayı siz neden azâb ediyor?"

Yüce Allah Zuhrûf Sûresi'nde şöyle buyurmaktadır:

57-Meryem oğlu İsa mîsâl olarak verilince, senin kavmin hemen bağıştı.

58-Ve: Bizim Tanrılarımız mı yoksa o mu daha iyidir? Dediler. Sana böyle demeleri, sadece tartışmaya girişmek içindir. Hayır, onlar kavgacı bir kavimdir.

59-O; kendisine nimet verdiğimiz ve İsrâiloğullarına örnek kıldığımız bir kuldur.

60-Şâyet dileseydik; sizden yeryüzünde sizin yerinizi tutacak melekler varederdik.

61-Şüphesiz ki, O, sâatin bilgisidir. O'ndan hiç şüphe etmeyin ve bana tâbi olun. İşte doğru yol.

62-Sakin şeytân sizi çevirmesin. Şüphesiz ki o size apaçık bir düşmandır.

63-İsa, hûcetlerle gelince demişti ki: Size hikmetle ve ihtilâfa düştüğünüz şeyleri bir kısmını açıklamak için geldim. Öyle ise Allah'tan korkun ve bana itâat edin.

64-Muhakkak ki Allah benim de Rabb'imdir, sizin de Rabb'inizdir. Öyle ise O'na ibâdet edin. İşte doğru yol.

65-Ama aralarında hizipler birbirleriyle ihtilâfa düştüler. Acıklı bir günün azabından vay o zulmedenlerin haline.

PEYGAMBERLER VE PEYGAMBERLİK

Allah Teâlâ "And olsun ki biz peygamberlerden bir kısmını bir kısmına üstün kıldık. Dâvûd'a da Zebûr'u verdik." (İsrâ, 55) Âyet-i kerîmede işaret buyurduğu gibi bazı peygamberlerin diğerlerinden üstün kılındığı görülmektedir.

Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: Peygamberler arasında üstünlük iddiâsında bulunmayız.

Bu hadîs-i şerif ile âyet arasını nasıl cem edeceğiz diye sorulursa buna muhtelif şekillerde cevaplar verilebilir. Şöyle ki:

1-Hadîs-i şerîf vürüdü âyet-i kerîmenin nüzûlünden önce olduğu için bu görüş şüphelidir.

2-Rasûlullah (S.A.V) bu sözü tevâzü kâilinde söylemiştir.

3-Rasûlullah (S.A.V) düşmanlık ve münâkaşa hallerinde bu tür üstünlük iddialarını yasaklama sadedinde söylemiştir.

4-Rasûlullah (S.A.V) bu sözü ile mücerred görüşler ve asâbiyet ve bu tür üstünlük iddialarında bulunmayınız, demek istemiştir.

5-Peygamberlerden birini diğerinden üstün tutma sizin işiniz değildir, bu Allah'a ait bir iştir. Size düşen O'na boyun eğme, teslim olma ve imândır.

Allah Teâlâ kulu ve Rasûlü kerîmi İmrân oğlu Mûsâ'dan bahsederek onun kavmine şöyle dediğini bildiriyor: Ey kavmim! Niçin bana eziyet verirsiniz? Halbu ki benim size gerçekten Allah'ın Rasûlü olduğumu biliyorsunuz. Bu ifade de Rasûlullah (S.A.V)'nin kavminden ve diğer kâfirlerden gördüğü eziyetlere teselli bulunduğu gibi sabır, emride bulunmaktadır. Rasûl-i Ekrem buyurmuştu ki: Allah Mûsâ'ya merhamet etsin, o bundan çok daha fazla eziyete uğradı da sabretti. Aynı zamanda bu âyette mü'minlerin Rasûlullah'a eziyet etmelerini yasaklayan bir nehîy de bulunmaktadır. Nitekim Allah Teâlâ **Ahzâb Sûresi**'nde:

"Ey iman edenler! Mûsâ'ya eziyet vermiş olanlar gibi olmayın. Hani Meryem oğlu İsa da edmişti ki Ey İsrâiloğulları muhakkak ki ben size Allah'ın peygamberiyim. Benden önceki Tevrât'ı müjdeleyeniyim." "Yani Tevrat beni müjdelemiştir ve onun haber verdiği şeyin doğrulayıcısı benim. İsrâiloğulları peygamberlerinin sonuncusudur. İsrâiloğulları bir topluluğun katında Hz. Muhammed'i müjdelemiştir."

En'âm Sûresi;

85-Ona İshâk'ı, Yâ'kûb'u, bağışladık, birbirini doğru yola eriştirdik. Daha önce Nûh'u ve soyundan Dâvûd'u, Süleymân'ı, Eyyûb'u, Yûsûf'u, Mûsâ'yı ve Hârûn'u-ki işlerini iyi yapanlara böylece karşılık veririz-Zekerîyyâ'yı, Yahyâ'yı, İsâ'yı-ki hepsi iyilerdendir-İsmâil'i,Elyesâ'yı, Yunûs'u, Lût'u-ki hepsini dünyada üstün kıldık-doğru yola eriştirdik.

Mâide Sûresi;

72-And olsun ki "Allah ancak Meryem oğlu Mesîh'tir" diyenler kâfir oldular. Oysa Mesîh, "Ey İsrâiloğulları! Rabb'im ve Rabb'iniz olan Allah'a kulluk edin; kim Allah'a ortak koşarsa, muhakkak allah ona cenneti haram eder, varacağı yer ateştir, zulmedenlerin yardımcıları yoktur." dedi.

73-And olsun ki "Allah üçten biridir" diyenler kâfir olmuştur. Oysa Tanrı ancak bir ve tekdir.

74-Dediklerinden vazgeçmezlerse, and olsun onlardan inkâr edenler elem verici bir azâba uğrayacaktır.

75-Meryem oğlu Mesîh, sadece peygamberdir-ondan önce de peygamberler geçmiştir-onun annesi dosdoğrudur, her ikisi de yemek yerlerdi. Onlara âyetleri nasıl açıkladığımıza bir bak ki nasıl yüz çeviriyorlar.

78-İsrâiloğulları'ndan inkâr edenler, Dâvûd'un ve Meryem oğlu İsa'nın dili ile lânetlenmişlerdir. Bu baş kaldırmaları ve aşırı gitmelerindendi.

Nisâ Sûresi;

171-Ey Kitab ehli! Dininizde taşkınlık etmeyin, Allah hakkında gerçeği söyleyin. Meryem oğlu İsa Mesîh, Allah'ın peygamberi, Meryem'e ulaştırdığı kelimesi ve kendinden bir rûtur. Allah'a ve peygamberlerine inanın "Üçtür" demeyin, vazgeçin, bu hayrınızadır. Allah ancak bir tek Tanrı'dır, çocuğu olmaktan münezzehtir, göklerde olanlar da yerde olanlar da O'nundur. Vekil olarak Allah yeter.

172-Mesîh de gözde melekler de Allah'a kul olmaktan asla çekinmezler. Kim O'na kulluktan çekinir ve büyüklük taslarsa, bilsin ki O, hepsini huzuruna toplayacaktır.

173-İnananlara, yararlı iş işleyenlere, ecîrlerini ödeyecek ve onlara olan bol nimetin daha da artıracaktır. Kulluk etmekten çekinenleri ve büyüklük taslayanları elem verici bir azaba uğratacaktır. Onlar kendilerine başka bir dost ve yardımcı bulamazlar.

Sâff Sûresi,

6- "Hani Meryem oğlu İsa'da demişti ki: Ey İsrâiloğulları! Muhakkak ki ben size Allah'ın peygamberiyim. Benden önceki Tevrat'ı doğrulayan ve benden sonra gelecek, adı "Ahmed" olacak bir peygamberi de müjdeleyen ama o kendilerini açık burhânlarla gelince bu apaçık bir büyüdür." dediler.

14- Ey imân edenler: Siz Allah'ın yardımcıları olun. Nitekim Meryem oğlu İsa Havârilere Allah'a giden yoldan benim yardımcıları kimlerdir? deyince Havârilere demişlerdi ki: Biziz Allah'ın yardımcıları, İsrâiloğullarının birtakımı böylece inanmıştır. Birtakımı da küfretecektir. Nihâyet biz o imân edenleri düşmanlarına karşı destekledik de böylece üstün geldiler.

Tevbe Sûresi;

30-Yahudiler, "Üzeyr Allah'ın oğludur dediler; Hristiyanlar "Mesîh Allah'ın oğludur" dediler. Bu daha önce inkâr edenlerin sözlerine benzeterek ağızlarında geveledikleri sözdür. Allah onları yok etsin! Nasıl da uyduruyorlar.

Meryem oğlu İsa (A.S) Rabb'inin rîsâletini kavmine tebliğ edince ve Havârilere ona destek olunca; İsrâiloğullarının bir kısmı Meryem oğlu İsa'nın kendilerin getirdiği gerçeklere bağlanıp doğru yolu buldular. Bir kısmı da onun peygamberliğini inkâr edip delâlete düştüler. Ona ve annesine büyük iftiralarda bulundular. Bunlar Yahudi milletidir. Allah'ın ard arda gelen lâneti onları üzerine olsun.

HELÂL YİYECEKLER

Allah Teâlâ kulları olan peygamberlere hepsine helâlden yemelerini emrediyor. Söz, âmel, hayra delâlet ve nâsihattan herbiri bir hayrı kendilerinde toplamışlardır.

Allah Rasûlu şöyle buyurmuştur: "Ey insanlar! Muhakkak Allah temizdir, ancak temiz olanı kabul buyurur. Allah peygamberlerine şöyle buyurur: "Ey peygamberler! Temiz şeylerden yeyin ve salih âmel işleyin doğrusu ben yaptığınızı bilirim." Başka bir âyette: "Ey iman edenler! Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin temiz olanlarından yeyin." (Bakara, 172)

Ama onlar işlerini kendi aralarında bölük bölük ayırdılar. Her bölük kendi tuttuğu yoldan memnundur. Onlar içinde bulundukları sapıklığa sevinir, kendilerinin hidâyet üzere olduklarını sanmaktadırlar. Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurur: "Bir süreye kadar onları kendi sapıklıkları ile başbaşa bırak." Başka bir âyette: "Onları ansızın yakalanacakları, helâk olunacakları zamana kadar bu durumda bırak." buyurmuştur.

Bir başka âyette ise: "Sen, şimdilik o kafirlere mühlet ver, onları biraz geciktir." (Târık, 17)

"Bırak onları; yesinler, eğlensinler ve kendilerini oyalaya dursunlar. Sonra öğreneceklerdir." (Hicr, 3)

"Onlar: Biz, malca ve evlâdca daha çoğuz. Hem biz azâb edilecekler değiliz." (Sebe, 35)

Allah Teâlâ: "Artık onların malları da, çocukları da seni imrendirmesin. Doğrusu Âllah ancak onlara dünya hayatında azâb etmeyi ve kâfirler olacak canlarının çıkmasını ister." (Tevbe, 55)

"Biz onlara sırf günahları çoğalsın diye mühlet veriyoruz." (Âl-i İmrân, 178)

"Bu sözü yalanlayanları bana bırak. Biz onları kendilerini bilmeyecekleri bir yönden derece derece azâba yaklaştıracacağız. Mühlet veriyorum. Ben onlara şüphesiz ki, Benim tuzağım sağlamdır." (Kâlem, 44-45)

"Bırak Beni ve yarattıklarımı tek başına kendisine bol bol mal verdiğimi, görülen oğullar verdiğimi ve onun için nimetleri yaydıkça yaydığımı. Sonra arttırmamı umar o. Hayır, çünkü o âyetlerimize karşı inatçı kesildi." (Müddesir, 11-16)

"Ne mallarınız ne de çocuklarınızdır, sizi bizim katımıza yaklaştıracak olan. Ancak imân edip, salih âmel işleyen kimsenin, işte onların yaptıklarına karşılık kat kat mükâfat vardır. Ve onlar yüksek dereceler içinde emindirler." (Sebe, 37)

Hız. İsâ'nın dünyaya babasız gelmesi ile ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de geçen âyetler:

Âl-i İmrân Sûresi:

59-Gerçekten Allah katında İsâ'nın durumu Âdem'in durumu gibidir. Allah O'nu topraktan yarattı. Sonra O'na "Ol" dedi, O da oluverdi.

60-Hak, Rabb'indandır. Öyle ise şüphecilerden olma.

61-Sana ilim geldikten sonra; kim seninle tartışır sa de ki; Gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendinizi ve kendimizi çağıralım. Sonra lânetleşelim. Allah'ın lânetinin yalancılardan üstüne olmasını dileyelim.

62-Doğrusu işte budur. Allah'tan başka ilah yoktur, şüphesiz ki Allah Âzizdir, Hakîmdir.

63-Şâyet yüz çevrilirse şüphesiz ki Allah bozguncuları bilir.

MERYEM OĞLU İSÂ MESÎH'İN SONU

Onlar kendilerinden Allah'ın sözleri ve ahîtləri bozmuşlar, Allah'ın âyetlerini yani O'nun hûccetlerini, burhânlarını peygamberler elinde görmüş oldukları mû'cizeleri inkar etmişlerdir. Allah'ın peygamberlerine saldırmaları ve onlara karşı suç işlemeleri çoktur. Onlar peygamberlerin büyük bir çoğunluğunu öldürmüşlerdir.

"Bizi çağırdığın şeye karşı kalblerimiz kapalıdır." (Fussilet, 5)

Allah Teâlâ küfürlerine karşı onların kalblerini mühürledi.

Nisâ Sûresi;

156-159-Bu bir de inkârlarından Meryem'e iftirada bulunmalarından ve: Meryem oğlu İsa Mesîh'i-Allah'ın elçisi-öldürdük denelerinden ötürüdür. Oysa onu öldürmediler ve asmadılar, fakat onlara öyle göründü. Ayrılığa düştükleri şey de doğrusu şüphededirler, bu husustaki bilgileri ancak sanıya uymaktan ibarettir, kesin olarak onu öldürmediler, bilâkis Allah onu kendi katına yükseltti. Allah, güçlüdür, hâkimdir.

Not: "Hz. İsa'nın öldürülmesi konusu, Kur'ân-ı Kerîm'in Bakara Sûresi 87. âyetinde de geçmektedir."

Hz. MERYEM

GENEL BİLGİ :

Bâkire Meryem olarak da bilinir. Hristiyan öğretisinde ve ibadetinde çok önemli bir yer tutar. İslâm'da da Hz. Meryem'e büyük saygı gösterilir. Hz. Meryem'in bâkireliği İslâm ve Hristiyan ortak inanışlarından biridir. Meryem ana ile ilgili bilgilerin büyük bir bölümü Yeni Ahit'ten kaynaklanır, Ama bunlarla bir yaşam öyküsü oluşturmak yeterli değildir.

Yeni Ahit'te Meryem'den ilk olarak Cebrâîl'in ona Hz. İsa'ya gebe kalacağını bildirmesine ilişkin öyküden söz edilir. Meryem daha sonar şu olaylarla da anılır:

Vaftizci Yahyâ gebe kalan akrabası Elizabeth'i ziyareti, Hz. İsa'nın doğumu ve tapınağa götürülüşü, müneccimlerin gelişi ve Mısır'a gidiş, İsa on iki yaşındayken Kudüs'e Pesah ziyareti celile'de ki Kana kentinde yapılan düğünde bulunması, Hz. İsa'nın çarmîha gerilmesi sırasında dul olduğu Meryem'i Havâri Yuhanna'ya emanet etmesi.

Öte yandan, İsa'nın sağlığı sırasında Meryem ananın anıldığı bütün olaylar onu bütünüyle olağan beşerî bir kimliğe sunar. Hatta bunlardan, Meryem ananın Hz. İsanın gerçek misyonunu bütünüyle kavramadığı sonucu bile çıkarılabilir.

Meryem'in bâkireliği öğretisini yadsıyanlar genellikle, insan bir anneden doğan Hz. İsa'nın insan bir babasının olmasının onun gerçek bir insan sayılmasıyla çeliştiğini öne sürerler. Bu öğretiyi savunanlar ise genellikle, Meryem'in Tanrı'nın bedenleşmesinin güvencesi olmayı kabullenmesiyle, Hz. İsa'nın gerçek bir insan olarak dünyaya gelmesinin olanaklı kılındığını ileri sürerler.

Katolik ilâhiyatında Meryem için kullanılan "Caredemptrix" (İnsanlığın kurtuluşunu Hz. İsa ile birlikte sağlayan) sıfatının özgün kaynağıda budur. Yeni Ahit'te Meryem ile ilgili en geniş anlatılar Matta ve Luka İnciller'inden İsa'nın bebekliğini konu alan öykülerdir. Bugünkü biçimleriyle her iki anlatıda da Hz. İsa'nın, Hz. Meryem'in rahmine bir erkek aracılığı olmaksızın düştüğü kesin biçimde belirtilir. Havâri Paulus Meryem'in bâkireliğinden hiç söz etmez. Ama Luka İncili'nde meleğin sözleri çocuğun kutsallığı annenin bâkireliğini bağlamayı amaçlamış olabilir. Görüşleri Yeni Ahit'e dayandıran üm kilise babaları Meryem'in İsa'ya bâkireliği bozulmaksızın hamile kaldığı düşüncesini savunmuşlardır.

Âdem'in yeryüzüne günahı getiren itâatsizliği ile Hz. İsa'nın günahattan kurtuluşunu sağlayan İtâatkârlığı arasındaki karşıtlığa dayanır. Luka İncili'nin ilk bölümünde yer alan Meryem'e müjde öyküsü benzer bir koşutluğu Havva ile Meryem arasında kurmayı amaçlamış olabilir. Kilise babalarından İrenaeus bâkire olan Havva'nın Tanrı'nın buyruğuna karşı gelmesiyle gene bâkire olan Meryem'in Tanrı'nın buyruğuna uyması arasındaki karşıtlığı vurgulayarak bu koşutluğu daha da geliştirir. İrenaeus'un Meryem ile Havva arasındaki koşutluğu veri sayması, bu inancın daha o dönemde gelenekleştigini göstermektedir.

Meryem Ana'ya ilişkin ilk yaygın ilâhiyat tartışması "Tanrı Anası" anlamına gelen Theotkos sıfatının uygunluğu konusunda ortaya çıkmıştır. Bu nitelemenin ilk kez III. ya da IV. yy.'da büyük olasılıkla İskenderiye'de ibadet amacıyla kullanıldığı sanılmaktadır. IV. yy. sonlarında bir çok kilisede yerleşiklik kazanılan bu nitelemenin İsa'nın Tanrısal ve insani doğası arasındaki ayrımı bulanıklaştırdığını öne süren Konstantinopolis (İstanbul) patriği Nestorios'un önerisi, öğretisinin öteki yönleriyle birlikte 431'deki Ephesos Konsili'nde reddedildi.

Meryem Ana'nın Hz. İsa'ya gebe kalırken bâkireliğini koruduğu öğretisinin uzantılarından biri doğum sırasında da bâkireliğinin sürdüğü (virginitasin parginipas past partum) öğretisidir. Havârilere Âmentüsü en azından "Bâkire Meryem'den doğmuş" ifadesiyle virginitas in partu öğretisini savunur gibidir. Kilise içinde çilecilik ülküsünün gelişmesi ise Meryem Ana'nın hep bâkire kaldığı görüşünü güçlendirmiştir.

Bu konu Yeni Âhit metinlerinde aydınlatılmış değildir. Hz. Meryem'in sürekli bâkireliği öğretisi beden ve ruhun bölünmez temizliğini veri aldığı için birçok ilâhiyatçıya göre Hz. Meryem öbür günahlarından da korunmuştur. VI. ve V. yy.'larda bazı doğulu ilâhiyatçılar Meryem Ana'nın da günah işleyebileceğini Kabul ettiği halde hem Katolik hem de Ortodoks ilâhiyatçıların çoğu sonunda onun hiç bir günah işlemediği öğretisini benimsediler. Bu görüş XVI.yy. reformcuları arasında bile Kabul gördü. Böylece ortaya çıkan bir başka sorun, Hz. Meryem'in ilk günahdan da arınmış olup olmadığıydı. Aquinolu Aziz Tammasso, tüm insanların olduğu gibi Meryem Ana'nın da ana rahmine düşmesinin bir lekelenme anlamına geldiğini, ama Tanrı'nın onun ilk günahını, kuşkusuz doğuşundan önce ortadan kaldırdığını savundu. Ama bu görüşe karşı 13.yy'da İngiliz Skolastik ilâhiyatçı Duns Scotus'un sistemleştirdiği günâhsız doğum öğretisi benimsendi ve 1854'te Papa IX. Pius tarafından Katolik doğması olarak tanımlandı.

Günâhsız doğum öğretisinin resmen ilân edilmesi üzerine, Vatikana Meryem'in Göğe Çıkışıyla ilgili bir tanımlama isteyen dilekceler gelmeye başladı. Katolikler uzun süredir bu inancı sürdürüyor ve Meryem'in Göğe Çıkışı Yortusu'nu kutluyorlardı. Sonraki yüz yıl boyunca sekiz milyonu aşkın imza toplandıysa da Vatikan, Göğe Çıkış öğretisinin Kitâb-ı

Mukâddes'e ve Hristiyan geleneğine erken dönem tanıklarına dayanarak tanımlamasının zorluğu nedeniyle kararsız kaldı. Gerçi Meryem Ana'nın nerede ve hangi koşullarda öldüğü konusunda herkesce benimsenen hiçbir anlatı yoktur; Kudüs'te Meryem Ana'nın yattığı söylenen bir mezar bulunmakla birlikte bu da resmen kabul edilmiyordu; çok daha az tanınan azizlerin kalıntılarına birçok mu'cize yakıştırmasına karşın Meryem Ana'nın bedeninden kalanların gerçekleştirdiği hiçbir mu'cizeden söz edilmiyordu.

İSÂ (A.S)'IN ANNESİ Hz. MERYEM'İN SOYU DOĞUŞU BEYT'ÜL-MAKDİS MESCİDİ'NE ADANIP BIRAKILIŞI ve BAZI FAALİYETLERİ

Hız. Meryem'in babası İmrân b. Mâsân olup Hûb'um b. Süleymân (A.S) soyundandır. Zekerıyyâ (A.S) ile zevcesi Eşya' (İşa) bint-i Fâkud, İmrân b. Mâsân'ın zevcesi Hânne bint-i Fâkud'tur.

Hız. Meryem'in annesi Hânne'dir. Hânne çocuk doğurmaktan âciz bulunduğunu bir ağacın gölgesinde bir kuşun yavrusunun ağzına yiyecek verdiğini görünce, Hânne'nin de bir oğlan çocuğunun olmasını istedi ve Allah'a yalvararak; "Ey Allah'ım! Bana bir erkek çocuk verirsen Beyt-ül Makdis'e vakfetmek, Sen'in şükrüne hizmetinde bulundurmak üzere borç olsun!" diye yalvardı. Hânne'nin bu adağı Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır:

"Hani (İmrân'ın) karısı: Rabb'im! Karnımdaki âzâdlı bir kul olarak sana adadım. Benden bu adağı kabul et! Şüphesiz niyâzımı hakkıyla işiten, niyetimi kemâliyle bilen sensin." demişti.

Adanılan çocuk, mescîd hizmeti görür ve ergenlik çağına kadar bu hizmet devam ederdi. Ergenlik çağından sonra orada kalıp ya da gitmek hususunda serbest bırakılırdı. Mescîd hizmetine erkek çocuktan başkası adanmazdı. Kızlar hayz görmeleri ve rahatsızlığa uğramaları sebebiyle bu göreve alınmazlardı.

Hânne, Hız. Meryem'e gebe olup da bu göreve elverişli olmadığını gördüklerinde üzüntüye düşerler. İmrân, Hânne'nin gebeliği sırasında vefat eder. Hânne kız çocuğu dünyaya getirir. İsmi Meryem koyar. Mescîd hizmetine elverişli olmadığından bir beze sararak mescîde götürdü ve Hârûn (A.S) oğullarından olan Beyt-ül Makdes Mescîdî'nde sayıları otuzu bulan din bilginlerinin yanına koydu.

Hânne onlara "adak" olduğunu söyleyince, İmrân'ın kızı olduğu için hepsi ona bakmak arzusuyla çekiştiler. Zekerıyyâ (A.S) baldızının kızı olduğu için kendine lâıyk ve müstehâk buldu. Mesciddekiler itiraz ettiler ve kura çektiler.

Zekeriyyâ (A.S) Hz. Meryem'in bakımını üzerine aldı. Her türlü ihtiyacını o giderirdi. Odasına ondan başkası çıkmazdı. Zekeriyyâ odasına her çıkışında yaz ve kış meyvası bulunurdu. Zekeriyyâ bunun nereden geldiğini sorunca Meryem: "Bu Allah tarafından!" diye cevap verdi.

Peygamberimiz Hz. Meryem ile ilgili bir hadîs-i şerîflerinde şöyle buyurmuşlardır: "Kendi zamanındaki kadınların hayırlısı: İmrân kızı Meryem idi. Bu ümmetin kadınların hayırlısı da Hatice'dir."

HZ. MERYEM'İN HAMİLE OLUŞU ve İSÂ (A.S)'YI DOĞURUŞU

HZ. Meryem, mesciddeki odasında kendisinin bir benzeri dahi olmayacak bir şekilde ibâdete vermişti. Bu duruma Zekeriyyâ bile imrenmekteydi. Bu husus Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır:

"Hani melekler: Ey Meryem! demişti. Şüphesiz ki Allah sana seçkin bir husûsiyet verdi. Seni tertemiz büyüttü. Seni âlemlerin kadınları üzerine mümtâz kıldı. Ey Meryem! Huşû ile Rabb'in divanında dur, secdeye kapan Allah'a rukû edenlerle birlikte rukû et, cemaâtle namaz kıl. Melekler: Ey Meryem! Allah kendinden bir kelimeyi sana müjdeliyor. O'nun adı İsâ, lâkabı "Mesîh", sıfâtı Meryem oğludur. Dünyâda ve âhirette şânı yücedir. Kendisi Allah'a çok yakınlardandır da, beşiğinde de yetişkinlik halinde de insanlara söz söyleyecektir. O, sâlihlerdendir!" dediği zaman da (Ey Resûlüm! Sen onların yanında değildin.

HZ. Meryem yirmi ya da on beş veya on üç yaşında bulunduğu Cebbrâil (A.S.) ile tanışmıştır. Bu tanışmadan sonraki konuşmalar ilerdeki bölümlerde Kur'ân-ı Kerîm'de Meryem Sûresi'nde geçecektir.

KUR'ÂN-I KERÎM'DE Hz. MERYEM İLE İLGİLİ ÂYETLER

ÂL-İ İMRÂN SÛRESİ, 36-37, 42-51

36-Onu doğurduğunda-Allah onun ne doğurduğunu bilirken "Ya Rabbil Kız doğurdum, erkek kız gibi değildir, ben ona Meryem adını verdim, ben onu da soyunu da kovulmuş şeytandan sana sığındırdım", dedi.

37-Rabbi onu ne güzel bir kabulle karşıladı, güzel bir bitki gibi yetiştirdi, onu Zekerıyyâ'nın himâyesine bıraktı. Zekerıyyâ mâbedde onun yanına her girişinde, yanında bir yiyecek bulurdu. "Ey Meryem! Bu sana nereden geldi?" demiş. O da: "Bu, Allah'ın katındandır" cevâbını vermişti. Doğrusu Allah dilediğini hesâbsız rızıklandırır.

42-Melekler şöyle demişti: Ey Meryem Allah seni seçip temizledi, dünyâdaki kadınlardan seni üstün tuttu.

43- "Ey Meryem! Rabb'ine gönülden boyun ey, secde et, rûkû edenlerle birlikte rûkû et."

44-Ey Muhammed! Bu sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Meryem'e hangisi kefil olacak diye kalemlerini atarlarken sen yanlarında değildin, çekişirlerken de orada bulunmadın.

45-Melekler demişti ki: "Ey Meryem! Allah sana, kendinden bir sözü adı Meryem oğlu İsa olan Mesîh'i dünya ve âhirette şerefli bir Allah'a yakın kılan olarak müjdeler."

46-İnsanlarla, beşikte iken de konuşacaktır ve O, iyilerdendir.

47-Meryem: "Rabb'im! Bana bir insan dokunmamışken nasıl çocuğum olabilir?" demişti. Melekler şöyle dediler: "Allah, dilediğini böylece yaratır. Bir işin olmasını dilerse "OL" der ve olur."

48-49-Ona Kitâb'ı, hikmeti, Tevrât'ı ve İncîl'i öğretecek, İsrâiloğullarını şöyle diye bir peygamber kılacak. "Ben size Rabb'inizden bir âyet getirdim. Ben size çamurdan kuş gibi bir şey yapıp ona üfleyeceğim, Allah'ın izniyle hemen kuş olacaktır; anadan doğma körleri, alacaklıları iyi edeceğim; Allah'ın izniyle ölüleri dirilteceğim, yediklerinizi ve evlerinizde sakladıklarınızı da size haber vereceğim, inanmışsanız bunda size delîl vardır.

50-51-Benden önce gelen Tevrât'ı tasdik etmekle birlikte beraber size yasak edilenlerin bir kısmını helâl kılmak üzere Rabb'inizden size bir âyet getirdim. Allah'tan sakının ve bana itâat edin.

Enbiyâ Sûresi:

1- "Mahrem yerini koruyana da rûhumuzdan üflemiştik."

91-Mahrem yerini koruyan Meryem'e rûhumuzdan üflemiş, onu ve oğlunu âlemler için bir mûcîze kılmıştık.

Hacc Sûresi:

48- "Nice kasabalar var ki zâlim oldukları halde onlara mühlet vermiştim. Sonunda onları yakalayiverdim. Dönüş, yalnız Bana'dır."

63- "Görmedin mi, Allah gökten su indirdide böylece yeryüzü yemyeşil olmaktadır."

Hicr Sûresi:

99- "Ve sana yakın gelinceye kadar Rabb'in a ibâdet et."

Hûd Sûresi:

102- "Çünkü O'nun yakalaması hem şiddetli hem de acıklıdır."

İbrâhim Sûresi:

42- "Zâlimlerin yaptıklarından Allah'ı habersiz sanma. Onları sadece gözlerin dehşetle belireceği bir güne kadar tehîr etmektedir."

Meryem Sûresi'nde ise Hz. Zekerıyyâ ve Hz. Meryem Kıssası Şöyle geçmektedir:

Zekerıyyâ Kıssâsı:

2-Bu, Rabb'inin Zekerıyyâ kuluna rahmetinin anılmasıdır.

3-Hani o, gizli bir sesle Rabb'ine niyâz etmişti.

4-Rabb'im dedi, vücudumdan kemiklerim zayıfladı, saçım-başım ağardı. Ve ben Rabb'im sana ettiğim duâ sayesinde hiç bedbaht olmadım.

5-Doğrusu ben, arkamdan iş başına geçecek olan yakınlarımdan endişe ediyorum. Karım da kısırdır. Tarafımdan bana bir veli (oğul) ver.

6-Ki o bana vâris olsun; Yâ'kûb hanedanına da vâris olsun. Rabb'im, onu rızâna lâîk kıl.

7-Allah şöyle buyurdu: Ey Zekerîyyâl Biz sana oğul müjdelimiz ki, onun adı "Yahyâ"dır. Daha önce onu kimseye adaş yapmadık.

8-Zekerîyyâ: Rabb'im dedi. Karım kısır oldu, bende ihtiyarlığın son sınırına vardığım halde, benim nasıl oğlum olabilir?

9-Allah: Öyledir, dedi; Rabb'im: O bana kolaydır. Daha önce sen hiçbirşey değilken seni de yaratmıştım.

10-O: Rabb'im dedi. Çocuğum olacağına dair bana bir işaret ver. Allah: "Sana işaret sapasağlam olduğu halde üç gün insanlarla konuşmamandır." buyurdu.

11-Bunun üzerine Zekerîyyâ, mâbetten kâminin karşısına çıkarak onlara: "Sabah akşam tesbihte bulunun" diye işaret verdi.

12-Ey Yahyâl Kitâb'a (Tevrât'a) var gücünle sarıl dedi. Ve henüz sabi iken ona ilim ve hikmet verdik.

13-Tarafımızdan ona kalb yumuşaklığı ve temizlik de verdik. O, çok dakınan bir kimseydi.

14-Ana-babasına çok iyi davranırdı; O isyankâr bir zorba değildi.

15-Doğduğu gün, öleceği gün ve diri olarak kâbirden kaldırılacağı gün ona selâm olsun.

16-Rasûluml "Kitâb'da Meryem'i de an. Hani O, ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmişti.

NOT: Buradaki "doğu tarafı" Mescîd-i Âksâ'nın doğu, yani Meryem'in evinin doğu tarafı şeklinde müfessirlerce tefsîr edilmiş, bu sebeple Hristiyanların kible olarak doğuya yöneldikleri ifade edilmiştir.

17-Meryem, onlarla kendi arasında bir perde çekilmişti. Derken biz ona rûhumuzu gönderdik de O, kendisine tastamam bir insan şeklinde göründü.

18-Meryem dedi ki: Senden çok esirgeyici olan Allah'a sığınırımlı Eğer Allah'tan sakınan bir kimse isen bana dokunma.

19-Melek: Ben, yalnızca sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamam için (gönderilen) Rabb'inin bir elçisiyim, dedi.

20-Meryem: Bana bir insan eli değmedi, iffetsiz de olmadığım halde benim nasıl çocuğum olabilir? dedi.

21-Melek: "Öyledir" dedi; Zira Rabb'im buyurdu ki: Bu bana kolaydır. Çünkü biz insanlara bir delil ve kendimizden bir rahmet kılacağız. Bu hüküm ve karara bağlanmış ezelden olup bitmiş bir iş idi.

22-Meryem ona hamile kaldı. Bunun üzerine karnındaki çocukla uzak bir yerlere çekildi.

23-Doğum sancısı onu bir hurma ağacına dayanmaya sevketti: Keşke, dedi, bundan önce ölseydimde unutulup gitseydim!

24-Aşağısından (İsa yahut melek) ona şöyle seslendi: "Tasalanmal Rabb'in senin alt yanında bir su arkı vücuda getirmiştir."

25- "Hurma dalını kendine doğru silkele ki, üzerine taze, olgun hurma dökülsün."

26- "Ye, iç, gözün aydın olsun! Eğer insanlardan birini görürsen de ki: Ben çok merhametli olan Allah'a oruç adadım; artık bugün hiçbir insanla konuşmayacağım."

27-Nihâyet onu kucağında taşıyarak kavmine getirdi. Dediler ki: Ey Meryem! Sen, hakikâten iğrenç bir şey yaptın.

28-Ey Harûn'un kız kardeşil Senin baban kötü bir insan değildi, annen de iffetsiz değildi.

29-Bunun üzerine Meryem, çocuğu gösterdi. "Biz, dediler, beşikteki bir sabî ile nasıl konuşuruz? (Allah'ın mustakbel elçisi olan çocuk, O'nun verdiği konuşma kabiliyeti ile dile geldi ve:)

30-Çocuk şöyle dedi: "Ben, Allah'ın kuluyum. O, bana Kitâb'ı verdi ve beni peygamber yaptı.

31-Nerede olursam olayım, O, beni mübârek kıldı; yaşadığım sürece bana namâzı ve zekâtı emretti.

32-Beni annemi saygılı kıldı; beni bedbâht ve zorba yapmadı.

33- "Doğduğum gün, öleceğim gün ve diri olarak kâbirden kaldırılacağım gün, esenlik banadır.

34-İşte, hakkında şüphe ettikleri Meryem oğlu İsa, hak, söz olarak budur.

35-Allah'ın bir evlât edinmesi olur şey değildir. O, bundan münezzehtir, bir işe hükmettiği zaman, ona sadece "OL" der ve oluverir.

36-İsa şunu da söyledi: "Muhakkâk ki Allah, benimde Rabb'im, sizin de Rabb'inizdir. Öyle ise O'na kulluk ediniz. İşte doğru yol budur."

37-Son guruplar kendi aralarında ayrılığa düitiler. Büyük güne şâhid olunduğu zamanda vay o kâfirlerin halinel

38-Onlar, bizim huzurumuza çıkacakları gün başlarına gelecek olanları ne iyi duyarlar ve ne de iyi görürler, bir görsen. Fakat o zalimler bugün apaçık bir sapıklık içindedirler.

Mû'minûn Sûresi:

50-Biz Meryem'in oğluna da annesine de bir âyet kıldık. Her ikisini de sulak, oturmaya elverişli yüksek bir yere yerleştirdik.

51-Ey peygamberler! Temiz şeylerden yeyin ve sâlih âmel işleyin. Doğrusu ben yaptığınızı bilirim.

52-Şüphesiz bu bir tek ümmet olarak, sizin ümmetinizdir. Ben de sizin Rabb'inizim, Ben'den korkun.

Râ'd Sûresi:

34- "Sana tâbi olanların kıyamet gününe kadar küfredenlerden üstün tutacak da, Bana sonra (kıyamet gününde) dönüşünüz yalnız Bana'dır. Ayrılığa düştüğünüz konularda aranızda Ben hükmedeceğim. Küfredenleri de dünyâ ve âhirette şiddetli azâba uğratacağım. Onların hiçbir yardımcıları yoktur. Onların âhiretteki azâbları ise elbette daha şiddetli olacaktır." O günden onları Allah'a karşı koruyacak birisi de yoktur.

Tahrîm Sûresi:

12- "Mahrem yerini korumuş olan imrân kızı Meryem'i de an. Ona rûhumuzdan üflemiştik.

Yûsuf Sûresi:

101- "Müslüman olarak canımı al ve beni sâlihlere kat.

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

BÂKÎ DİVÂNÎ'NDA Hz. İSÂ İLE İLGİLİ BEYİTLER

Aşağıdaki beyitlerde Hz. İsa'nın gökyüzünde bulunduğuna işaret edilmektedir. O'nun için gerçek mekân gökyüzüdür. Yüce Allah'ın izniyle de "Rûhullah" olan Hz. İsa göğe yükseltilmiştir.

- Hz. İsa - âşık

Sevgilinin bulunduğu mahalle kutsaldır ve kıymetlidir. O kadar kıymetlidir ki cennet ağacı olan Tûbâ ve Mesîhâ bile onun mahallini dilerler. Bu haliyle Mesîhâ yani Hz. İsa âşık durumundadır.

*Cennet-i kûyûna eylese Tûbâ yiridür
Âsûtânın dilese gökte Mesîhâ yiridür.
(S, 140/G.66-1)*

- Hz. İsa - bîd

Hz. İsa'nın nefesi ile rüzgâr arasında bir ilişki söz konusudur. Hz. İsa'nın en kuvvetli rüzgârları, fırtınaları ve tufanları durdurabilme mu'cizesinden bahsedilmektedir.

*Yaklaşdı ol ki bîd ola enfâs-ı 'İsevî
Şâh-ı gül ile bahs dırâht-ı Kelîm ile
(S, 348/G.403-2)*

- Hz İsa – dem(nefes):

Hz. İsa'nın nefesi ölüleri diriltir. Bu husus, beyitlerde şairler tarafından oldukça sık mevzû edilir. Sadece ölü insanları değil ölü tabiatı da diriltiğini aşağıdaki beyitten anlamaktayız.

*Dem-i 'İsa dirilür bûy-ı bahûr-ı Meryem
Açdı zanbak Yed-i Beyzâyı kef-i Mûsâ-vâr
(S, 41/K.18-19)*

Bu beyitte ayrıca Yed-i Beyzâ mu'cizesine de işaret edilmektedir. Yed-ı Beyzâ; zambak açan bir çiçektir. Hz. Mûsâ Allah'ın emriyle elini koynuna sokup çıkarır ve böylece eli güneş gibi parlardı. Tasavvufî olarak ilâhî gücün gerçekleşip ortaya çıkışının sembolüdür.

Hz. İsa aşağıdaki beyitte Hz. İsa'nın nefesiyle ruh bahşetmesi söz konusudur.

*Rûh bahs oldu Mesîhâ sıfât enfâs-ı bahâr
Açdılar dîdeleri h'âb-ı 'ademden ezhâr.
(S, 39/K.18-1)*

Hz. İsa'nın can veren nefesiyle güçsüz, takâtsiz, yardıma muhtaç olanların kurtarıcısı olmuştur. Bu beyitte insan çiçeğe benzetilerek ilgi kurulmuştur.

*Hezerân mürdeye bir demde lütfûn tâze câv virdi
Mesîhâ resm ü âyînün muhassal eyledün ihyâ
(S, 74/K.27-18)*

Bu beyitte Hz. İsa'nın nefesi, bazı peygamberlerin kendileriyle özdeşleşmiş özellikleriyle ilgi kurulmaya çalışılmıştır.

*Bû' Âli hikmet ü Hâtem kef ü Nu'mân mezheb
Mustafâ-hulk u Mesîhâ dem ü Yûsuf- dîdâr
(S, 68/K.25-20)*

Bu beyitte Bâkî, Hz. İsa'nın nefesini içki meclislerindeki kırmızı şarâbın rûhuna benzetmektedir.

*'Âşka yâd-ı lebün câm-ı şarâb-ı dîl-güşâ
Câna ol lâ'l musaffâdur mey-i bezm-i safâ
Rûh bahş olmuş Mesîhâ-veş o la'l-i cân-fezâ
(S, 92/M.5-3)*

Bu beyitlerde de Hz. İsâ'nın nefesi kırmızı şarâba benzetilmiştir.

*Mürde-i derd ü gâma cânlar bağışlar cür'ası
Sakıyâ bi'llâh mey-i hamrâ dem-i 'İsâ midur.
(S, 175/G.120-3)*

*Bûs-ı lâ'lin isteyen ol mutrib-ı 'İsî demün
Nây-veş kendin belâ bezmine dem-sâz eylesün.
(S, 340/G.388-3)*

Bu beyitte Hz. İsâ'nın nefesiyle eskiden ve günümüzde çare bulunamayan hastalıkların iyileştirmesi ve ölümlerin diriltilmesi mu'cizesi vardır. Hz. Lokman ile Hz. İsâ arasında benzerlik kurulmuştur.

*Mürdeye cânlar virür bîmâra sıhhat lebleri
Hikmet-i Lokmân u i'câz-ı Mesîhâ bundadır.
(S, 199/G.157-3)*

İsâ'nın nefesi, mis kokusuna benzetilir. Beşikte konuşma mu'cizesinden bahsedilir. İsâ'nın sözleri canlıya hayat vermektedir.

*Ser-verâ şî'r degül nutk-ı Mesîhâdur bu
Tutalum gayriler eş'âr-ı olsa sihr-i mübîn
(S, 72/K.26-28)*

*Mürdeler ihyâ eder enfâs-ı müşgînün senün
Nutm-ı cân bahşundur i'câz-ı Mesîhâdan garaz.
(S, 236/G.221-2)*

Bâkî bu beyitte, kendisindeki şiir gücünün İsâ'nın nefesi kadar güçlü ve güzel olduğunu belirtmektedir. Bu ilgiyi Hz. Muhâmmed'in adaletiyle güçlendirmeye çalışmıştır.

*Bâkîya dîn-i Muhâmmmed hâk için 'âlemd
Dem-i cân bahş ile nazm içre bu gün 'İsâyem.
(S, 295/G.315-5)*

Bu beyitte de yine rûh bahşedilmesi mu'cizesi söz konusudur.

*Leb-i cân bahşı ile mürdeler ihyâ itsün
Nic' olur mu'cize-i Hazret-i 'İsâ göresin.
(S, 337/G.384-2)*

- **Hz. İsa - gökyüzü**

Hz. İsa'nın öldürülüşünden sonra gökyüzüne çıktığına inanılır. Bu gerçek aşağıdaki beyitte yer almaktadır. Yeryüzündeki "buhûr-ı Meryem" kokusunun göklere yükselmesi üstelik de Hz. İsa'nın eteğine kadar ulaşması Hz. İsa'nın gökyüzünde olduğu inancını Bâkî'nin de kabullendiğini göstermektedir.

*İrişdi hâkden bûy-ı bahûr-ı Meryem eflâke
Mu'atter eyledi göklerde dâmân-ı Mesîhâyı
(S, 36/K.15-5)*

Hz. Meryem, buhûr çiçeğine benzetilmektedir. Bu çiçek eskiden başı ağrıyan, gözleri kararan, midesi bulanık insanlara, çiçeğin kökünü bal ve sirkeyle karıştırılarak ilaç yerine kullanılırdı. Aynı zamanda günlük ve tütsü olarak da kullanılmıştır.

- **Hz. İsa - mücerred, tecrîd**

Hz. İsa'nın gökyüzüne mücerred olarak yani dünya eşyalarından arınmış olarak çıktığına inanılır. Hatta rivâyete göre, yakasında iğne bulunduğu için ancak dördüncü kata kadar çıkabilmiştir. Aşağıdaki beyitlerde onun mücerred olarak çıktığına işaret edilmektedir.

*'Alâ ikdân mücerred ol ser-i kûyunda mesken bul
Mesîhâ-veş mekânı âsmândur ehl-i tecrîdün.
(S, 255/G.251-4)*

*Ehl-i tecrîd ki kûyunda yiri hâk degül
Pâye-i kadr-i Mesîhâ gibi eflâk degül.
(S, 290/G.309-1)*

- **Hz İsa- Rûh-ı pâk**

Hz. İsa'nın rûhu temizdir. Birçok şair, onu bu özelliğiyle beyitlerinde anar. Bâkî de onun gökyüzüne yükselmesini rûhunun temizliğine bağlıyor:

*Rûh-ı pâk ol yirün eflâk ola mânend-i Mesîh
Kalmağa hâk-i mezelletde bu tendür bâ'is.
(S, 117/G.26-4)*

• Hz. İsâ – Sevgili

Şairler bazan sevgililerinin kendilerine ilgi duyması için onu Hz. İsâ yerine koyarak konuşmak suretiyle kendilerine ilgi duymasını arzu ederler. Âşık, sevgilinin nefesiyle dirilir.

*Nefesün rûh virüp tâ ola mürg-i bâmûn
Ey Mesîhâ dem- ölürsem gilümi tayr eyle
(S, 369/G.433-3)*

BÂKÎ DİVÂNÎ'NDA HZ. MERYEM İLE İLGİLİ BEYİTLER

Bâkî Divânı'nda Hz. Meryem'le ilgili sadece iki beyit bulunmaktadır. Burdan da anlaşılmaktadır ki Bâkî'yi Hz. Meryem'den çok onun oğlu Hz. İsa ilgilendirmektedir.

Bahûr-ı Meryem çiçeği, Hz. Meryem ve Hz. İsa'nın konu edildiği beyitlerde zaman zaman konu edilir. Aşağıdaki beyitte Meryem çiçeğinin kokusu ele alınmaktadır. Bûy-ı bahûr, eskiden başı ağrıyan, gözleri kararan, midesi bulanık insanlara çiçeğin kökünün bal ve sirkeyle karıştırılarak ilaç yerine kullanılırdı. Aynı zamanda günlük tütsü olarak da kullanılırdı.

*İrişdi hâkden bûy-ı bahûr-ı Meryem eflâke
Mu'atter eyledi göklerde dâmân-ı Mesîhâyı
(S, 36/K.15-5)*

*Dem-i İsa dirülür bûy-ı bahûr-ı Meryem
Açdı zanbak Yed-i Beyzâyı kefi Mûsâ-vâr
(S, 41/K.18-19)*

ŞEYH GÂLİB DİVÂNİ'NDA Hz. İSÂ İLE İLGİLİ BEYİTLER

- Hz. İsâ - âşk

Hz. İsâ'nın nefesi, ney-ecdehâ örnekleri verilerek ölümlere cân vermesi mu'cizesinden söz edilmektedir.

*Çünkü Mesîh-i aşkdan aldı nefes asâ-yı ney
Mürdeye bahş-ı cân eder dem çekip ecdehâ-yı ney
(S, 415/G.305-1)*

- Hz. İsâ - büyücü

Aşağıdaki beyitte Hz. İsâ bir büyücüye benzetiliyor. Büyücü de Hz. İsâ gibi olağan üstü işler yapar.

*Ben la'l-i lebin gamzene enbâz sanırdım
İsâ'yı dirîgâ ki füsûn-sâz sanırdım.
(S, 367/G.210-1)*

- Hz. İsâ – Can bağışlama,

Bir çok başarılı devlet adamı şairler tarafından övülürken Mesîh ile arasında ilişki kurulur. Onun yaptığı işler Mesîh'in can bağışlaması gibi önemlidir.

*Tefsîr edip i'câzını keşşâf-ı hîred der
Gûyâ dem-i cân bahş-ı Mesîhâ-yı zamândır.
(S, 97/K.1,28-16)*

- Hz. İsâ - Cem

Cem ile Hz. İsâ(Mehdî) arasında ilişki kurulmaktadır.

*Şâh-ı Cem-câha eğer Mehdî desen olmaz abes
Hâk hidâyet eyledi bu devlete azze ve cell.
(S, 107/K.2,3-13)*

- **Hz. İsa – Cibrîl**

Aşağıdaki terc-i bendde İsa ile Cebrail arasındaki münasebet söz konusudur. Cebrail'in (A.S.) bundan dolayı üzüldüğü görülmektedir. Ayrıca İncil'in Hristiyanlar tarafından küfürlerine alet edilişinden de bahsedilmektedir.

*Hat gelip perçemi î mânâna gelir zann etme
Küfrüne âlet eder safha-i İncîl gibi
Sidre-i sîneme tîr-i nigehe geçmedi âh
Yandı aşk âteşine şeh-per-i Cibrîl gibi.*

(S, 439/T.B-24)

- **Hz. İsa-Dem**

Bu rubâide de yine Hz. İsa'nın daha önceden belirtilen nefes mu'cizesi tekrar edilmiştir.

*Fem nâmına bir sırr-ı hüveydâdır bu
Ruh nâmına bir nâr-ı tecâlladır bu
Leb nâmına bir mu'ciz-i İsâdır bu
Dil nâmına bir mahşer-i gavgâdır bu.*

(S, 447/R.29)

- **İsa – dudak**

Mesîhle dudak arasında ilişki kurulmuştur.

*Bakma ey tîg-i nigehe lâ'l-i Mesîhâ-deme sen
Haste-i hasretin hâli dîgergûn gibidir.*

(S, 290/G.72-5)

• **Hız. İsa – Esrar Dede**

Türk edebiyatında kurtarıcı, koruyucu ve kollayıcı sıfatlarıyla bir kişi övüleceği zaman onunla Mehdî arasında ilişki kurulur. Mehdî kurtarıcı anlamındadır. Şeyh Gâlib de Esrar Dede'yi mevlevîliğin pîri olarak Mehdî'ye benzetmektedir.

*Celâle'd dîn-i Rûmun aynısın bi'llâh kendisin
Gürûh-ı evliyânın pâdişâhı bir efendisin
Hakîkât bağının âzâde serv-i ser bülendisin
Tarîk-i Mevlevînin Mehdî-i hâtır pesendisin
O devr ashâbının sen Kahramân-ı dîv bendisin
Bu beyti oku Gâlib rahm ederse derdmendsin
(S, 170/T.B, 3-5)*

- **Hız. İsa - gökyüzü**

Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. İsâ'nın kesinlikle çarpmıha gerilmediği yakalanıp öldürülmediği, asılmadığını açıkça belirtmiştir. Onlar sadece Hz. İsâ'ya benzeyen başka birini öldürmüşlerdir. Hz. İsâ, Allah tarafından göğe yükseltilmiştir. Aşağıdaki beyitte Hz. İsâ'nın dördüncü kat felekte olduğu vurgulanmaktadır.

***Bâreke'llâh bî-bedel kasr-ı bülend-i dil-nişîn
Var mı misli işde İsâ işde çâr-h-ı çârümîn
(S, 141/K.2,37-1)***

*Sipih-r-i ma'nâyı seyr et Mesîh-veş Gâlib
Zemîne mu'cize gûlarda kim tenezzül eder.
(S, 307/G.102-9)*

- **Hız. İsa – göz (çeşm-i hamûş)**

Saçlar altında kalmış gözlerle, kilisede İncil okuyan İsâ arasında ilişki kurmuştur. Divân şiirinde saç rengi, çokluğu ve karışıklığı sebebiyle küfür ve kilise olarak telakki edilir. Aşağıdaki beyitte saçın altında kalmış göz, İncil okuyan Hz. İsâ'ya benzetilmektedir.

*Küfr-i zülf içre nihân olmuş o çeşm-i hâmuş
Deyr-i hüsnünde ne İncîl okur İsâsına bak.
(S, 341/G.164-3)*

• *Hiz. İsa - Hasta*

Hiz. İsa'yı görme ve hasta gönlüne şifa bulma arzusu Şeyh Gâlib'i dördüncü kat göğe yani onun katına çıkartmış ama emeline nail olamamıştır.

*Gıtdık sipihr-i çârûme dek çâre-hâh olup
Derdâ ki İsi-dil-i bîmâr-ı görmedik.*

(S, 353/G.186-2)

Mesîh, hastaları iyileştirdiği için bir doktor gibidir. Doktorlar elbette kendi sağlıklarına dikkat eder ve bu yüzden sağlıklı olurlar. Ancak bakışları ile güzellik Firengistan'ını karıştıran sevgilinin gözleri mavidir ve herkesi tesiri altına alıp hasta etmektedir. Hatta Mesîhler dahi onun mavi gözlerinden hasta olur.

*Nigâh-ı çeşmi âşûb-ı Firengistân-ı hüsn olmuş
Mesîhâlar dâhı bîmârdır çeşm-i kebûdundan*

(S, 395/G.262-6)

• *İsa - la'l*

Aşağıdaki beyitte la'l ile Hiz. İsa'nın nefesi arasında bir ilgi kurulmuştur. Her ikisi de canlandırıcıdır.

*Bilmem o la'le rûh-ı Mesîhâ mıdır desem
Yohsa hayât-ı lafzına ma'nâ mıdır desem.*

(S, 367/G.209-1)

• *Hiz. İsa - mîh*

Türk edebiyatında bazı şairler Hiz. İsa'nın yüce kişiliğinden sık sık söz etmektedirler. Bâkî de aşağıdaki beyitte Hiz. İsa'nın ulu ve yüce kişiliğinden bahsetmektedir.

*Atherân olmağa gül-mîh-i harîmi yaraşır
Çeşm-i tahsîn ile manzûr-ı Mesîhâdır bu*

(S, 138/K.2, 35-6)

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI BÖLÜMÜ

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ALANI MEZUNİYET ÇALIŞMASI

*“BÂKÎ ve ŞEYH GÂLİB DİVÂNI'NDA
Hz. İSÂ ile Hz. MERYEM”*

SEZGİN POYRAZOĞLU

980213

DANIŞMAN HOCA : Doç Dr. Nihat ÖZTOPRAK

**Haziran / 2002
LEFKOŞA**

BÂKÎ
ve
ŞEYH GÂLİB
DİVÂNI'NDA

HZ. İSÂ
ile
HZ. MERYEM

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....

ÖNSÖZ.....

BÂKÎ ve ŞEYH GÂLİB DİVÂNÎ'NDA Hz. İSÂ ile Hz. MERYEM

1. BÖLÜM

- Hz. İsâ ile İlgili Genel Bilgiler.....1
- Hz. İsâ'nın Hayatı.....1
- Hz. İsâ'nın Teolojik Şahsiyeti.....7
- Hz. İsâ'nın Genel Nitelikleri.....8

Hristiyanlık ve İslâm Dinine Göre Hz. İsâ

- Hristiyanlık Dinine Göre Hz. İsâ.....9
- Hristiyanlıkta İmân Esasları.....11

İslâm Dinine Göre Hz. İsâ

- Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. İsâ ile İlgili Geçen Âyetler.....14
- Hz. İsâ'nın Havârilere Gökten Sofra İnmesi.....14
- Hz. İsâ'nın Sadakatı.....16
- Peygamberler ve Kitaplar.....17
- Kıyamet Alâmetleri.....18
- Yahudi ve Hristiyanların Boş İddiaları.....19
- Peygamber ve Peygamberlik.....20
- Helâl Yiyecekler.....23
- Meryem Oğlu İsâ Mesîh'in Sonu.....25
- Hz. Meryem
- Genel Bilgi.....26

- İsâ (A.S)'ın Annesi Hz. Meryem'in Soyu,Doğuşu ve Beyt'ül Makdis Mescid'ine Adanıp Bırakılışı ve Bazı Faaliyetleri.....28
- Hz. Meryem'in Hamile Oluşu,Hız. İsâ'yı Doğuruşu.....29
- Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Meryem ile İlgili Geçen Âyetler....30

2. BÖLÜM

- Bâkî Divânı'nda Hz. İsâ İle İlgili Beyîtlar.....35
- Bâkî Divânı'nda Hz. Meryem ile İlgili Beyîtlar.....40
- Şeyh Gâlib Divânı'nda Hz. İsâ.....41
- Şeyh Gâlib Divânı'nda Hz. Meryem.....49
- Lûgat.....51
- Bibliyografya.....59

KISALTMALAR

A.S.....ALEYHİSSELAM

Dr.....DOKTOR

G.....GAZEL

Hız.....HAZRET

K.....KASİDE

Prof.....PROFESÖR

R.....RUBAİ

S.....SAYFA

T.B.....TERC-İ BEND

ÖNSÖZ

Her edebiyatta olduğu gibi Divân edebiyatında da duygu, fikir ve muhayyile dünyası vardır. İşte böyle bir edebiyat, Bâkî ve Şeyh Gâlib gibi iki büyük değer yetiştirmiştir.

Bâkî ve Şeyh Gâlib, Divân edebiyatı'nın en büyük ve en kutsî sanatçılarından. Özellikle kendi dönemleri itibariyle şiir dünyasına damgasını vurup ses getirmişlerdir. Bâkî 16.yy, Şeyh Gâlib ise 18.yy klasik edebiyatı'nın en büyük isimleridir.

Bugüne kadar Divan edebiyatı şairleri ve eserleri ile ilgili olarak birçok araştırmalarda bulunulmuş fakat bu şairlerin eserlerinde peygamberleri nasıl ele aldıkları üzerinde durulmamıştır.

İşte bu çalışma Bâkî ve Şeyh Gâlib Divânı'nda **Hz. İsâ ile Hz. Meryem**'in nasıl ele alındığı incelenmiştir. Çalışma iki bölüm halinde sunulmuş olup, 1. bölümde Hz. İsâ ve Hz. Meryem'in hayatları değişik kaynaklardan faydalanılarak ortaya konulmuş, 2. bölümde ise beyitlerde nelere benzetildikleri açıklanmıştır.

Genel olarak bakıldığında Bâkî Divânı'nda İsâ ve Meryem ile ilgili sadece yirmi beyitte değinilmişken, Şeyh Gâlib Divânı'nda ise onlarla ilgili beyitlerde daha çok yer verilmiştir.

Bâkî ve Şeyh Gâlib Divânı'na bakıldığında zaman, özellikle Hz. İsâ'nın gökyüzüne çekilşi, nefesi, beşikte konuşma mucizesi ve dünyaya babasız gelme gibi mucizelerinden bahsedilmiştir. Bâkî, Hz. Meryem'den daha çok oğlu Hz. İsâ (Mesîh) ile ilgilenmiş ve Hz. Meryem'le ilgili sadece iki beyitte bahsetmiştir. Şeyh Gâlib ise yukarıdaki özelliklerinden bahsetmekle beraber Bâkî'nin üzerinde durmadığı birkaç benzetme üzerinde durmuştur. (Padişah, Meryem'in bakireliği..vs). Bâkî'de Hz. İsâ'nın dünyaya gelme mucizesinden bahsedilmezken, Şeyh Gâlib de ise bu mucizeden birkaç beyitte söz ettiği görülmektedir.

Bu iki şair arasındaki belirgin farkın ortaya çıkışının nedeni olarak, Bâkî'nin daha çok din dışında şiir yazmasına bağlanılabilir. Bâkî, her ne kadar Şeyh'ül-İslâmlık mertebesine ulaşmak istemişse de buna muvaffak olamamış, Şeyh Gâlib ise tasavvufî yönü güçlü olduğundan bu mertebeye ulaşmıştır ve

kendisinden sonra da Divân edebiyatında büyük bir değer yetiştirmemiştir.

Bu çalışmada Hz. İsâ ve Hz. Meryem ile ilgili ciddi kaynaklardan faydalanılarak elimden gelenin en iyisini yapmaya çalıştım. Hz. İsâ ve Hz. Meryem ile ilgili bilmediğim birçok bilgiye ulaşmakla beraber böyle bir çalışmanın daha önceden yapılmış olmaması ve ilk çalışma olması benim için ayrıca büyük bir gurur kaynağıdır.

Böyle bir çalışmayı mezuniyet konusu olarak bana veren sevgili hocam **Doç. Dr. Nihat ÖZTOPRAK'** a katkılarından dolayı çok teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmada emeği geçen yine çok değerli hocam **Tahsin Selvi'** ye, yazımında büyük katkısı olan **Halil Özdemir'** e ve can dostum **Uysal Küçüközer'** e teşekkürü bir borç bilirim.

Saygılarımla...

Sezgin POYRAZOĞLU

Haziran / 2002

Lefkoşa

1. BÖLÜM

BÂKÎ ve ŞEYH GÂLİB DİVÂNİ'NDA HZ. İSÂ İLE HZ.MERYEM

HZ. İSÂ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER:

Kelime Anlamı Olarak:

Hiz. İisâ Kur'ân-ı Kerim'de adı geçen ve kutsal kitap olan İncil'in verildiği peygamberdir.

Hiz. İisâ Kur'ân-ı Kerim'de, İbn Meryem ve Mesîh şeklinde zikredilen, kendisine İncil'in verildiği, Hiz. Muhammed'i (S.A.V) mujdelediği bildirilen, " Allah'tan bir ruh ve kelime" olarak tavsif edilen, kul olduğu vurgulanan peygamberdir. Hristiyanlık'ta ise İisâ, (Mesîh) Tanrı'nın oğlu "Tanrı" kabul edilmektedir.

Hiz. İisâ, gerek Hristiyanlık'ta gerekse İslamiyet'te Mesîh olarak kabul edilir. İnciller'de İisâ ismi ona meleğin Yusuf'a (Matta, 1/21) ve Meryem'e (Luka, 1/31) talimatı doğrultusunda verilmiştir. Batı dillerinde, İisâ karşılığında Jesus ismi aslı " Yahve kurtuluştur, Yahve kurtarır" anlamındaki İbranice kısaltılmış şekli olan Yesua'dır. İisâ'nın ismi İnciller'de Ve Pavlus'un mektuplarında Lesous olarak geçmektedir.

Ahd-i Atık'in Yunanca tercümesinde Yoşva olarak kaydedilmiştir. Kur'ân-ı Kerim'de ve İslâmi literatürde İisâ ismi kullanılmaktadır. Bazı batılı yazarlar, kelimenin İisâ şeklinde Hiz. Muhammed'e bizzat Yahudiler tarafından empoze edildiğini ileri sürerler.

İisâ kelimesinin Arapça olduğunu kabul edenler ise "donuk beyaz renkte olmak" anlamında ayes kökünden geldiğini ve rengi beyaz olduğu için bu adı aldığını ileri sürerler. Buna göre Hiz. İisâ, nefsinin itaatle, kalbini muhabbetle ve ümmetini Allah'a davet ettiği için kendisine bu ad verilmiştir.

HZ. İSÂ'NIN HAYATI

Hristiyanlık'ın en belirgin özelliği Hiz.İisâ ile ilgili inanç ve telakkiler üzerine temellendirilmiş bir din olmasıdır. Bundan dolayı İisâ'nın kimliği, tabiatı ve mesajı Hristiyanlık tarihi boyunca çok tartışılmış, onun hakkında pek çok eser kaleme alınmıştır. Ancak hayatına, özellikle de çocukluk ve gençlik yıllarına dair birinci dereceden kaynaklar oldukça sınırlıdır; çünkü Hristiyanlık teolojisinde İisâ'nın dünyevi hayatından çok ölümü, dirilmesi ve semaya urucu önem taşımaktadır. Bundan dolayı sahih sayılan bugünkü

İnciller’de dünyevi hayatına fazla önem verilmemiş İnciller ise sahih kabul edilmiştir.

İnciller’de İsa’nın Beytlehem’de doğduğu bildirilmekle beraber Nâsıralı diye takdim edilmektedir, çünkü Nâsıra hem yerleşim merkezinin hem de bir dini hareketin adıdır. Öte yandan kelime “Allah’a adanmış, Allah’ın elçisi mukaddesi” anlamlarına da gelmektedir. Hz. İsa’nın doğum tarihi kesin şekilde bilinmekteyse de milâdî başlangıç olarak kullanılan tarihin yanlış olduğu kabul edilmektedir. Bugün kullanılan tarih, VI. yüzyılda yaşamış bir papaz olan Dionysius Exiguus tarafından ortaya konulmuştur. İnciller’de verilen bilgilere göre İsa, Kral Hirodes günlerinde Beytlehem’de doğmuştur (Matta 2/1). Hirodes’in İsa’yı öldürme planı üzerine meleğin uyarısıyla Yusuf, İsa’yı Mısır’a götürmüş ve Hirodes’in ölümünden sonra geri dönmüşlerdir (Matta, 2/19-22). Astronomik hesaplar ay tutulmasının Roma takvimine göre 750 yılının 12-13 Mart gecesi vuku bulduğunu göstermektedir. Paskalya ise 12 Nîsân 750’de başlamıştır. Buna göre Hirodes’in ölümü arasında cereyan eden olaylar iki-üç aylık bir süreyi gerektirdiğinden İsa’nın doğumunu M.Ö. 5. yılının sonu veya 4. yılının başı olarak kabul etmek uygun olur.

Batı kiliselerince kabul edilen 25 Aralık ilk defa IV. yy’da doğum günü olarak kutlanmıştır. İnciller’de verilen bilgiye göre Hz. İsa’nın annesi Meryem, İsa’yı dünyaya babasız getirmiştir. İnciller’de Meryem’in anne ve babasından bahsedilmemekte, sadece İsa’nın doğumundan önce Galile’de Nâsıra şehrinde oturduğu Dâvûd evinden Yusuf adlı bir dülgerle nişanlı olduğu belirtilmektedir (Matta, 13/55). Meryem’in teyzesi Elizabeth’in Harûn soyundan olduğuna göre (Luka, 1/5) Meryem de aynı soydan gelmelidir.

Dört İncil’den sadece (Matta, 1/1-16) ve (Luka, 3/23-28) İsa’nın şeceresi verilmektedir. Matta İncil’i İsa’nın şeceresini ayrıca Yahudilik’te beklenen Mesîh’in Davut soyundan olacağına dair inancın İsa’da gerçekleştiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Luka’da Hz. İsa’nın beklenen Mesîh olduğunu vurgulamak amacıyla şeceresini vermektedir. Ancak bu iki İncil’deki şecere listeleri birbirinden farklıdır. Matta’nın listesinde Dâvûd’dan İsa’ya kadar 28 ismi yer alırken Luka’nın listesinde bu sayı 41’e çıkmaktadır. İsa’nın babasız dünyaya geldiği kabul edildiği halde iki listede de Meryem’in nişanlısı Yusuf ile son bulmaktadır. Listeler arası çelişkiyi gidermek için Matta’daki listenin dülger Yusuf’a, Luka’daki listenin de Meryem’e ait olduğu ileri sürülmektedir.

Luka İncili’ne göre Cebraîl, Yusuf ile nişanlı olan Meryem’e bir oğlan doğuracağını müjdeler ve adının İsa olduğunu bildirir. Ona yüce Allah’ın oğlu denecek. Rab Allah ona babası Dâvûd’un tahtını verecek, Yakûb’un evi üzerinde ebediyen saltanat sürecektir ve onun melekûtuna hiç son olmayacaktır (Luka, 1/26-34). Meryem, kendisinin evli olmadığını, dolayısıyla böyle bir doğumun olamayacağını belirtince melek Allah’tan

olan bir sözün hükümsüz kalamayacağını belirtir (Luka, 1/34-38). Meryem'in hamileliği anlaşıncı Yusuf nişanı bozmak ister, ancak Rabb'in meleşî rüyasında ona görünerek çocuğun Ruh'ül-Kudüs'ten olduğunu söyleyip onu ikna eder (Matta, 1/18-21, 24-25).

Yine Luka İncili'ne göre Yusuf ile Meryem, M.Ö. 29-M.S. 14 yılları arasında imparator olan Kayser Augustus'un buyruğu üzerine nüfusa yazılmak için Beytlehem'e giderler ve bir ahırda kalırlar. Meryem İsa'yı burada doğurur (Luka, 2/1-7). Çok eski bir geleneğe göre ise ahırda değil Beytlehem'e yakın bir mağarada dünyaya gelmiştir. Doğumunun sekizinci gününde ona İsa adını koyup, sünnet ettirilir (Luka, 2/21). Kırk gün sonra şeriata uygun olarak (Levililer, 12). Yerusâlim'e mabede götürürler vegerekli takdimlerde bulunduktan sonra Nâsıra'ya dönerler. Kudüs'te Simeon adlı sâlih ve dindar bir adamla mâbede adanmış Anna adındaki yaşlı bir kadın onun beklenen Mesih olduğunu anlarlar (Luka, 2/25-38). Bu arada Hirodes, Beytlehem ile çevresinde iki yaşın altındaki bütün erkek çocukların öldürölmesini emreder (Matt, 2/16).

Hız. İsa'nın çocukluk ve gençlik yılları ile ilgili olarak İnciller'de sadece Fısıh (Paskalya) bayramı münasebetiyle on iki yaşında Kudüs'e götürölmesi olayı zikredilmiştir (Luka, 1/80; 2/52). Bayram sonunda İsa'yı kaybeden Yusuf ve Meryem onu mabede din adamlarıyla sorulu cevaplı konuşma yaparken bulurlar. Dinleyenler onun anlayışına ve cevaplarına şaşırırlar.

İsa'nın çocukluğu ve gençliği ile ilgili şu hususlar tesbit edilebilir. İsa'nın Ya'kûb Yahuda, Yoses ve Simon adında dört erkek kardeşi ayrıca kız kardeşleri vardır. Bazı yorumcular İsa'nın kardeşlerinin Yusuf'un ilk evliliğinden olduğunu kabul etmekte, bazıları bunların İsa'nın kuzenleri olduğunu kabul etmekte, bir kısmı ise Meryem ile Yusuf'un çocukları olup İsa'dan sonra doğduklarını ileri sürmektedirler (NDB, s.389). İsa İbranice'nin yerine geçen Ârâmî dilini konuşuyordu.

Matta İncil'i Azîz Yusûf'u ön plana çıkarmakta Meryem ise hep geri planda kalmaktadır. Mesihî müjdelerin Hız. İsa'nın şahsında gerçekleşmesi Yahudilik'te Hristiyanlık'a geçen insanlara hitap eden Matta İncil'i için dikkat çekici bir husustur. Luka İncili'nde ise bütün dikkat, çocuk, İsa ve annesi Meryem üzerinde yoğunlaşmıştır.

İsa Beytlehem'de bir ahırda dünyaya gelmiş, kırk gün sonra Rabb'e takdim edilmek üzere mâbede götürölmüş, daha sonra müneccimler gelmiş ve İsa'yı doğduğu ahırda değil bir evde bulmuşlardır (Matt, 2/11). Müneccimlerin ziyaretinden hemen sonra da Mısır'a kaçma olayı vuku bulmuştur. Luka İncili'ne göre aile İsa'nın Kudüs'te Rabb'e takdim edilmesinden hemen sonra Nâsıra'ya dönmüştür. Çünkü bu İncil'de Hirodes'in zulmünden ne de Mısır ikametinden bahsedilmektedir.

İnciller'e göre Hız. İsa'nın tebliğ faaliyeti, Yahyâ tarafından vaftiz edilmesi ve şeytan tarafından denenmesinin ardından başlamıştır. İsa'dan

altı ay büyük olan Yahyâ, ondan önce tebliğ faaliyetine başlayarak insanları göklerin melekûtunun çok yakın olduğunu haber verip tövbeye davet eder. Gelenler günahlarını itiraf edip Yahyâ tarafından vaftiz edilir. Otuz yaşlarındaki İsa da (Luka, 3/23) vaftizden sonra Ruh'ül-Kudüs onu çöle götürür ve çölde kırk gün, kırk gece oruç tutar. İblis onu iğvaya çalışır, fakat başarılı olamayınca peşini bırakır. Şeytanın İsa'yı denemesi hadisesi sadece sinoptik İnciller'de yer almaktadır (Matta, 3/13, 17,4), (Markos, 1/12-13), (Luka, 4/1-13).

İsa'nın bir veya üç yıl süren tebliğ faaliyetinin İnciller'den hareketle tam bir kronolojisi yoktur, bazıları farklı tarihlerde verilmektedir. Buna rağmen tebliğ döneminin olayları şöyle sıralanabilir: Hz. İsa Erden civarında ve Galile'de tebliğ faaliyetine başlar. 27 veya 28 yılı Nîsân ayında Paskalyanın yaklaştığı günlerde Kudüs'e gelir. Paskalya'dan sonra Kudüs'ten ayrılıp Yahudiye diyarına gidir ve burada Hz. Yahyâ ile aynı bölgede tebliğ faaliyetinde bulunur, ardından Galile'ye döner. Sinoptik İnciller'in verdiği bilgiye göre İsa'nın asıl tebliğ hayatı Galile'de geçer. Bu bölgedeki faaliyetlerini dört safhaya ayırmak mümkündür.

Birinci safha kendi memleketi olan Nâsıra'dan ilk çıkarılışı ile başlar (Luka, 4/16-30) ve muhtemelen dört ay devam eder. Mu'cizeler gösterip hastaları iyileştiren İsa'nın bu ilk dönemdeki mesajı Rabb'in ruhunun kendisiyle birlikte olduğunu fakirlere İncil'i vazetmek için Allah'ın kendisine meshedip gönderdiği fikri üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu dönemde İsa Allah'ın melekûtunun yakın olduğunu bildirmekte ve insanları tövbeye, İncil'e, iman etmeye çağırmaktadır. İsa'nın mesajı Yazıcılar ve Ferîsîler'in düşmanlığını celbeder, Ferîsîler'le Hirosesiler onu ortadan kaldırmak üzere anlaşırlar (Markos, 3/6).

İkinci safhada İsa, Paskalya için Kudüs'e gelir. Bu sırada Ferîsîler'le iyice arası açılır (Yuhanna, 5/1-47). Galile'ye dönene İsa'nın cumartesi günüyle ilgili kural dışı davranışları Yahudi otoritelerince tepkiyle karşılaşır. Ferîsîler İsa'yı yok etme planları kurarken halk büyük bir coşkuyla onu takip eder.

Üçüncü safhada on iki Havarîsini seçen İsa, dağda yaptığı meşhur vaazla pek çok hakikati dile getirir.

Dördüncü safhada vaazı sonrasında başlamakta ve Hiroses'in ise karşı tavır almasına kadar devam etmektedir. Bu dönemde İsa hastaları iyileştirip, çeşitli mu'cizeler gösterir, meseller göstererek gerçekleri anlatır. Nâsıra'dan ikinci defa çıkarılır, on iki Havarî'yi İncil'i tebliğ göreviyle çevreye gönderir.

Yahyâ şehid edildi. İsa beş bin kişiyi doyurdu. Kendisine inanan Galilleliler onu kral yapmak isterler (Yuhanna, 6/15). İsa, bölgeden ayrılarak Su ve Sayda taraflarına, oradan Dekapol'a gider ve nihâyet Kefernahum'a döner. Altı ay süren bu dönem boyunca İsa mu'cizeler göstermeye ve tebliğde bulunmaya devam eder. Ölümünü ve dirilişini

önceden haber verir, kendi sureti değişir ve Kudüs'e gider. Yahuda ve Pere'yi dolaşır, öleli dört gün olan Lazar'ı diriltir (Yuhanna, 11/1-46). Kudüs'e yakın bir yerde ortaya çıkan bu mu'cizevi olay sarsar. Kudüs'te başkâhin Kayafa'nın teşebbüsüyle toplanan Sanhedrin'de İsa'nın yaptıklarını kendisi için tehlike oluşturduğu belirtilir, öldürülmesi için planlar yapılır (Yuhanna, 11/47-53). Durumu sezen İsa oradan ayrılarak Efraim şehrine, oradan da Pere'ye gider. Kudüs'e giderek "Korkma ey Sion kızı, işte kralın bir eşek sıpasına binmiş gidiyor" (Zekarya, 9/9) ifadesindeki Mesih'in kendisi olduğunu belirtmek için bir sıpa üzerinde şehre gider. Bu arada on iki Havarî'den biri olan Yahuda İskariyot, başkâhinlere giderek otuz gümüş karşılığı İsa'yı ele vermeyi vaad eder. Ancak Fısıh bayramının birinci gününde Fısıh yemeği sırasında İsa, Petrus'un sürçeceğini kendisini ele vereceğini bildirir, Havarîler'den uyanık durup dua etmelerini ister. Biraz uzaklaşarak secdeye kapanır ve dua eder Havarîler ise dinlemeyip İsa'ya uyarlar.

Kısa bir süre sonra İsa tutuklanır. İsa Başkâhin Kayafa Sanhedrin tarafından sorgulanırsa da yaptıklarında suç unsuru bulunmaz. Sonunda başkâhin'in Mesih olup olmadığı hususundaki sorusuna karşılık İsa'nın açıkça Mesih olduğunu söylemesi üzerine ölümü hak ettiğine karar verilir. Yahudiler İsa'nın milleti kandırdığını, Kayser'e vergi verilmesine engel olduğu ve kendisine Mesih kral olduğunu iddia ettirdiğini ileri sürerek (Luka, 23/2) Roma valisi Pilatus'tan öldürülmesi için onay isterler. Pilatus İsa'yı özel olarak sorguya çeker, iddialarının siyasi ve tehditkâr olmadığını görür (Yuhanna, 18/33-38); suçsuz olduğunu açıklayıp serbest bırakmak isterse de halk ile karşı karşıya gelmeye göze alamaz; Yahudilik'in ısrarla İsa'nın çarmıha gerilmesini istemeleri üzerine sorumluluktan kurtulmak için çare arar. İsa'nın Galile'den olduğunu öğrenince Hirosdes'e gönderir. Hirosdes İsa'yı sorgulayıp Pilatus'a iade eder (Luka, 23/7-11).

Gönlü İsa'yı affetmekten yana olan Pilatus Yahudiler'in baskıları karşısında onun çarmıha gerilerek öldürülmesini onaylar. Bunun üzerine Yahudiler İsa'yı Golgota denilen yere götürerek çarmıha gererler. İsa'nın başının üzerine "Nâsıralı İsa, Yahudiler'in kralı" diye bir yazı yazılır (Yahunna, 19/19). İsa, Cuma günü saat sabah 9'da çarmıha gelir (Markos, 15/37). Arimateali Yusûf İsa'nın cesedini "hac"a gerildiği yerdeki bahçede bulunan hazır bir kabre veya kendisi içinde olduğu bir kabre koyar. Ancak Pazar günü kabre ziyarete gelenler mezarın boş olduğunu görürler. Bu arada İsa dirilmiş olarak onlara görünür (Matta, 28/9-10).

Yeni Ahid Hz. İsa'nın dirildikten sonra on defa Havarîlerine ve şakirdlerine görüldüğünü kaydetmektedir. Resullerin işlerine göre İsa dirildikten sonra kırk gün daha yaşamış, havarîlerine telkîn ve tavsiyelerde bulunmuş, daha sonra havarîlerini Zeytinlik dağına götürmüş ve oradan semâya alınmıştır (Matta, 1/3, 9/11).

Hız. İsa'nın hayatıyla ilgili olarak sinoptik İnciller'le Yuhanna İncili'nin bakış açısı farklı olduğundan naklettikleri olaylardan kronolojik sırası da birbirinden farklıdır, ayrıca zaman ve mekânla ilgili işaretler genellikle çok karışıktır. Sadece sinoptikler dikkate alındığında İsa'nın tebliğ hayatı oldukça kısadır ve bu sürede yalnızca bir fıstık yaşamıştır. Bununla beraber bazı ifâde ve işaretler Kudüs'e birden fazla gittiğini düşündürmektedir. Yuhanna İncili ise hem coğrafi planda, hem de kronolojik anlamda geleneksel ve bakış açılarından farklıdır. Ona göre Hız. İsa tebliğ faaliyeti döneminde bir değil üç fıstık yaşamıştır (Yuhanna, 2/13).

Diğer taraftan Hız. İsa'nın tarihi bir şahsiyeti olup olmadığı dahi Batı'da özellikle 19. yy. başlarında tartışılmış bazıları gerçekte böyle bir kişinin yaşamadığını ileri sürmüşlerdir. Onu tarihi bir şahsiyet olarak tanımakla birlikte hayatı ile ilgili rivâyetleri mitolojik unsurlarla dolu olduğunu söyleyenler de vardır. İsa'nın yaşadığı dönem bu şartlarla ilgili az da olsa tarihi bilgiler bulunmaktadır. Bununla birlikte İncil yazarlarının anlattıkları olayları dışarıdaki olaylarla vâkıalara bağlanma endişeleri pek yoktur. Sadece Roma Valisi Pilatus dört İncil'de de zikredilir. Matta ve Luka İsa'nın doğumunu Hirodes'in saltanatının son zamanlarına yerleştirmektedir. Luka iki yerde anlattığı olayların tarihini verir. Yuhanna ise, İsa'nın mâbedden satıcıların kovma hadisesinin mâbedin inşasından kırk altı yıl sonra vûku bulunduğunu belirtmektedir. İsa'nı tebliğ faaaaliyetine başlamasıyla ilgili en açık tarihi bilgiyi veren pasaj Luka İncili'ndedir, en açık tarih ise "Kayser Tiberius" saltanatının on beşinci yılı ifadesidir. Luka, İsa'nın otuz yaşlarında vaftiz olduğunu belirtmektedir (3/23).

İnciller'in dördünde de Hız. İsa'nın Cuma günü çarmıha gerildiği bildirilmektedir. Fakat hadisenin ayın hangi günü gerçekleştiği bilinmemektedir. Yuhanna İncili'ndeki bir ifadeye göre Paskalya'nın yeneceği gün çarmıha gerilmiş olmalıdır (18/28). İsa'nın ölümü kıssasıyla da teyit edilmektedir. İsa'nın öldüğü günün ertesi büyük bayram günü yani 15 Nîsân'dır.

İsa Yahudi dini takvimine göre 14 Nîsân Cuma günü ölmüştür. Yahudi dini takvimindeki 14 Nîsân Cuma gününe rastlaması milâdi takvimle ya 11 Nîsân 27'de ya 7 Nîsân 30'da ya da 3 Nîsân 33'te ölmüştür. Bunlar arasında gerçeğe en yakın olanı 30 yılıdır. 28 yılı Nîsân ayı Kudüs'te Paskalya bayramına katılması 7 Nîsân İsa'nın ölümü, 9 Nîsân dirilişi.

HZ. İSÂ'NIN TEOLOJİK ŞAHSİYETİ

Hristiyanlık'ta İsa tarihi olduğu kadar hatta ondan daha fazla teolojik yönden önem taşımaktadır, zira bu dinin temel esasları İsa ile ilgilidir. Hristiyan inancına göre İsa, Allah'ın bedenleşmiş kelâmıdır, dolayısıyla Tanrı'dır.

Tanrı'nın yaratılmamış olan ebedî mesajı bedenleşmiş olup İsa olarak insanlar arasında yaşamaktadır. Bu sebeple Hristiyanlar İsa'ya "Tanrı oğlu, Rab, Mesîh" ünvanlarını vermektedir. İnciller'de Tanrı'nın ondan "oğlum" onun da Tanrı'dan "babam" diye bahsettiği çeşitli pasajlar İsa'nın ulûhiyetine delil olarak gösterilmektedir. Buna karşılık onun ilâh olmadığını savunanlar da İnciller'e dayanırlar (Markos, 10/17-18). İznik Konsili'nin toplanmasına sebep olan Arius da konsilde İnciller'den getirdiği karşı delillerle onun ilah olmadığını göstermeye çalışmıştır. İsa'nın tabiatı yani insan mı yoksa ilâh mı veya hem insan hem ilâh mı olduğu husus asırlar boyu tartışılmış, 325 İznik, 431 Efes ve 451 Kadıköy konsillerinde alınan kararlarla insanî ve ilâhi olmak üzere iki tabiatı fakat bir tek şahsiyeti olduğun Tanrı'nın oğlu olması hasebiyle teslîsinin bir uknûmunu teşkil ettiği resmen tasdik ve ilân edilmiştir.

İnciller'e göre Hz. İsa'nın mesajının özü Allah'ın melekûtudur. İsa tebliğ faaliyetine Allah'ın melekûtunun çok yakın olduğunu insanların tövbe ederek ona hazırlanmaları gerektiğini vurgulayarak başlamıştır. Melekûtun gelişyle şeytanın günahın ve ölümün insanlar üzerindeki hakimiyeti sona erecektir. İsa Mesîh yer yüzüne ilâhi emirleri (şariat-tevrat) kaldırmak değil tamamlamak için gelmiştir (Matta, 5/17).

Hz. İsa'nın İnciller'de yer alan çok sayıda mu'cizesi vardır. Dünyaya gelişi, vaftiz esnasındaki olaylar, suları şarâba çevirmesi, rüzgâra emrederek fırtınayı dindirmesi, hastaları iyileştirmesi, ölüleri diriltmesi ve az yiyeceklerle çok kişiyi doyurması v.b. bunlardandır.

Hristiyan inancına göre havarîlerin gözleri önünde semâya urûc ve babasının sağ tarafına İsa dünyanın sonuna doğru ikinci defa gelecektir. İnciller'de çeşitli alâmetlerle geleceği anlatılmaktadır. İlk Hristiyanlar, Mesîh'in gelişinin çok yakın olduğuna inanıyor ve gelmesini beklemektedirler. İnsanoğlu meleklerle beraber gelip izzet tahtına oturunca deccâlin hakimiyetine son verecek, iyileri mükâfatlandırarak, kötülerini cezalandıracaktır (Matta, 25/31-46).

Hristiyan dünyasında İsa'nın ikinci gelişyle başlayacak ve bin yıl sürecek olan bir hükümrânlık inancı da vardır. Bu inanca göre bin yıllık süre ilk diriliş arasında gerçekleşecektir. Deccâl'in hakimiyeti ve deccâl taraftarlarıyla Mesîh taraftarlarının savaşmasından sonra bu sonuncuların zaferleriyle Mesîh'in bin yıllık yeryüzü saltanatı başlayacak bin yılın

sonunda kötülerle yeni bir savaş olacak ve bu savaş iyilerin mutlak zaferiyle sonuçlanacaktır. Fakat Katolik kilisesi bin yıllık Mesih'i krallık inancını reddetmektedir.

HZ. İSÂ'NIN GENEL NİTELİKLERİ

Bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulur: "Onu gördüğünüzde tanıyınız: Kırmızı beyaz arası bir adamdır. Üzerinde iki sarı elbisesi vardır. Ona bir ıslaklık İsâbet etmediği halde başından su damlar gibidir. Doğu Dimaşk'da iki elbise içinde beyaz minârenin yanına ellerini iki meleğin kanatlarına koymuş olarak inecektir. Başını eğdiği zaman başından su damlayacak, kaldırdığında ise ondan inci taneleri dökülecektir. O'nun nefesnin kokusunu bulup da ölmeyen kâfir kalmayacaktır."

"Mi'râc'a çıkarıldığım gece Mûsâ ile buluştum. Baktım ki ne garib bir adamdır. Baş fazla kıvırcık değildir. Sanki uzak yerlerin insanlarından gibidir.

HİRİSTİYANLIK VE İSLÂM DİNİNE GÖRE HZ. İSÂ

HİRİSTİYANLIK DİNİNE GÖRE HZ. İSÂ :

Hiristiyanlar Yüce Allah'ın Hz. Âdem'e buğday ağacından yemesini emrettiği halde şeytanın kandırmasıyla Âdem peygamberin bundan yediğini, Hz. Âdem'in işlediği bu günâh yüzünden onun ve soyunun azaba müstehâk olduğunu kabul eder.

Hiristiyanlara göre Yüce Allah kullara acıdığından ezeli oğlunun zâhiri bir beden içerisine girerek dünyaya göndermiş ve "hac"a gerilerek öldürülmesine rızâ göstermiştir. Aslında Hz. İsa'nın haca gerilmesini gerektiren bir suçu yoktur. Fakat Âdem'in işlediği suçun kurbanı olarak haca gerilmiştir. Bu fedâiliği ancak Allah'ın ve insanın oğlu olan bir kişiden başka kimsenin yapabilmesi mümkün değildir. İşte bu oğul ve fedâi bâkire Meryem'in oğlu İsa Mesîh'tir.

Allah meleği Meryem'e göndererek onu dünyayı kurtaracak Mesîh'in kendisinden doğacağını müjdelemiştir. Rûh'ül-Kudüs'ün Meryem'e gireceğini ve ondan ezeli sözün (kelâm-logos) doğacağını böylece Meryem'in Tanrı'nın anası olacağını haber vermiştir.

Hz. Meryem Bety Lahm'de Hz. İsa'yı dünyaya getirir. Meryem'in nişanlısı olan dülger Yusûf rû'yasında gördüğü bir buyruk üzerine Romalı yöneticinin umumî nüfus sayımı yaptıracağını duyarak oraya ismini yazdırmak üzere Meryem ile birlikte gider. Çünkü dülger Yusûf'un asıl memleketi Beyt Lahm'dir.

İsa Mesîh Yusûf ve Meryem'in indigi halde "han"da dünyaya gelir. Dülger Yusûf fakir olduğundan handa hayvanların kaldığı yerden başka sığınacak yer bulamaz. İsa peygamberin doğduğu gece Beyt Lahm çevresindeki tarlalarda sürülerini otlatan çobanlar melekler görürler, hepsinin birlikte Allah'ı tesbîh ederek şöyle dediklerini duyarlar:

"Yücelik ve övgü yücelerin yücesindeki Allah'adır. Yeryüzüne selâmet insanlara sevinç vardır" .Bu melekler kervanın söylediği izlere katılan çobanlar onların peşine düşerek giderler ve handa çocuğun bulunduğu yere gelirler. Melekler gibi yüce sözler söyleyerek Allah'ı tesbîh ve temcîd ederler. Meleklerin müjde verirken Jesu ismini kullandıkları çobanlar tarafından duyulduğu söylenir. Bu ad "kurtarıcı" anlamına gelir.

Hz. İsa'nın doğumundan birkaç gün sonra Orşelim (Kudüs)'e mecusî hâkimlerinden ve bilginlerinden bir heyet gelirler ve derler ki bugünlerde

kendisine peygamberlik ve büyük bir mülk verilen yeni bir çocuğun dünyaya geldiğini gösteren gökte bir yıldız parlamıştır. Geleceği bildirilen Yahudi hükümdarı budur. Mecusî bilginler beraberlerinde altın ve gümüşler getirerek bu yolcuya sunmak istediklerini ve ona secde etmeyi istediklerini söylerler. Kendilerine gökyüzünde görünen yıldızın önderlik ettiğini beraberindeki kişilerle birlikte sürükleyerek buralara kadar getirdiğini ifade ederler. Kente geldiklerinde doğan hükümdarın yerini sorarlar. O zamanki Kudüs valisi Hirodes Mecusîleri çağırarak der ki: “Beyt Lahm’e gidin ve çocuğu bulursanız bana verin ki gelip ona secde edeyim”. Mecusîler kendilerine kılavuzluk eden yıldızla birlikte Beyt Lahm’e giderler ve orada çocuk Jesu’yu görürler. Ona secde edip hediye sunarlar. Aynı anda Rabb’in melekleri rü’yada dülger Yusûf’a görünürler ve ona: “Kalk çocuğu ve anasını al Mısır’a kaç, çünkü Hirodes çocuğu öldürmek istiyor” derler.

Dülger Yusûf da rüyasında söylenenleri yapar. Kutsal aile Mısır’a taşınır. Aynı melekler Mecusî heyetine de görünür ve rü’yada kendi memleketlerine dönmelerini ve Hirodes’e çocuğun yerini söylememelerini bildirirler. Bunun üzerine Hirodes kızar, heyecanlanarak Beyt Lahm ve civarındaki memleketlerde yaşayan iki yaşına kadar olan çocukların tümünün öldürülmesini emreder.

Kutsal aile Musul’a gider ve inandıkları gibi yanık mâbedin önüne konaklarlar. Birkaç ay burada kaldıktan sonra tekrar seyâhat ederler. Çünkü çocuğu da anasını da alıp Yahudiye’ye dönmesini emretmiştir. Zira çocuğu öldürtmek isteyen Hirodes ölmüştür. Bunun üzerine dülger Yusûf ve ailesi Filistin’e doğru yönelirler. Matariye yolunu takip ederler ve bâkire ağacı denilen o bölgede yetişen bir ağacın altında gölgelenirler. Bazı kaynaklardaysa Mısır’a geldiklerinde bütün putlar yıkılmış ve kırılmıştır.

Filistin’e döndüklerinde Nâsıra’da yurt edinirler. Mesîh otuz yaşına basınca Yuhanna onu Ürdün ırmağı dolaylarına götürür. Kırk gün oruç tuttuktan sonra dinini müjdelemeye başlar. Bu esnada şeytan onu tecrübe eder ve der ki: “Eğer bana boyun eğer ve secde edersen sana tüm dünyayı veririm”. Mesîh ona der ki: “Git ey şeytan”. Şeytan gider ve melekler gelir. Kendisinin yanına gelip ona hizmet ederler. Bu müjdelemeden sonra İsa dinini yaymaya başlar. On iki Havarîsi onun çevresine girer ve onlarla birlikte yetmiş kişiyi daha seçerek Yahûdi ve Celîl köylerine elçi ve müjdeleyici olarak gönderir. Hıristiyanlara göre ilâhlığını gösteren mucîzeler gösterir.

Yahudiler işlerin kötü gittiğini, Hz. İsa’nın ellerinden çıkacağını farkedince müşâvere ederek onu yakalamak için kendisin tuzak hazırlarlar ve haksız yere iftira ederler. Onu nihâyet yakalayarak Roma Valisi olan Platus’a teslim ederler. Hakkında “hac”a gerilerek öldürülmesine karar verilir ve yine onlara göre Hz. İsa hacdan çıkarılarak toprağa gömülür. Kabrinde üç gün kaldıktan sonra kırk gün boyunca Hıritiyanlık’ı yaymaya

çalışır ve öğrencilerin arasında yaşayarak göğe yükselir. Öğrencilerine: “Gidin dünyayı dolaşın, İncil’i bütün mahlûkata yayın”. Baba, oğul, Rûh’ül Kudüs adına onları vaftiz eder.

Hız İsa’dan sonra ona inanan Hristiyanlar, Trianus, Dicius ve Dioecletianus dönemlerinde büyük eziyetler görürler. Neron, Hristiyanlara karşı olmadık işkencelerde bulunur. Roma’yı onların yaktığını söyleyerek bunun acısını Hristiyanlardan çıkarır. Neron’un son dört senesi, Hristiyanların işkencelere marûz kaldığı dönemdir. Zalim Neron devrinde Hristiyanların stadyumlarda diri diri, vahşi hayvanların önüne, aç kalmış köpeklerin ağzına atıldıkları, asıldıkları, haca gerildikleri, ziftli elbiseler giydirildikleri, ateşler üzerinde yakıldıkları olmuştur.

Trianus döneminde Hristiyanlar unutulmaz acılar çekerler. Onun korkusundan gizli yerlere kaçarak ibâdetlerini icra etmeye çalışırlar. Roma’nın putperest dinine inanmayan ve Hristiyan olan bu zavallıların gizli toplantılar yapmasını yasaklar.

Dicius’tan sonra Hristiyanların başına daha ağır felâketler ve musîbetler gelir. Dioecletianus başa geçince Hristiyanlara yapılan işkencenin azalacağını ümit etmişlerdir. Ama Diocletianus diğer kurallarda daha çok işkence yapmaya başlar ve Mısırlı Hristiyanlara daha ağır işkencelerde bulunur. Dioecletianus ne kadar Hristiyan papazı ve piskoposu varsa hepsini yakalatıp hapse attırır. Yüz kırk bin kişiden fazla Kıptî Hristiyan öldürüldü.

HIRİSTİYANLIK’TA İMÂN ESASLARI

Hristiyanlık’ta imânın esasları 3’tür.

1-TESLİS (Trinity): Üç esası kabullenmek.

2-Hz. İsa’nın insanlığı kurtarmak için haca gerilmesi ve kabrinden kalkıp göğe çıkması.

3-Ölü ve dirileri hesaba çekmesi.

TESLİS AKİDESİ (Trinity): Dr. Poust “Kutsal Kitabın Tarihi” adlı eserinde diyor ki: “Allah’ın tabiatı eşit üç unsurdan ibârettir.

a- Baba Allah

b- Oğul Allah

c- Rûh’ül-Kudüs Allah

İnsanlar oğul vasıtasıyla babaya bağlanırlar. Kendilerini fedâ ederek oğula ve temizleyerek de Rûh’ül-Kudüs’e intisâb ederler.

Bu ifadeden anlaşılıyor ki, üç unsur birbiriyle iç içedir ve yaratıcının zâtı üçlü esası zarurî kılar.

Papaz Peatre şöyle diyor: “Yüce Allah evreni yarattıktan ve onu insan ile süsledikten sonra birliğine ait unsurların dışında hiçbir şeyi

açıklamamıştır. Nitekim Tevrât'ın satırları arasında bu konuda bazı işaretlere rastlamak mümkündür. Tevrat'ta Allah'ın kelimesi, Allah'ın hikmeti, Rûh'ül-Kudûs gibi ifadelere rastlanılır. Ancak Tevrât'ın kendilerine indirildiği kimseler bu kelimelerin anlamlarını kavrayacak güçte değildirler. Bununla beraber Tevrât'ı İncîl ile birlikte okuyanlar kastolunan mânâyı kavrarlar. Neden sonra Mesîh dünyaya gelince Yüce Allah kendi prensiplerini ve derli toplu hükümlerini İncîl'de bize göstermiştir. İncîl'in Yahudi kitaplarında "Allah'ın Kelimesi" diye adlandırıldığı görülmektedir. Ahd-i Atîk'in ilk beş kitabında bu ifadelere rastlanılır. Yüce Tanrı göğe çıkıp yükselince inanlar arasında oturmak üzere bir ruh göndermiştir. Bu ruhun da oğul gibi, Allah ile çok üstün ve ezelî bir münâsebeti vardır. Bu, Rûh'ül-Kudûs adını alır ki Tevrât'ta açıklanan ifâdenin aynısıdır. Görülüyor ki Tevrât'ın telmîh yolu ile gösterildiği şeyi İncîl bütünüyle açıklamıştır".

Allah'ın kutsal kitabı anlamakta zihnini aydınlattığı, kalbini herkese açtığı herkes sözü (kelime-logos) Allah'ın mücerred emri ve bir tek sözü olarak açıklama yapılamaz. Bu üç üknûm ilâhi kemâl bakımından birbirne eşittir. Bunlardan ikisi söz (kelime-logos) ile Rûh'ül-Kudûs'tür.

Birinci üknûm "Baba"dır. Buradan anlaşılıyor ki herşeyin kaynağı ve menbaı babadır. Babanın söze nisbeti şekil nisbeti değil, hakîkîdir.

İkinci üknûm "söz"dür. Çünkü O, Tanrı'nın irâdesini üstün ifâdelerle açıklamaktadır ve Allah ile insanlar arasındaki haberleşmenin aracısıdır. "Söz"ün diğer bir adı da oğuldur.

Çünkü oğul zihninde muhabbet bağılılığını ve kişiyle baba arasındaki birliği temsil eder. O, kendisiyle babası arasındaki münâsebeti ve eşyanın kendisi ile olan münâsebetini tefrik yetkisini hâizdir.

Üçüncü üknûm Rûh'ül-Kudûs'tür. İnsan ruhlarının aydınlatılmasında ve itâata sevkinde etkisi olup baba ile oğul arasındaki münâsebeti dile getirir.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere bazılarının yanlış olarak söyledikleri gibi oğul beşerî doğum ile değil bir tek Tanrı'da mevcut olan üstün sırrı üknûmlar arası nitelemeyi ifade eder. Oğulu babadan beşerî doğumla doğması husûsuna gelince Allah bundan münezzehtir. Hristiyan dininin hizmetçileri ve ilâhiyatçıları Tanrı'nın üç üknûmdan ibaret olduğunu kabul etmişlerdir. Her birinin insanlarla ilgili ayrı bir vazifesi vardır. Buna göre teslîs akîdesi açıkca olmasa da telmîh yoluyla Tevrât'ta mevcuttur. Bu üknûmlar, özü itibarıyla birbirinden ayrı olmasa da bölüm itibarıyla birbirinin aynıdır. Baba ile oğul arasındaki münâsebet beşerî bir doğum münâsebeti değil, öz bakımından birlik ve muhabbet münasebetidir.

Oğul ile babanın şahsiyetleri farklıdır. Rûh'ül-Kudûs'ün ki tamamen ayrıdır. Ancak Rûh'ül-Kudûs ikinci üknûma ruh ve cesaret olarak girmiş mi, girmemiş mi? Bu hususta Kıptî Hristiyanlar şöyle diyorlar:

“Allah üç üknûmdan meydana gelmiş bir varlıktır. Baba, oğul ve Rûh’ül-Kudûs üknûmlarından müteşekkildir. Oğlun üknûmu Rûh’ül-Kudûs ve bâkire Meryem’den beden haline dönüşmüştür. Böylece beden şekline girmiş olan oğul ile babanın birliği iki tabîattan meydana gelen bir irâde birliğidir.

Yunan (Rum) Ortadoks kilisesiyle Katolik kilisesi ise oğulun iki tabîata ve irâdeye sahip olduğunu kabul etmektedir. Bütün kiliseler teslîs inancında müttefikler. Sadece Mesîh’in Tanrılık unsuru taşıyıp taşımadığı konusunda farklı görüşler vardır. Hz. İsa’nı bâkire Meryem’den meydana gelerek tecessüd etmeside ilâhi unsurla içiçe girerek tek bir tabîat ve irâde haline gelmiş olmasıyla ikinci üknûmun (oğulun) kendine has iki tabîat ve irâdeye sahip olması konusunda ayrılıklar söz konusudur.

İSLÂM DİNİNE GÖRE HZ. İSÂ

KUR'ÂN-I KERÎM'DE GEÇEN HZ. İSÂ İLE İLGİLİ ÂYETLER

HZ. İSÂ'NIN HAVARÎLERİNE GÖKTEN SOFRA İNMESİ

Mâide hâdisesinde; Allah'ın kulu ve Rasûlü İsa (A.S)'a lûtfettiği nimetlerden birisidir. Hz. İsa, üzerlerine bir sofranın indirilmesi için duâ ettiğinde, Allah onun duâsını kabul etmiş ve kesin bir hüccet, apaçık bir mu'cize, âyet ve delil olmak üzere onu kendisine indirmiştir.

Mâide; üzerinde yemek bulunan sofradır. Havârilere muhtaç ve fark üzarûret içinde bulundukları için İsa peygamberden hergün üzerine bir sofranın indirilmesini ve bundan geçinerek güç kazanıp Allah'a ibâdet etmek istediklerini bildirmişlerdir. Hz. İsa onlara şöyle demiş: "Eğer inanmışlarsanız Allah'tan korkun." Yani Mesîh onların bu isteklerine şöyle karşılık vermiş: "Allah'tan korkun ve bunu istemeyin. Olur ki; bu sofranın sizin için bir imtihan vâsıtası kılınır. Eğer inananlarsanız rızık konusunda Allah'a güvenip dayanın."

"Allah buyurdu ki: "Ben onu şüphesiz indireceğim." Ey İsa! Her kim bu nimeti yalanlarsa yaşadığınız âlemlerden hiçbir kimseyi azâblandırmayacağım bir azâbla onu azâblandırırım." Bu ifâde, Allah'ın şu kavilleri gibidir: "Kıyâmet günü de; ey Firâvun hânedân! Azâbın en şiddetlisine girin." (Gâfir Sûresi, Âyet No: 46)

"Doğrusu münâfıklar, cehennemin en alt katındadırlar." (Nisâ Sûresi, Âyet No: 145)

Bu konuyla ilgili olarak Rasûlullâh (S.A.V) şöyle buyurur: "Gökten inen sofrada et ve ekmek vardı. Hz.İsa onlara ihânet etmemelerini ve ertesi güne hiçbir şey saklamamalarını emretmişti. Onlar ihânet ettiler ve bir kısmını kaldırarak sakladılar. Bunun üzerine domuzlar ve maymunlar şekline döndürüldüler."

İsa (A.S) dedi ki: "Gördüğünüz yemeklerden hiçbirisi dünya ve cennet yemeği değil, sâdece Allah'ın gökyüzünde yüce ve ezici kudretiyle meydana getirdiği bir şeydir. Allah o şeye; "OL" demiş ve o da bir göz kırpması süresinden daha çabuk bir zaman dilimi içerisinde olmuştur. İstedığınız şeyi, Allah'ın adıyla başlayarak yeyin, Rabb'inize hamd edin ki; size daha çok verip desteklesin.

Yemek bittikten sonra gözleri önünde sofranın göğe yüksediğini müşâhede ediyorlardı. Sofradan yemiş olan her fâkir zenginleşiyor, her düşkün iyileşiyordu ve dünyadan göçünceye kadar zengin ve sağlıklı kişiler oluyorlardı.

Bütün bu haberler, Meryem oğlu İsa zamanında Allah'ın Hz. İsa'nın duâsını kabul etmesi neticesi İsrâiloğullarına sofranın indirilmiş olduğunu göstermektedir.

Gökten sofra indirilmesiyle ilgili olarak Yüce Allah Mâide sûresinde şöyle buyurur:

110-Hani Allah: "Ey Meryem oğlu İsa! Senin ve ananın üzerindeki nimetimi hatırla demişti. Hani seni Rûh'ül-Kudüs ile desteklemiştik. Beşikte iken de, yetişkin iken de insanlarla konuşuyordun. Hani sana; kitâbı, hikmeti, Tevrât'ı ve İncîl'i öğretmiştik. Hani sen; benim iznimle çamurdan kuş gibi birşey yapıyordun da içine üflüyordun ve Benim iznimle kuş oluyordu. Hani sen; anadan doğma körü ve abraşı Benim iznimle iyi ediyordun. Hani ölüleri Benim iznimle diriltiyordun. Ve hani İsrâiloğullarını senden çekmiştik, kendilerini apaçık bir büyüdür, demişti.

111-Hani Ben, Havârilere: "Bana ve peygamberime imân edin, diye vahyetmiştik de; inandık, şâhid ol ki biz, müslümanlarız, demişlerdi.

Allah Teâlâ Kasâs Sûresinde bu anlamda şöyle buyurur: "Mûsâ'nın annesine de; onu emzir diye vahyettik." (Kasâs, 3)

Nahl Sûresinde ise; "Rabb'in bal arısına; dağlarda, ağaçlarda ve hazırlanmış kovanlarda yuva edin, sonra her çeşit üründen ye, sonra da Rabb'in işlemen için gösterdiği yollardan yürü" diye vahyetti. (Nahl, 68-69)

112-Hani Havârilere: "Ey Meryem oğlu İsa; Rabb'in bize gökten bir sofra indirebilir mi? demişlerdi de; O, eğer inanmışlarsanız Allah'tan korkun, demişti.

113-Demişlerdi ki: "İstiyoruz ki; ondan yiyelim kalblerimiz yatışsın ve Senin bize hakîkâten doğru söylediğini bilelim de biz de ona şâhidlerden olalım."

114-Meryem oğlu İsa da: "Allah'ım; Rabb'imiz, üstümüze gökten bir sofra indir ki; bizim hem öncekilerimiz hem sonrakilerimiz için bir bayram ve Sen'den bir âyet olsun. Bizi rızıklandır. Sen, rızık verenlerin en hayırlısı" diye duâ emişti.

115-Allah buyurdu ki: "Ben, onu şüphesiz indireceğim. Bundan sonra da artık her kim içinizden küfrederse; dünyada hiç kimseyi azâblandırmayacağım bir azâbla azâblandırırım."

Hz.İSÂ'NIN SADÂKATI

Allah Teâlâ; kulu ve Rasûlü Meryem oğlu İsa'yı münkîr ve mülhîd Hıristiyanlardan uzaklaştırdıktan, Allah'ı ve Rasûlü'nü yalanlayanlardan ettikten ve bütün idâreyi Allah Âzze ve Celle'ye havâle ettikten sonra cevâb vererek şöyle buyuruyor: "Bu; doğru söyleyenlerin doğruluklarını fayda verdiği gündür."

"Onlara altından ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetler vardır." Orada sürekli kalırlar. "Ahal onlardan hoşnûd olmuştur, onlar da hoşnûd olmuşlardır."

"Allah'ın hoşnûdluğu ise daha büyüktür." (Tevbe, 72)

"Büyük kurtuluş işte budur. İşte çalışanlar bu gibi şeyler için çalışsınlar." (Sâffât, 61) ve "Yarışanlar bunun için yarışsınlar." (Mutâffîfin, 26)

Herşey Allah'ın saltanatı altındadır, kudret ve idaresine göre cereyan eder. O'nun benzeri ve dengi yoktur.

Hz. İsa'nın sadâkati Mâide Sûresinde şöyle geçmektedir:

116-Allah buyurmuştu ki "Ey Meryem oğlu İsa; Sen mi insanlara: Beni ve annemi Allah'tan başka iki ilâh edinin, dedin? Demişti ki: Tenzîh ederim Seni , hak olmayan bir sözü söylemek bana yaraşmaz. Eğer ben, onu söylemişsem; Sen onu elbette bilirsin. Sen benim içimde olanı bilirsin, ama ben Seni zâtında olanı bilmem. Doğrusu görülmeyeni en iyi bilen Sen'sin, Sen.

117-Ben; onlara Sen'in bana buyurduğunda başkasını söylemedim. Rabb'im ve Rabb'iniz olan Allah'a kulluk edin, dedim. Ben, aralarında bulunduğum sürece üzerlerine şâhid idim. Beni öldürdüğünde onların murâkibi Sen'sin, Sen herşeye şâhidsin.

118-Eğer onlara azâb edersen; şüphesiz onlar Sen'in kullarıdır. Şâyet bağışlarsan muhâkkak ki Sen'in, Sen Âziz, Hâkim."

PEYGAMBERLER VE KİTAPLAR

Allah Teâlâ; İsrâiloğullarını, isyân, inâd, muhâlefet ve peygamberlerine karşı büyüklenmekle nitelendiriyor. Allah Teâlâ'nın Hz. Mûsâ'ya kitâbı yani Tevrât'ı verdiğini ancak onların bunu tahrîf edip değiştirdiklerini, Tevrât'ın emrine muhâlefet edip te'vîl yoluna saptıklarını bildirip Hz. Mûsâ'dan sonra şeriâtıyla nebîler gönderdiğini hatırlatıyor. Nitekim Allah Teâlâ: **"Doğrusu, biz yol gösterici ve nûrlandırıcı olarak Tevrât'ı indirdik. Kendisini Allah'a teslim etmiş peygamberler, Yahudi olanlara onunla ve Rabb'a kul olan bilginler de Allah'ın kitâbından mahfûz kalanla hükmedenlerdi. Tevrât'a şâhid idiler."** (Mâide, 44)

Nihâyet İsrâiloğullarının peygamberleri Meryem oğlu İsa ile son bulmuştur. Hz. İsa bazı hükümlerle Tevrât'tan farklı esâsalar getirdiği için Allah ona mucizeler vermiştir. Rasûlullah (S.A.V): Kitâb ehlini ne doğrulayın ne de yalanlayın sadece "Allah'a ve bize indirilene iman ettik" deyiniz, buyurmuştur.

"Soyundan gelenlere kitâb ve peygamberlik verdik." (Ankûbet, 27)

"Sonra onların izleri üzerinde peygamberlerimizi ard arda gönderdik. Meryem oğlu İsa'yı da arkalarından gönderdik. Ona İncîl'i verdik ve ona uyanların kalblerine bir şevkât ve merhâmet koyduk. Onların uydurdukları rehbanîyete gelince; onu kendilerine Biz yazmadık. Fakat kendileri Allah'ın rızasını kazanmak için yaptılar. Ama bunu da hakkıyla riâyet etmediler. Biz de onlardan imân etmiş olanlardan imân etmiş olanlara ecirlerini verdik. İçlerinden çoğu ise fâsıklardır.

Bu konu ile ilgili Bakara Sûresinde ise şöyle buyrulur:

87-And olsun ki Mûsâ'ya kitâb verdik, ondan sonra ard arda peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsa'ya belgeler verdik, onu Rûh'ül-Kudûs ile (Cebrâil A.S) destekledik. Size bir peygamber nefsinizin hoşlanmadığı birşey getirdikçe, büyüklük taslayarak, bir kısmını yalancı sayıp, bir kısmını öldürür müsünüz?

129-"Rabbimiz! İçlerinden onlara Senin âyetlerini okuyan, Kitâb'ı ve hikmeti öğreten, onları her kötülükten arıtan bir peygamber gönder. Doğrusu güçlü ve Hakîm olan ancak Sensin".

136-Biz: Allah'a, bize indirilmiş olana İbrâhim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a ve torunlarına indirilmiş olanlara, Mûsâ'ya, İsa'ya verilenlere, peygamberlere Rabb'ları tarafından verilmiş olanlara imân

ettik. Onların hiçbirinin arasını diğerinden ayırmayız. Biz ona teslim olmuşlarsanız, deyin.

253-İşte bu peygamberlerden bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Onlardan Allah'ın kendilerine hitâb ettiği derecelerle yükselttikleri vardır. Meryem oğlu İsa'ya belgeler verdik, onu Rûh'ül-Kudûs'le (Cebrâil A.S) destekledik. Allah dileseydi belgeler kendilerine geldikten sonra, peygamberlerin ardından birbirlerini öldürmezlerdi. Fakat ayrılığa düştüler, kimi inandı kimi inkâr etti. Allah dileseydi birbirlerini öldürmezlerdi, lâkin Allah istediğini yapar.

KİYÂMET ALÂMETLERİ

Allah'ın Rasûlü bir hadislerinde şöyle buyurdular: “Mi'râc'a çıkarıldığım gece İbrâhim, Mûsâ, ve İsa (A.S) ile buluştum. Kıyamet hakkında müzâkerede bulunuyorlardı. Durumu İbrâhim'e bıraktılar. O: Bu konuda bende bilgi yok, dedi. Mûsâ'ya tevcih ettiler, O da: Bu konuda bilgim yok, diye cevâb verdi. Nihâyet İsa'ya yöneldiler ve ondan cevâb beklediler. O da şöyle dedi: Onun vaktine gelince :Onu Allah'tan başka kimse bilmez. Rabb'immin bana verdiği sözde muhakkak Deccâl çıkacaktır. Benim elimde iki dal olacak. Beni görünce kurşunun eridiği gibi eriyecek. Allah onu helâk edecektir, bu esnada Ye'cûc ve Me'cûc çıkacak, yüksek yerlerden sür'âtle inecekler ve onların memleketlerini çiğneyecekler. Neye rastlarsa helâk edecekler, her suyu içecekler, insanlar şikâyet için bana gelecekler; ben, onların aleyhine Allah'a duâ edeceğim ve Allah Teâlâ onları helâk buyurup öldürecek. Neticede yeryüzü, onların pis kokularıyla kokacak.

Efendimiz şöyle buyurur: “Deccâl çıkacak ve doğru tarafından gelecek. Onun ilk uğrayacağı memleket iki denizin birleştiği yer olacak. Meryem oğlu İsa (A.S)sabah namazı sırasında inecek ve onların emirleri (başkanları) İsa'ya: Ey Allah'ın rûhu, öne geç, namaz kıldır diyecek, emirleri öe geçip namaz kıldırarak. Namazı bitirince İsa kısa mızrağı alıp Deccâl'e doğru gidecek. Deccâl onu görünce, kurşunun eridiği gibi eriyecek ve İsa mızrağını onun göğsüne saplayarak öldürecek de etrafındakiler hezimete uğrayacaklar.”

Bir başka hadiste: Meryem oğlu İsa ümmetinin içinde adâletli bir hâkem ve adâletli bir imâm olacaktır. Hacı kırarak, domuzu öldürecek, cizye koyacak ve sadakayı terkedecektir. Düşmanlık ve karşılıklı öfkeler kalkacak, yeryüzü barışla doldurulacak. Deccâl'in çıkışından önce şiddetli

bir açlığın İsâbet edeceği üç kıtlık senesi olacak. Yeryüzüne bütün bitkilerini hapsedmesini emredecek de yeşil hiçbir şey dikilmeyecek. O zamanda insanları ne yaşatacak; tehlîl, tekbîr, tesbîh tahmîd. Bütün bunlar onlar için yiyecek yerine geçecek. Daha sonra Ey insanlar: Rabb'inıza geliniz denilecek. Onları durdurunuz; onlar sorulacaklardır. Sonra şöyle buyrulacak: Ateşe gönderilecekleri çıkarınız. Sorulacak: Kaçtan (kaç kişiden, ne kadar)? Şöyle buyrulacak: Her binden dokuz yüz doksan dokuz. **"Gençler ihtiyâr kılınacak. Bu, o gün baldırlar açılır..."** (Kâlem, 42) diye işaret edilen gündür.

Bu hadîslerde Hz. İsa'nın ne şekilde ineceğini ve iniş yerini delâlet vardır. İniş yeri Şam'da hatta Dimaşk'ın doğusundaki minârenin yanında olacaktır. Allah'ın kıyâmet gününe kadar devamlı lâneti onların üzerine olsun, yıkılan minârenin yerine, yontma taştan beyâz bir minâre inşâ edilmiştir. Yıkılan minârenin taşlarının çoğu, Hıristiyanların mallarından imiş. Kuvvetle sanıldığına göre; Meryem oğlu İsa bu minârenin üzerine inecek, domuzu öldürecek, hacı kıracak, geçtiği üzere sadece İslâm'ı kabul edecektir.

"Şüphesiz ki O, beklenen saati bildirir." (Zuhrûf, 61) Âyeti kıyâmetin yaklaşmasına bir delîl ve işarettir. Zira o Mesîh, Deccâl'in çıkışından sonra inecek ve Allah Teâlâ, şifâsını indirmedeği hiçbir hastalık yaratmamıştır, buyrulmuştur. Ye'cûc ve Me'cûc'ü göndercek, onun duâsı bereketiyle onları helâk edecektir. Bir âyet-i kerîmede Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Ye'cûc ve Mec'ûc açılıpta her tepeden ve her dereden boşandıkları vakit. Ve gerçek vâad yaklaştığı zaman."

YAHUDİ VE HİRİSTİYANLAR'IN BOŞ İDDİALARI

Allah Teâla Meryem oğlu Mesîh hakkındaki boş iddialar dolayısıyla Hıristiyanlar'ın küfrüne hüküm veriyor bunu açıkca ilân ediyor. Meryem oğlu İsa, Allah'ın kurallarından bir kul, yarattıklarından bir yaratık olduğu halde onlar kendisinin Tanrı olduğunu iddia ediyorlardı. Allah onların söylediklerinden yüce ve münezzehtir. O'nun hakimiyetinin ve saltanatının altında bulunduğunu haber vererek buyuruyor ki: "Eğer Meryem oğlu Mesîh'i anasını ve yeryüzünde onların hepsini helâk etmek isterse kim Allah'a karşı koyabilir. Evet, Allah bunu isterse O'nu engelleyebilecek kim vardır? Veya o davranışlardan O'nu kim döndürebilir.

"Göklerin, yerin ve arasındakilerinin mülkü Allah'tır. Dilediğini yaratır, bütün mevcudatın yaratıcı, malîki O'dur. O, kudreti, saltanatı ve adâleti sebebiyle yaptıklarından sorumlu değildir." (Mâide Sûresi, Âyet no: 17-18)

Hristiyanlar, Hz. İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğunu iddia ettikleri halde, kendilerinin Tanrı'nın çocukları olduklarını söylemezler.

"Biz Allah'ın çocukları ve dostlarıyız" derler. Allah Teâla da onları reddederek buyuruyor ki: "Öyle ise günahınızdan dolayı siz neden azâb ediyor?"

Yüce Allah Zuhrûf Sûresi'nde şöyle buyurmaktadır:

57-Meryem oğlu İsa mîsâl olarak verilince, senin kavmin hemen bağıştı.

58-Ve: Bizim Tanrılarımız mı yoksa o mu daha iyidir? Dediler. Sana böyle demeleri, sadece tartışmaya girişmek içindir. Hayır, onlar kavgacı bir kavimdir.

59-O; kendisine nimet verdiğimiz ve İsrâiloğullarına örnek kıldığımız bir kuldur.

60-Şâyet dileseydik; sizden yeryüzünde sizin yerinizi tutacak melekler varederdik.

61-Şüphesiz ki, O, sâatin bilgisidir. O'ndan hiç şüphe etmeyin ve bana tâbi olun. İşte doğru yol.

62-Sakin şeytân sizi çevirmesin. Şüphesiz ki o size apaçık bir düşmandır.

63-İsa, hûccetlerle gelince demişti ki: Size hikmetle ve ihtilâfa düştüğünüz şeyleri bir kısmını açıklamak için geldim. Öyle ise Allah'tan korkun ve bana itâat edin.

64-Muhakkak ki Allah benim de Rabb'imdir, sizin de Rabb'inizdir. Öyle ise O'na ibâdet edin. İşte doğru yol.

65-Ama aralarında hizipler birbirleriyle ihtilâfa düştüler. Acıklı bir günün azabından vay o zulmedenlerin haline.

PEYGAMBERLER VE PEYGAMBERLİK

Allah Teâlâ "And olsun ki biz peygamberlerden bir kısmını bir kısmına üstün kıldık. Dâvûd'a da Zebûr'u verdik." (İsrâ, 55) Âyet-i kerîmede işaret buyurduğu gibi bazı peygamberlerin diğerlerinden üstün kılındığı görülmektedir.

Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: Peygamberler arasında üstünlük iddiâsında bulunmayız.

Bu hadîs-i şerif ile âyet arasını nasıl cem edeceğiz diye sorulursa buna muhtelif şekillerde cevaplar verilebilir. Şöyle ki:

1-Hadîs-i şerîf vürüdü âyet-i kerîmenin nüzûlünden önce olduğu için bu görüş şüphelidir.

2-Rasûlullah (S.A.V) bu sözü tevâzü kâilinde söylemiştir.

3-Rasûlullah (S.A.V) düşmanlık ve münâkaşa hallerinde bu tür üstünlük iddialarını yasaklama sadedinde söylemiştir.

4-Rasûlullah (S.A.V) bu sözü ile mücerred görüşler ve asâbiyet ve bu tür üstünlük iddialarında bulunmayınız, demek istemiştir.

5-Peygamberlerden birini diğerinden üstün tutma sizin işiniz değildir, bu Allah'a ait bir iştir. Size düşen O'na boyun eğme, teslim olma ve imândır.

Allah Teâlâ kulu ve Rasûlü kerîmi İmrân oğlu Mûsâ'dan bahsederek onun kavmine şöyle dediğini bildiriyor: Ey kavmim! Niçin bana eziyet verirsiniz? Halbu ki benim size gerçekten Allah'ın Rasûlü olduğumu biliyorsunuz. Bu ifade de Rasûlullah (S.A.V)'nin kavminden ve diğer kâfirlerden gördüğü eziyetlere teselli bulunduğu gibi sabır, emride bulunmaktadır. Rasûl-i Ekrem buyurmuştu ki: Allah Mûsâ'ya merhamet etsin, o bundan çok daha fazla eziyete uğradı da sabretti. Aynı zamanda bu âyette mü'minlerin Rasûlullah'a eziyet etmelerini yasaklayan bir nehîy de bulunmaktadır. Nitekim Allah Teâlâ **Ahzâb Sûresi**'nde:

"Ey iman edenler! Mûsâ'ya eziyet vermiş olanlar gibi olmayın. Hani Meryem oğlu İsa da edmişti ki Ey İsrâiloğulları muhakkak ki ben size Allah'ın peygamberiyim. Benden önceki Tevrât'ı müjdeleyeniyim." "Yani Tevrat beni müjdelemiştir ve onun haber verdiği şeyin doğrulayıcısı benim. İsrâiloğulları peygamberlerinin sonuncusudur. İsrâiloğulları bir topluluğun katında Hz. Muhammed'i müjdelemiştir."

En'âm Sûresi;

85-Ona İshâk'ı, Yâ'kûb'u, bağışladık, birbirini doğru yola eriştirdik. Daha önce Nûh'u ve soyundan Dâvûd'u, Süleymân'ı, Eyyûb'u, Yûsûf'u, Mûsâ'yı ve Hârûn'u-ki işlerini iyi yapanlara böylece karşılık veririz-Zekerîyyâ'yı, Yahyâ'yı, İsâ'yı-ki hepsi iyilerdendir-İsmâil'i, Elyesâ'yı, Yunûs'u, Lût'u-ki hepsini dünyada üstün kıldık-doğru yola eriştirdik.

Mâide Sûresi;

72-And olsun ki "Allah ancak Meryem oğlu Mesîh'tir" diyenler kâfir oldular. Oysa Mesîh, "Ey İsrâiloğulları! Rabb'im ve Rabb'iniz olan Allah'a kulluk edin; kim Allah'a ortak koşarsa, muhakkak Allah ona cenneti haram eder, varacağı yer ateştir, zulmedenlerin yardımcısı yoktur." dedi.

73-And olsun ki "Allah üçten biridir" diyenler kâfir olmuştur. Oysa Tanrı ancak bir ve tekdir.

74-Dediklerinden vazgeçmezlerse, and olsun onlardan inkâr edenler elem verici bir azâba uğrayacaktır.

75-Meryem oğlu Mesîh, sadece peygamberdir-ondan önce de peygamberler geçmiştir-onun annesi dosdoğrudur, her ikisi de yemek yerlerdi. Onlara âyetleri nasıl açıkladığımıza bir bak ki nasıl yüz çeviriyorlar.

78-İsrâiloğulları'ndan inkâr edenler, Dâvûd'un ve Meryem oğlu İsa'nın dili ile lânetlenmişlerdir. Bu baş kaldırmaları ve aşırı gitmelerindendi.

Nisâ Sûresi;

171-Ey Kitab ehli! Dininizde taşkınlık etmeyin, Allah hakkında gerçeği söyleyin. Meryem oğlu İsa Mesîh, Allah'ın peygamberi, Meryem'e ulaştırdığı kelimesi ve kendinden bir rûtur. Allah'a ve peygamberlerine inanın "Üçtür" demeyin, vazgeçin, bu hayrınızadır. Allah ancak bir tek Tanrı'dır, çocuğu olmaktan münezzehtir, göklerde olanlar da yerde olanlar da O'nundur. Vekil olarak Allah yeter.

172-Mesîh de gözde melekler de Allah'a kul olmaktan asla çekinmezler. Kim O'na kulluktan çekinir ve büyüklük taslarsa, bilsin ki O, hepsini huzuruna toplayacaktır.

173-İnananlara, yararlı iş işleyenlere, ecîrlerini ödeyecek ve onlara olan bol nimetin daha da artıracaktır. Kulluk etmekten çekinenleri ve büyüklük taslayanları elem verici bir azaba uğratacaktır. Onlar kendilerine başka bir dost ve yardımcı bulamazlar.

Sâff Sûresi,

6- "Hani Meryem oğlu İsa'da demişti ki: Ey İsrâiloğulları! Muhakkak ki ben size Allah'ın peygamberiyim. Benden önceki Tevrat'ı doğrulayan ve benden sonra gelecek, adı "Ahmed" olacak bir peygamberi de müjdeleyen ama o kendilerini açık burhânlarla gelince bu apaçık bir büyüdür." dediler.

14- Ey imân edenler: Siz Allah'ın yardımcıları olun. Nitekim Meryem oğlu İsa Havârilere Allah'a giden yoldan benim yardımcıları kimlerdir? deyince Havârilere demişlerdi ki: Biziz Allah'ın yardımcıları, İsrâiloğullarının birtakımı böylece inanmıştır. Birtakımı da küfretecektir. Nihâyet biz o imân edenleri düşmanlarına karşı destekledik de böylece üstün geldiler.

Tevbe Sûresi;

30-Yahudiler, "Üzeyr Allah'ın oğludur dediler; Hristiyanlar "Mesîh Allah'ın oğludur" dediler. Bu daha önce inkâr edenlerin sözlerine benzeterek ağızlarında geveledikleri sözdür. Allah onları yok etsin! Nasıl da uyduruyorlar.

Meryem oğlu İsa (A.S) Rabb'inin rîsâletini kavmine tebliğ edince ve Havârilere ona destek olunca; İsrâiloğullarının bir kısmı Meryem oğlu İsa'nın kendilerin getirdiği gerçeklere bağlanıp doğru yolu buldular. Bir kısmı da onun peygamberliğini inkâr edip delâlete düştüler. Ona ve annesine büyük iftiralarda bulundular. Bunlar Yahudi milletidir. Allah'ın ard arda gelen lâneti onları üzerine olsun.

HELÂL YİYECEKLER

Allah Teâlâ kulları olan peygamberlere hepsine helâlden yemelerini emrediyor. Söz, âmel, hayra delâlet ve nâsihattan herbiri bir hayrı kendilerinde toplamışlardır.

Allah Rasûlu şöyle buyurmuştur: "Ey insanlar! Muhakkak Allah temizdir, ancak temiz olanı kabul buyurur. Allah peygamberlerine şöyle buyurur: "Ey peygamberler! Temiz şeylerden yeyin ve salih âmel işleyin doğrusu ben yaptığınızı bilirim." Başka bir âyette: "Ey iman edenler! Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin temiz olanlarından yeyin." (Bakara, 172)

Ama onlar işlerini kendi aralarında bölük bölük ayırdılar. Her bölük kendi tuttuğu yoldan memnundur. Onlar içinde bulundukları sapıklığa sevinir, kendilerinin hidâyet üzere olduklarını sanmaktadırlar. Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurur: "Bir süreye kadar onları kendi sapıklıkları ile başbaşa bırak." Başka bir âyette: "Onları ansızın yakalanacakları, helâk olunacakları zamana kadar bu durumda bırak." buyurmuştur.

Bir başka âyette ise: "Sen, şimdilik o kafirlere mühlet ver, onları biraz geciktir." (Târık, 17)

"Bırak onları; yesinler, eğlensinler ve kendilerini oyalaya dursunlar. Sonra öğreneceklerdir." (Hicr, 3)

"Onlar: Biz, malca ve evlâdca daha çoğuz. Hem biz azâb edilecekler değiliz." (Sebe, 35)

Allah Teâlâ: "Artık onların malları da, çocukları da seni imrendirmesin. Doğrusu Âllah ancak onlara dünya hayatında azâb etmeyi ve kâfirler olacak canlarının çıkmasını ister." (Tevbe, 55)

"Biz onlara sırf günahları çoğalsın diye mühlet veriyoruz." (Âl-i İmrân, 178)

"Bu sözü yalanlayanları bana bırak. Biz onları kendilerini bilmeyecekleri bir yönden derece derece azâba yaklaştıracacağız. Mühlet veriyorum. Ben onlara şüphesiz ki, Benim tuzağım sağlamdır." (Kâlem, 44-45)

"Bırak Beni ve yarattıklarımı tek başına kendisine bol bol mal verdiğimi, görülen oğullar verdiğimi ve onun için nimetleri yaydıkça yaydığımı. Sonra arttırmamı umar o. Hayır, çünkü o âyetlerimize karşı inatçı kesildi." (Müddesir, 11-16)

"Ne mallarınız ne de çocuklarınızdır, sizi bizim katımıza yaklaştıracak olan. Ancak imân edip, salih âmel işleyen kimsenin, işte onların yaptıklarına karşılık kat kat mükâfat vardır. Ve onlar yüksek dereceler içinde emindirler." (Sebe, 37)

Hız. İsâ'nın dünyaya babasız gelmesi ile ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de geçen âyetler:

Âl-i İmrân Sûresi:

59-Gerçekten Allah katında İsâ'nın durumu Âdem'in durumu gibidir. Allah O'nu topraktan yarattı. Sonra O'na "Ol" dedi, O da oluverdi.

60-Hak, Rabb'indandır. Öyle ise şüphecilerden olma.

61-Sana ilim geldikten sonra; kim seninle tartışır sa de ki; Gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendinizi ve kendimizi çağıralım. Sonra lânetleşelim. Allah'ın lânetinin yalancılardan üstüne olmasını dileyelim.

62-Doğrusu işte budur. Allah'tan başka ilah yoktur, şüphesiz ki Allah Âzizdir, Hakîmdir.

63-Şâyet yüz çevrilirse şüphesiz ki Allah bozguncuları bilir.

MERYEM OĞLU İSÂ MESÎH'İN SONU

Onlar kendilerinden Allah'ın sözleri ve ahîtləri bozmuşlar, Allah'ın âyetlerini yani O'nun hûccetlerini, burhânlarını peygamberler elinde görmüş oldukları mû'cizeleri inkar etmişlerdir. Allah'ın peygamberlerine saldırmaları ve onlara karşı suç işlemeleri çoktur. Onlar peygamberlerin büyük bir çoğunluğunu öldürmüşlerdir.

"Bizi çağırdığın şeye karşı kalblerimiz kapalıdır." (Fussilet, 5)

Allah Teâlâ küfürlerine karşı onların kalblerini mühürledi.

Nisâ Sûresi;

156-159-Bu bir de inkârlarından Meryem'e iftirada bulunmalarından ve: Meryem oğlu İsa Mesîh'i-Allah'ın elçisi-öldürdük denelerinden ötürüdür. Oysa onu öldürmediler ve asmadılar, fakat onlara öyle göründü. Ayrılığa düştükleri şey de doğrusu şüphededirler, bu husustaki bilgileri ancak sanıya uymaktan ibarettir, kesin olarak onu öldürmediler, bilâkis Allah onu kendi katına yükseltti. Allah, güçlüdür, hâkimdir.

Not: "Hz. İsa'nın öldürülmesi konusu, Kur'ân-ı Kerîm'in Bakara Sûresi 87. âyetinde de geçmektedir."

Hz. MERYEM

GENEL BİLGİ :

Bâkire Meryem olarak da bilinir. Hristiyan öğretisinde ve ibadetinde çok önemli bir yer tutar. İslâm'da da Hz. Meryem'e büyük saygı gösterilir. Hz. Meryem'in bâkireliği İslâm ve Hristiyan ortak inanışlarından biridir. Meryem ana ile ilgili bilgilerin büyük bir bölümü Yeni Ahit'ten kaynaklanır, Ama bunlarla bir yaşam öyküsü oluşturmak yeterli değildir.

Yeni Ahit'te Meryem'den ilk olarak Cebrâil'in ona Hz. İsa'ya gebe kalacağını bildirmesine ilişkin öyküden söz edilir. Meryem daha sonar şu olaylarla da anılır:

Vaftizci Yahyâ gebe kalan akrabası Elizabeth'i ziyareti, Hz. İsa'nın doğumu ve tapınağa götürülüşü, müneccimlerin gelişi ve Mısır'a gidiş, İsa on iki yaşındayken Kudüs'e Pesah ziyareti celile'de ki Kana kentinde yapılan düğünde bulunması, Hz. İsa'nın çarmîha gerilmesi sırasında dul olduğu Meryem'i Havâri Yuhanna'ya emanet etmesi.

Öte yandan, İsa'nın sağlığı sırasında Meryem ananın anıldığı bütün olaylar onu bütünüyle olağan beşerî bir kimliğe sunar. Hatta bunlardan, Meryem ananın Hz. İsanın gerçek misyonunu bütünüyle kavramadığı sonucu bile çıkarılabilir.

Meryem'in bâkireliği öğretisini yadsıyanlar genellikle, insan bir anneden doğan Hz. İsa'nın insan bir babasının olmasının onun gerçek bir insan sayılmasıyla çeliştiğini öne sürerler. Bu öğretiyi savunanlar ise genellikle, Meryem'in Tanrı'nın bedenleşmesinin güvencesi olmayı kabullenmesiyle, Hz. İsa'nın gerçek bir insan olarak dünyaya gelmesinin olanaklı kılındığını ileri sürerler.

Katolik ilâhiyatında Meryem için kullanılan "Caredemptrix" (İnsanlığın kurtuluşunu Hz. İsa ile birlikte sağlayan) sıfatının özgün kaynağıda budur. Yeni Ahit'te Meryem ile ilgili en geniş anlatılar Matta ve Luka İnciller'inden İsa'nın bebekliğini konu alan öykülerdir. Bugünkü biçimleriyle her iki anlatıda da Hz. İsa'nın, Hz. Meryem'in rahmine bir erkek aracılığı olmaksızın düştüğü kesin biçimde belirtilir. Havâri Paulus Meryem'in bâkireliğinden hiç söz etmez. Ama Luka İncili'nde meleğin sözleri çocuğun kutsallığı annenin bâkireliğini bağlamayı amaçlamış olabilir. Görüşleri Yeni Ahit'e dayandıran üm kilise babaları Meryem'in İsa'ya bâkireliği bozulmaksızın hamile kaldığı düşüncesini savunmuşlardır.

Âdem'in yeryüzüne günahı getiren itâatsizliği ile Hz. İsa'nın günahı kurtuluşunu sağlayan İtâatkârlığı arasındaki karşıtlığa dayanır. Luka İncili'nin ilk bölümünde yer alan Meryem'e müjde öyküsü benzer bir koşutluğu Havva ile Meryem arasında kurmayı amaçlamış olabilir. Kilise babalarından İrenaeus bâkire olan Havva'nın Tanrı'nın buyruğuna karşı gelmesiyle gene bâkire olan Meryem'in Tanrı'nın buyruğuna uyması arasındaki karşıtlığı vurgulayarak bu koşutluğu daha da geliştirir. İrenaeus'un Meryem ile Havva arasındaki koşutluğu veri sayması, bu inancın daha o dönemde gelenekleştigini göstermektedir.

Meryem Ana'ya ilişkin ilk yaygın ilâhiyat tartışması "Tanrı Anası" anlamına gelen Theotkos sıfatının uygunluğu konusunda ortaya çıkmıştır. Bu nitelemenin ilk kez III. ya da IV. yy.'da büyük olasılıkla İskenderiye'de ibadet amacıyla kullanıldığı sanılmaktadır. IV. yy. sonlarında bir çok kilisede yerleşiklik kazanılan bu nitelemenin İsa'nın Tanrısal ve insani doğası arasındaki ayrımı bulanıklaştırdığını öne süren Konstantinopolis (İstanbul) patriği Nestorios'un önerisi, öğretisinin öteki yönleriyle birlikte 431'deki Ephesos Konsili'nde reddedildi.

Meryem Ana'nın Hz. İsa'ya gebe kalırken bâkireliğini koruduğu öğretisinin uzantılarından biri doğum sırasında da bâkireliğinin sürdüğü (virginitasin parginipas past partum) öğretisidir. Havârilere Âmentüsü en azından "Bâkire Meryem'den doğmuş" ifadesiyle virginitas in partu öğretisini savunur gibidir. Kilise içinde çilecilik ülküsünün gelişmesi ise Meryem Ana'nın hep bâkire kaldığı görüşünü güçlendirmiştir.

Bu konu Yeni Âhit metinlerinde aydınlatılmış değildir. Hz. Meryem'in sürekli bâkireliği öğretisi beden ve ruhun bölünmez temizliğini veri aldığı için birçok ilâhiyatçıya göre Hz. Meryem öbür günahlarından da korunmuştur. VI. ve V. yy.'larda bazı doğulu ilâhiyatçılar Meryem Ana'nın da günah işleyebileceğini Kabul ettiği halde hem Katolik hem de Ortodoks ilâhiyatçıların çoğu sonunda onun hiç bir günah işlemediği öğretisini benimsediler. Bu görüş XVI.yy. reformcuları arasında bile Kabul gördü. Böylece ortaya çıkan bir başka sorun, Hz. Meryem'in ilk günahdan da arınmış olup olmadığıydı. Aquinolu Aziz Tammasso, tüm insanların olduğu gibi Meryem Ana'nın da ana rahmine düşmesinin bir lekelenme anlamına geldiğini, ama Tanrı'nın onun ilk günahını, kuşkusuz doğuşundan önce ortadan kaldırdığını savundu. Ama bu görüşe karşı 13.yy'da İngiliz Skolastik ilâhiyatçı Duns Scotus'un sistemleştirdiği günâhsız doğum öğretisi benimsendi ve 1854'te Papa IX. Pius tarafından Katolik doğması olarak tanımlandı.

Günâhsız doğum öğretisinin resmen ilân edilmesi üzerine, Vatikan Meryem'in Göğe Çıkışıyla ilgili bir tanımlama isteyen dilekceler gelmeye başladı. Katolikler uzun süredir bu inancı sürdürüyor ve Meryem'in Göğe Çıkışı Yortusu'nu kutluyorlardı. Sonraki yüz yıl boyunca sekiz milyonu aşkın imza toplandıysa da Vatikan, Göğe Çıkış öğretisinin Kitâb-ı

Mukâddes'e ve Hristiyan geleneğine erken dönem tanıklarına dayanarak tanımlamasının zorluğu nedeniyle kararsız kaldı. Gerçi Meryem Ana'nın nerede ve hangi koşullarda öldüğü konusunda herkesce benimsenen hiçbir anlatı yoktur; Kudüs'te Meryem Ana'nın yattığı söylenen bir mezar bulunmakla birlikte bu da resmen kabul edilmiyordu; çok daha az tanınan azizlerin kalıntılarına birçok mu'cize yakıştırmasına karşın Meryem Ana'nın bedeninden kalanların gerçekleştirdiği hiçbir mu'cizeden söz edilmiyordu.

İSÂ (A.S)'IN ANNESİ Hz. MERYEM'İN SOYU DOĞUŞU BEYT'ÜL-MAKDİS MESCİDİ'NE ADANIP BIRAKILIŞI ve BAZI FAALİYETLERİ

Hız. Meryem'in babası İmrân b. Mâsân olup Hûb'um b. Süleymân (A.S) soyundandır. Zekerıyyâ (A.S) ile zevcesi Eşya' (İşa) bint-i Fâkud, İmrân b. Mâsân'ın zevcesi Hânne bint-i Fâkud'tur.

Hız. Meryem'in annesi Hânne'dir. Hânne çocuk doğurmaktan âciz bulunduğunu bir ağacın gölgesinde bir kuşun yavrusunun ağzına yiyecek verdiğini görünce, Hânne'nin de bir oğlan çocuğunun olmasını istedi ve Allah'a yalvararak; "Ey Allah'ım! Bana bir erkek çocuk verirsen Beyt-ül Makdis'e vakfetmek, Sen'in şükrüne hizmetinde bulundurmak üzere borç olsun!" diye yalvardı. Hânne'nin bu adağı Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır:

"Hani (İmrân'ın) karısı: Rabb'im! Karnımdaki âzâdlı bir kul olarak sana adadım. Benden bu adağı kabul et! Şüphesiz niyâzımı hakkıyla işiten, niyetimi kemâliyle bilen sensin." demişti.

Adanılan çocuk, mescîd hizmeti görür ve ergenlik çağına kadar bu hizmet devam ederdi. Ergenlik çağından sonra orada kalıp ya da gitmek hususunda serbest bırakılırdı. Mescîd hizmetine erkek çocuktan başkası adanmazdı. Kızlar hayz görmeleri ve rahatsızlığa uğramaları sebebiyle bu göreve alınmazlardı.

Hânne, Hız. Meryem'e gebe olup da bu göreve elverişli olmadığını gördüklerinde üzüntüye düşerler. İmrân, Hânne'nin gebeliği sırasında vefat eder. Hânne kız çocuğu dünyaya getirir. İsmi Meryem koyar. Mescîd hizmetine elverişli olmadığından bir beze sararak mescîde götürdü ve Hârûn (A.S) oğullarından olan Beyt-ül Makdes Mescîdî'nde sayıları otuzu bulan din bilginlerinin yanına koydu.

Hânne onlara "adak" olduğunu söyleyince, İmrân'ın kızı olduğu için hepsi ona bakmak arzusuyla çekiştiler. Zekerıyyâ (A.S) baldızının kızı olduğu için kendine lâıyk ve müstehâk buldu. Mesciddekiler itiraz ettiler ve kura çektiler.

Zekeriyyâ (A.S) Hz. Meryem'in bakımını üzerine aldı. Her türlü ihtiyacını o giderirdi. Odasına ondan başkası çıkmazdı. Zekeriyyâ odasına her çıkışında yaz ve kış meyvası bulunurdu. Zekeriyyâ bunun nereden geldiğini sorunca Meryem: "Bu Allah tarafından!" diye cevap verdi.

Peygamberimiz Hz. Meryem ile ilgili bir hadîs-i şerîflerinde şöyle buyurmuşlardır: "Kendi zamanındaki kadınların hayırlısı: İmrân kızı Meryem idi. Bu ümmetin kadınların hayırlısı da Hatice'dir."

HZ. MERYEM'İN HAMİLE OLUŞU ve İSÂ (A.S)'YI DOĞURUŞU

Hiz. Meryem, mesciddeki odasında kendisinin bir benzeri dahi olmayacak bir şekilde ibâdete vermişti. Bu duruma Zekeriyyâ bile imrenmekteydi. Bu husus Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır:

"Hani melekler: Ey Meryem! demişti. Şüphesiz ki Allah sana seçkin bir husûsiyet verdi. Seni tertemiz büyüttü. Seni âlemlerin kadınları üzerine mümtâz kıldı. Ey Meryem! Huşû ile Rabb'in divanında dur, secdeye kapan Allah'a rukû edenlerle birlikte rukû et, cemaâtle namaz kıl. Melekler: Ey Meryem! Allah kendinden bir kelimeyi sana müjdeliyor. O'nun adı İsâ, lâkabı "Mesîh", sıfâtı Meryem oğludur. Dünyâda ve âhirette şânı yücedir. Kendisi Allah'a çok yakınlardandır da, beşiğinde de yetişkinlik halinde de insanlara söz söyleyecektir. O, sâlihlerdendir!" dediği zaman da (Ey Resûlüm! Sen onların yanında değildin.

Hiz. Meryem yirmi ya da on beş veya on üç yaşında bulunduğunda Cebrâil (A.S.) ile tanışmıştır. Bu tanışmadan sonraki konuşmalar ilerdeki bölümlerde Kur'ân-ı Kerîm'de Meryem Sûresi'nde geçecektir.

KUR'ÂN-I KERÎM'DE Hz. MERYEM İLE İLGİLİ ÂYETLER

ÂL-İ İMRÂN SÛRESİ, 36-37, 42-51

36-Onu doğurduğunda-Allah onun ne doğurduğunu bilirken "Ya Rabbil Kız doğurdum, erkek kız gibi değildir, ben ona Meryem adını verdim, ben onu da soyunu da kovulmuş şeytandan sana sığındırdım", dedi.

37-Rabbi onu ne güzel bir kabulle karşıladı, güzel bir bitki gibi yetiştirdi, onu Zekerıyyâ'nın himâyesine bıraktı. Zekerıyyâ mâbedde onun yanına her girişinde, yanında bir yiyecek bulurdu. "Ey Meryem! Bu sana nerden geldi?" demiş. O da: "Bu, Allah'ın katındandır" cevâbını vermişti. Doğrusu Allah dilediğini hesâbsız rızıklandırır.

42-Melekler şöyle demişti: Ey Meryem Allah seni seçip temizledi, dünyâdaki kadınlardan seni üstün tuttu.

43- "Ey Meryem! Rabb'ine gönülden boyun ey, secde et, rûkû edenlerle birlikte rûkû et."

44-Ey Muhammed! Bu sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Meryem'e hangisi kefil olacak diye kalemlerini atarlarken sen yanlarında değildin, çekişirlerken de orada bulunmadın.

45-Melekler demişti ki: "Ey Meryem! Allah sana, kendinden bir sözü adı Meryem oğlu İsa olan Mesîh'i dünya ve âhirette şerefli bir Allah'a yakın kılan olarak müjdeler."

46-İnsanlarla, beşikte iken de konuşacaktır ve O, iyilerdendir.

47-Meryem: "Rabb'im! Bana bir insan dokunmamışken nasıl çocuğum olabilir?" demişti. Melekler şöyle dediler: "Allah, dilediğini böylece yaratır. Bir işin olmasını dilerse "OL" der ve olur."

48-49-Ona Kitâb'ı, hikmeti, Tevrât'ı ve İncîl'i öğretecek, İsrâiloğullarını şöyle diye bir peygamber kılacak. "Ben size Rabb'inizden bir âyet getirdim. Ben size çamurdan kuş gibi bir şey yapıp ona üfleyeceğim, Allah'ın izniyle hemen kuş olacaktır; anadan doğma körleri, alacaklıları iyi edeceğim; Allah'ın izniyle ölüleri dirilteceğim, yediklerinizi ve evlerinizde sakladıklarınızı da size haber vereceğim, inanmışsanız bunda size delîl vardır.

50-51-Benden önce gelen Tevrât'ı tasdik etmekle birlikte beraber size yasak edilenlerin bir kısmını helâl kılmak üzere Rabb'inizden size bir âyet getirdim. Allah'tan sakının ve bana itâat edin.

Enbiyâ Sûresi:

1- "Mahrem yerini koruyana da rûhumuzdan üflemiştik."

91- Mahrem yerini koruyan Meryem'e rûhumuzdan üflemiş, onu ve oğlunu âlemler için bir mûcîze kılmıştık.

Hacc Sûresi:

48- "Nice kasabalar var ki zâlim oldukları halde onlara mühlet vermiştim. Sonunda onları yakalayiverdim. Dönüş, yalnız Bana'dır."

63- "Görmedin mi, Allah gökten su indirdide böylece yeryüzü yemyeşil olmaktadır."

Hicr Sûresi:

99- "Ve sana yakın gelinceye kadar Rabb'in a ibâdet et."

Hûd Sûresi:

102- "Çünkü O'nun yakalaması hem şiddetli hem de acıklıdır."

İbrâhim Sûresi:

42- "Zâlimlerin yaptıklarından Allah'ı habersiz sanma. Onları sadece gözlerin dehşetle belireceği bir güne kadar tehîr etmektedir."

Meryem Sûresi'nde ise Hz. Zekerıyyâ ve Hz. Meryem Kıssası Şöyle geçmektedir:

Zekerıyyâ Kıssâsı:

2-Bu, Rabb'inin Zekerıyyâ kuluna rahmetinin anılmasıdır.

3-Hani o, gizli bir sesle Rabb'ine niyâz etmişti.

4-Rabb'im dedi, vücudumdan kemiklerim zayıfladı, saçım-başım ağardı. Ve ben Rabb'im sana ettiğim duâ sayesinde hiç bedbaht olmadım.

5-Doğrusu ben, arkamdan iş başına geçecek olan yakınlarımdan endişe ediyorum. Karım da kısırdır. Tarafımdan bana bir veli (oğul) ver.

6-Ki o bana vâris olsun; Yâ'kûb hanedanına da vâris olsun. Rabb'im, onu rızâna lâîk kıl.

7-Allah şöyle buyurdu: Ey Zekerîyyâl Biz sana oğul müjdelimiz ki, onun adı "Yahyâ"dır. Daha önce onu kimseye adaş yapmadık.

8-Zekerîyyâ: Rabb'im dedi. Karım kısır oldu, bende ihtiyarlığın son sınırına vardığım halde, benim nasıl oğlum olabilir?

9-Allah: Öyledir, dedi; Rabb'im: O bana kolaydır. Daha önce sen hiçbirşey değilken seni de yaratmıştım.

10-O: Rabb'im dedi. Çocuğum olacağına dair bana bir işaret ver. Allah: "Sana işaret sapasağlam olduğu halde üç gün insanlarla konuşmamandır." buyurdu.

11-Bunun üzerine Zekerîyyâ, mâbetten kâminin karşısına çıkarak onlara: "Sabah akşam tesbihte bulunun" diye işaret verdi.

12-Ey Yahyâl Kitâb'a (Tevrât'a) var gücünle sarıl dedi. Ve henüz sabi iken ona ilim ve hikmet verdik.

13-Tarafımızdan ona kalb yumuşaklığı ve temizlik de verdik. O, çok dakınan bir kimseydi.

14-Ana-babasına çok iyi davranırdı; O isyankâr bir zorba değildi.

15-Doğduğu gün, öleceği gün ve diri olarak kâbirden kaldırılacağı gün ona selâm olsun.

16-Rasûluml "Kitâb'da Meryem'i de an. Hani O, ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmişti.

NOT: Buradaki "doğu tarafı" Mescîd-i Âksa'nın doğu, yani Meryem'in evinin doğu tarafı şeklinde müfessirlerce tefsîr edilmiş, bu sebeple Hristiyanların kible olarak doğuya yöneldikleri ifade edilmiştir.

17-Meryem, onlarla kendi arasında bir perde çekilmişti. Derken biz ona rûhumuzu gönderdik de O, kendisine tastamam bir insan şeklinde göründü.

18-Meryem dedi ki: Senden çok esirgeyici olan Allah'a sığınırımlı Eğer Allah'tan sakınan bir kimse isen bana dokunma.

19-Melek: Ben, yalnızca sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamam için (gönderilen) Rabb'inin bir elçisiyim, dedi.

20-Meryem: Bana bir insan eli değmedi, iffetsiz de olmadığım halde benim nasıl çocuğum olabilir? dedi.

21-Melek: "Öyledir" dedi; Zira Rabb'im buyurdu ki: Bu bana kolaydır. Çünkü biz insanlara bir delil ve kendimizden bir rahmet kılacağız. Bu hüküm ve karara bağlanmış ezelden olup bitmiş bir iş idi.

22-Meryem ona hamile kaldı. Bunun üzerine karnındaki çocukla uzak bir yerlere çekildi.

23-Doğum sancısı onu bir hurma ağacına dayanmaya sevketti: Keşke, dedi, bundan önce ölseydimde unutulup gitseydim!

24-Aşağısından (Îsa yahut melek) ona şöyle seslendi: "Tasalanmal Rabb'in senin alt yanında bir su arkı vücuda getirmiştir."

25- "Hurma dalını kendine doğru silkele ki, üzerine taze, olgun hurma dökülsün."

26- "Ye, iç, gözün aydın olsun! Eğer insanlardan birini görürsen de ki: Ben çok merhametli olan Allah'a oruç adadım; artık bugün hiçbir insanla konuşmayacağım."

27-Nihâyet onu kucağında taşıyarak kavmine getirdi. Dediler ki: Ey Meryem! Sen, hakikâten iğrenç bir şey yaptın.

28-Ey Harûn'un kız kardeşil Senin baban kötü bir insan değildi, annen de iffetsiz değildi.

29-Bunun üzerine Meryem, çocuğu gösterdi. "Biz, dediler, beşikteki bir sabî ile nasıl konuşuruz? (Allah'ın mustakbel elçisi olan çocuk, O'nun verdiği konuşma kabiliyeti ile dile geldi ve:)

30-Çocuk şöyle dedi: "Ben, Allah'ın kuluyum. O, bana Kitâb'ı verdi ve beni peygamber yaptı.

31-Nerede olursam olayım, O, beni mübârek kıldı; yaşadığım sürece bana namâzı ve zekâtı emretti.

32-Beni annemi saygılı kıldı; beni bedbâht ve zorba yapmadı.

33- "Doğduğum gün, öleceğim gün ve diri olarak kâbirden kaldırılacağım gün, esenlik banadır.

34-İşte, hakkında şüphe ettikleri Meryem oğlu Îsa, hak, söz olarak budur.

35-Allah'ın bir evlât edinmesi olur şey değildir. O, bundan münezzehtir, bir işe hükmettiği zaman, ona sadece "OL" der ve oluverir.

36-Îsa şunu da söyledi: "Muhakkâk ki Allah, benimde Rabb'im, sizin de Rabb'inizdir. Öyle ise O'na kulluk ediniz. İşte doğru yol budur."

37-Son guruplar kendi aralarında ayrılığa düitiler. Büyük güne şâhid olunduğu zamanda vay o kâfirlerin halinel

38-Onlar, bizim huzurumuza çıkacakları gün başlarına gelecek olanları ne iyi duyarlar ve ne de iyi görürler, bir görsen. Fakat o zalimler bugün apaçık bir sapıklık içindedirler.

Mû'minûn Sûresi:

50-Biz Meryem'in oğluna da annesine de bir âyet kıldık. Her ikisini de sulak, oturmaya elverişli yüksek bir yere yerleştirdik.

51-Ey peygamberler! Temiz şeylerden yeyin ve sâlih âmel işleyin. Doğrusu ben yaptığınızı bilirim.

52-Şüphesiz bu bir tek ümmet olarak, sizin ümmetinizdir. Ben de sizin Rabb'inizim, Ben'den korkun.

Râ'd Sûresi:

34- "Sana tâbi olanların kıyamet gününe kadar küfredenlerden üstün tutacak da, Bana sonra (kıyamet gününde) dönüşünüz yalnız Bana'dır. Ayrılığa düştüğünüz konularda aranızda Ben hükmedeceğim. Küfredenleri de dünyâ ve âhirette şiddetli azâba uğratacağım. Onların hiçbir yardımcıları yoktur. Onların âhiretteki azâbları ise elbette daha şiddetli olacaktır." O günden onları Allah'a karşı koruyacak birisi de yoktur.

Tahrîm Sûresi:

12- "Mahrem yerini korumuş olan imrân kızı Meryem'i de an. Ona rûhumuzdan üflemiştik.

Yûsuf Sûresi:

101- "Müslüman olarak canımı al ve beni sâlihlere kat.

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

2. BÖLÜM

BÂKÎ DİVÂNİ'NDA Hz. İSÂ İLE İLGİLİ BEYİTLER

Aşağıdaki beyitlerde Hz. İsa'nın gökyüzünde bulunduğuna işaret edilmektedir. O'nun için gerçek mekân gökyüzüdür. Yüce Allah'ın izniyle de "Rûhullah" olan Hz. İsa göğe yükseltilmiştir.

- Hz. İsa - âşık

Sevgilinin bulunduğu mahalle kutsaldır ve kıymetlidir. O kadar kıymetlidir ki cennet ağacı olan Tûbâ ve Mesîhâ bile onun mahallini dilerler. Bu haliyle Mesîhâ yani Hz. İsa âşık durumundadır.

*Cennet-i kûyûna eylese Tûbâ yiridür
Âsûtânın dilese gökte Mesîhâ yiridür.
(S, 140/G.66-1)*

- Hz. İsa - bîd

Hz. İsa'nın nefesi ile rüzgâr arasında bir ilişki söz konusudur. Hz. İsa'nın en kuvvetli rüzgârları, fırtınaları ve tufanları durdurabilme mu'cizesinden bahsedilmektedir.

*Yaklaşdı ol ki bîd ola enfâs-ı 'İsevî
Şâh-ı gül ile bahs dırâht-ı Kelîm ile
(S, 348/G.403-2)*

- Hz İsa – dem(nefes):

Hz. İsa'nın nefesi ölüleri diriltir. Bu husus, beyitlerde şairler tarafından oldukça sık mevzû edilir. Sadece ölü insanları değil ölü tabiatı da diriltiğini aşağıdaki beyitten anlamaktayız.

*Dem-i 'İsa dirilür bûy-ı bahûr-ı Meryem
Açdı zanbak Yed-i Beyzâyı kef-i Mûsâ-vâr
(S, 41/K.18-19)*

Bu beyitte ayrıca Yed-i Beyzâ mu'cizesine de işaret edilmektedir. Yed-ı Beyzâ; zambak açan bir çiçektir. Hz. Mûsâ Allah'ın emriyle elini koynuna sokup çıkarır ve böylece eli güneş gibi parlardı. Tasavvufî olarak ilâhî gücün gerçekleşip ortaya çıkışının sembolüdür.

Hz. İsa aşağıdaki beyitte Hz. İsa'nın nefesiyle ruh bahşetmesi söz konusudur.

*Rûh bahs oldu Mesîhâ sıfât enfâs-ı bahâr
Açdılar dîdeleri h'âb-ı 'ademden ezhâr.
(S, 39/K.18-1)*

Hz. İsa'nın can veren nefesiyle güçsüz, takâtsiz, yardıma muhtaç olanların kurtarıcısı olmuştur. Bu beyitte insan çiçeğe benzetilerek ilgi kurulmuştur.

*Hezerân mürdeye bir demde lütfûn tâze câv virdi
Mesîhâ resm ü âyînün muhassal eyledün ihyâ
(S, 74/K.27-18)*

Bu beyitte Hz. İsa'nın nefesi, bazı peygamberlerin kendileriyle özdeşleşmiş özellikleriyle ilgi kurulmaya çalışılmıştır.

*Bû' Âli hikmet ü Hâtem kef ü Nu'mân mezheb
Mustafâ-hulk u Mesîhâ dem ü Yûsuf- dîdâr
(S, 68/K.25-20)*

Bu beyitte Bâkî, Hz. İsa'nın nefesini içki meclislerindeki kırmızı şarâbın rûhuna benzetmektedir.

*'Âşka yâd-ı lebün câm-ı şarâb-ı dîl-güşâ
Câna ol lâ'l musaffâdur mey-i bezm-i safâ
Rûh bahş olmuş Mesîhâ-veş o la'l-i cân-fezâ
(S, 92/M.5-3)*

Bu beyitlerde de Hz. İsa'nın nefesi kırmızı şarâba benzetilmiştir.

*Mürde-i derd ü gâma cânlar bağışlar cür'ası
Sakıyâ bi'llâh mey-i hamrâ dem-i 'İsâ midur.
(S, 175/G.120-3)*

*Bûs-ı lâ'lin isteyen ol mutrib-ı 'İsî demün
Nây-veş kendin belâ bezmine dem-sâz eylesün.
(S, 340/G.388-3)*

Bu beyitte Hz. İsa'nın nefesiyle eskiden ve günümüzde çare bulunamayan hastalıkların iyileştirmesi ve ölümlerin diriltilmesi mu'cizesi vardır. Hz. Lokman ile Hz. İsa arasında benzerlik kurulmuştur.

*Mürdeye cânlar virür bîmâra sıhhat lebleri
Hikmet-i Lokmân u i'câz-ı Mesîhâ bundadır.
(S, 199/G.157-3)*

İsa'nın nefesi, mis kokusuna benzetilir. Beşikte konuşma mu'cizesinden bahsedilir. İsa'nın sözleri canlıya hayat vermektedir.

*Ser-verâ şî'r degül nutk-ı Mesîhâdur bu
Tutalum gayriler eş'âr-ı olsa sihr-i mübîn
(S, 72/K.26-28)*

*Mürdeler ihyâ eder enfâs-ı müşgînün senün
Nutm-ı cân bahşundur i'câz-ı Mesîhâdan garaz.
(S, 236/G.221-2)*

Bâkî bu beyitte, kendisindeki şiir gücünün İsa'nın nefesi kadar güçlü ve güzel olduğunu belirtmektedir. Bu ilgiyi Hz. Muhâmmed'in adaletiyle güçlendirmeye çalışmıştır.

*Bâkîya dîn-i Muhâmmmed hâk için 'âlemd
Dem-i cân bahş ile nazm içre bu gün 'İsâyem.
(S, 295/G.315-5)*

Bu beyitte de yine rûh bahşedilmesi mu'cizesi söz konusudur.

*Leb-i cân bahşı ile mürdeler ihyâ itsün
Nic' olur mu'cize-i Hazret-i 'İsâ göresin.
(S, 337/G.384-2)*

- **Hız. İsa - gökyüzü**

Hız. İsa'nın öldürölüşünden sonra gökyüzüne çıktığına inanılır. Bu gerçek aşğıdaki beyitte yer almaktadır. Yeryüzündeki "buhûr-ı Meryem" kokusunun göklere yükselmesi üstelik de Hız. İsa'nın eteğine kadar ulaşması Hız. İsa'nın gökyüzünde olduğu inancını Bâkî'nin de kabullendiğini göstermektedir.

*İrişdi hâkden bûy-ı bahûr-ı Meryem eflâke
Mu'atter eyledi göklerde dâmân-ı Mesîhâyı
(S, 36/K.15-5)*

Hız. Meryem, buhûr çiçeğine benzetilmektedir. Bu çiçek eskiden başı ağrıyan, gözleri kararan, midesi bulan an insanlara, çiçeğin kökünü bal ve sirkeyle karıştırılarak ilaç yerine kullanılırdı. Aynı zamanda günlük ve tütsü olarak da kullanılmıştır.

- **Hız. İsa - mücerred, tecrîd**

Hız. İsa'nın gökyüzüne mücerret olarak yani dünya eşyalarından arınmış olarak çıktığına inanılır. Hatta rivâyete göre, yakasında iğne bulunduğu için ancak dördüncü kata kadar çıkabilmiştir. Aşğıdaki beyitlerde onun mücerred olarak çıktığına işaret edilmektedir.

*'Alâ ikdân mücerred ol ser-i kûyında mesken bul
Mesîhâ-veş mekânı âsmândur ehl-i tecrîdün.
(S, 255/G.251-4)*

*Ehl-i tecrîd ki kûyunda yiri hâk degül
Pâye-i kadr-i Mesîhâ gibi eflâk degül.
(S, 290/G.309-1)*

- **Hız İsa- Rûh-ı pâk**

Hız. İsa'nın rûhu temizdir. Birçok şair, onu bu özelliğiyle beyitlerinde anar. Bâkî de onun gökyüzüne yükselmesini rûhunun temizliğine bağlıyor:

*Rûh-ı pâk ol yirün eflâk ola mânend-i Mesîh
Kalmağa hâk-i mezelletde bu tendür bâ'is.
(S, 117/G.26-4)*

• Hz. İsâ – Sevgili

Şairler bazan sevgililerinin kendilerine ilgi duyması için onu Hz. İsâ yerine koyarak konuşmak suretiyle kendilerine ilgi duymasını arzu ederler. Âşık, sevgilinin nefesiyle dirilir.

*Nefesün rûh virüp tâ ola mürg-i bâmûn
Ey Mesîhâ dem- ölürsem gilümi tayr eyle
(S, 369/G.433-3)*

BÂKÎ DİVÂNÎ'NDA HZ. MERYEM İLE İLGİLİ BEYİTLER

Bâkî Divânı'nda Hz. Meryem'le ilgili sadece iki beyit bulunmaktadır. Burdan da anlaşılmaktadır ki Bâkî'yi Hz. Meryem'den çok onun oğlu Hz. İsa ilgilendirmektedir.

Bahûr-ı Meryem çiçeği, Hz. Meryem ve Hz. İsa'nın konu edildiği beyitlerde zaman zaman konu edilir. Aşağıdaki beyitte Meryem çiçeğinin kokusu ele alınmaktadır. Bûy-ı bahûr, eskiden başı ağrıyan, gözleri kararan, midesi bulanık insanlara çiçeğin kökünün bal ve sirkeyle karıştırılarak ilaç yerine kullanılırdı. Aynı zamanda günlük tütsü olarak da kullanılırdı.

*İrişdi hâkden bûy-ı bahûr-ı Meryem eflâke
Mu'atter eyledi göklerde dâmân-ı Mesîhâyı
(S, 36/K.15-5)*

*Dem-i İsa dirülür bûy-ı bahûr-ı Meryem
Açdı zanbak Yed-i Beyzâyı kefi Mûsâ-vâr
(S, 41/K.18-19)*

ŞEYH GÂLİB DİVÂNİ'NDA Hz. İSÂ İLE İLGİLİ BEYİTLER

- Hz. İsâ - âşk

Hz. İsâ'nın nefesi, ney-ecdehâ örnekleri verilerek ölümlere cân vermesi mu'cizesinden söz edilmektedir.

*Çünkü Mesîh-i aşkdan aldı nefes asâ-yı ney
Mürdeye bahş-ı cân eder dem çekip ecdehâ-yı ney
(S, 415/G.305-1)*

- Hz. İsâ - büyücü

Aşağıdaki beyitte Hz. İsâ bir büyücüye benzetiliyor. Büyücü de Hz. İsâ gibi olağan üstü işler yapar.

*Ben la'l-i lebin gamzene enbâz sanırdım
İsâ'yı dirîgâ ki füsûn-sâz sanırdım.
(S, 367/G.210-1)*

- Hz. İsâ – Can bağışlama,

Bir çok başarılı devlet adamı şairler tarafından övülürken Mesîh ile arasında ilişki kurulur. Onun yaptığı işler Mesîh'in can bağışlaması gibi önemlidir.

*Tefsîr edip i'câzını keşşâf-ı hîred der
Gûyâ dem-i cân bahş-ı Mesîhâ-yı zamândır.
(S, 97/K.1,28-16)*

- Hz. İsâ - Cem

Cem ile Hz. İsâ(Mehdî) arasında ilişki kurulmaktadır.

*Şâh-ı Cem-câha eğer Mehdî desen olmaz abes
Hâk hidâyet eyledi bu devlete azze ve cell.
(S, 107/K.2,3-13)*

- **Hz. İsa – Cibrîl**

Aşağıdaki terc-i bendde İsa ile Cebrail arasındaki münasebet söz konusudur. Cebrail'in (A.S.) bundan dolayı üzüldüğü görülmektedir. Ayrıca İncil'in Hristiyanlar tarafından küfürlerine alet edilişinden de bahsedilmektedir.

*Hat gelip perçemi îmâna gelir zann etme
Küfrüne âlet eder safha-i İncîl gibi
Sidre-i sîneme tîr-i nigehe geçmedi âh
Yandı aşk âteşine şeh-per-i Cibrîl gibi.*

(S, 439/T.B-24)

- **Hz. İsa-Dem**

Bu rubâide de yine Hz. İsa'nın daha önceden belirtilen nefes mu'cizesi tekrar edilmiştir.

*Fem nâmına bir sırr-ı hüveydâdır bu
Ruh nâmına bir nâr-ı tecâlladır bu
Leb nâmına bir mu'ciz-i İsâdır bu
Dil nâmına bir mahşer-i gavgâdır bu.*

(S, 447/R.29)

- **İsa – dudak**

Mesîhle dudak arasında ilişki kurulmuştur.

*Bakma ey tûg-i nigehe lâ'l-i Mesîhâ-deme sen
Haste-i hasretin hâli dîgergûn gibidir.*

(S, 290/G.72-5)

• **Hız. İsa – Esrar Dede**

Türk edebiyatında kurtarıcı, koruyucu ve kollayıcı sıfatlarıyla bir kişi övüleceği zaman onunla Mehdî arasında ilişki kurulur. Mehdî kurtarıcı anlamındadır. Şeyh Gâlib de Esrar Dede'yi mevlevîliğin pîri olarak Mehdî'ye benzetmektedir.

*Celâle'd dîn-i Rûmun aynısın bi'llâh kendisin
Gürûh-ı evliyânın pâdişâhı bir efendisin
Hakîkât bağının âzâde serv-i ser bülendisin
Tarîk-i Mevlevînin Mehdî-i hâtır pesendisin
O devr ashâbının sen Kahramân-ı dîv bendisin
Bu beyti oku Gâlib rahm ederse derdmendsin
(S, 170/T.B, 3-5)*

- **Hız. İsa - gökyüzü**

Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. İsâ'nın kesinlikle çarpmıha gerilmediği yakalanıp öldürülmediği, asılmadığını açıkça belirtmiştir. Onlar sadece Hz. İsâ'ya benzeyen başka birini öldürmüşlerdir. Hz. İsâ, Allah tarafından göğe yükseltilmiştir. Aşağıdaki beyitte Hz. İsâ'nın dördüncü kat felekte olduğu vurgulanmaktadır.

***Bâreke'llâh bî-bedel kasr-ı bülend-i dil-nişîn
Var mı misli işde İsâ işde çâr-h-ı çârümîn
(S, 141/K.2,37-1)***

*Sipih-r-i ma'nâyı seyr et Mesîh-veş Gâlib
Zemîne mu'cize gûlarda kim tenezzül eder.
(S, 307/G.102-9)*

- **Hız. İsa – göz (çeşm-i hamûş)**

Saçlar altında kalmış gözlerle, kilisede İncil okuyan İsâ arasında ilişki kurmuştur. Divân şiirinde saç rengi, çokluğu ve karışıklığı sebebiyle küfür ve kilise olarak telakki edilir. Aşağıdaki beyitte saçın altında kalmış göz, İncil okuyan Hz. İsâ'ya benzetilmektedir.

*Küfr-i zülf içre nihân olmuş o çeşm-i hâmuş
Deyr-i hüsnünde ne İncîl okur İsâsına bak.
(S, 341/G.164-3)*

• *Hiz. İsa - Hasta*

Hiz. İsa'yı görme ve hasta gönlüne şifa bulma arzusu Şeyh Gâlib'i dördüncü kat göğe yani onun katına çıkartmış ama emeline nail olamamıştır.

*Gıtdık sipihr-i çârûme dek çâre-hâh olup
Derdâ ki İsi-dil-i bîmâr-ı görmedik.*

(S, 353/G.186-2)

Mesîh, hastaları iyileştirdiği için bir doktor gibidir. Doktorlar elbette kendi sağlıklarına dikkat eder ve bu yüzden sağlıklı olurlar. Ancak bakışları ile güzellik Firengistan'ını karıştıran sevgilinin gözleri mavidir ve herkesi tesiri altına alıp hasta etmektedir. Hatta Mesîhler dahi onun mavi gözlerinden hasta olur.

*Nigâh-ı çeşmi âşûb-ı Firengistân-ı hüsn olmuş
Mesîhâlar dâhı bîmârdır çeşm-i kebûdundan*

(S, 395/G.262-6)

• *İsa - la'l*

Aşağıdaki beyitte la'l ile Hiz. İsa'nın nefesi arasında bir ilgi kurulmuştur. Her ikisi de canlandırıcıdır.

*Bilmem o la'le rûh-ı Mesîhâ mıdır desem
Yohsa hayât-ı lafzına ma'nâ mıdır desem.*

(S, 367/G.209-1)

• *Hiz. İsa - mîh*

Türk edebiyatında bazı şairler Hiz. İsa'nın yüce kişiliğinden sık sık söz etmektedirler. Bâkî de aşağıdaki beyitte Hiz. İsa'nın ulu ve yüce kişiliğinden bahsetmektedir.

*Atherân olmağa gül-mîh-i harîmi yaraşır
Çeşm-i tahsîn ile manzûr-ı Mesîhâdır bu*

(S, 138/K.2, 35-6)

- **İsâ - nîgeh**

Hız. İsâ'nın nefesiyle sevgilinin bakışı arasında benzerlik kurulmuştur. İkisi de cân bağıslamaktadır. Sevgilinin bakışları aşığa hayat verir. Aşık, sevgilinin bakışıyla bütün dertlerinden kurtulur.

*Mesîhâ-yı nîgehden ders alıp dehrîn etibbâsı
Bu bîmârın ilâcın sabr-ı Eyyûb eylemişlerdir.
(S, 274/G.46-4)*

- **Hız. İsâ – Padişah, Dâver, hüsrev, hidiv,**

Şeyh Gâlib Hız. İsâ'dan bahsederken genellikle padişah ve adalet kavramları üzerinde sık sık durmaktadır. Aşağıdaki beyitlerde Hız. İsâ padişaha benzetilmiştir.

*Ol pâdişah ki verdi mühimmât devlete
Hüsn-i nizâm-ı Mehdî-i sâhib zamân gibi.
(S, 66/K.1,13-18)*

*Dâverâ dâdgerâ hüsrev-i encüm sipehâ
Nefesin etmede İsâ gibi sad cânı çerâğ.
(S, 70/K.1,14-32)*

*Ne hüsrev Mehdî-i sâhib-zamân kim adlî âfâka
Safâ-yı meşrebinden revnak-ı Nûşirevân verdi.
(S, 77/K.1,17-12)*

*Sâhib kîrân denir o hidiv-i mü'eyyede
Kim ede Mehdî-veş kadem-ı adl ile kıyâm.
(S, 112/K.2,6-17)*

*Bahâr-ı saltanatdır subh-ı dîndir şems-ı dünyâdır
Bilir Mehdî-i devrân olur erbâb-ı 'istidâd.
(S, 131/K.2,25-3)*

- **Hız. İsâ - rakı (arâk)**

Şair burada, Hız. İsâ'nın nefesiyle rakı arasında ilgi kurarak, rakıyı İsâ'nın cân katan nefesine benzetmektedir.

*Arak-ı hoş-tere ben rûh-ı Mesîhâ der idim
Çârhdâ kâlib-ı mînâsının olsaydı yeri.
(S, 419/G.310-4)*

- **H. İ. İ. - Sabâ (rüzgâr)**

Aşağıdaki terc'i-bendde İ. nefesi ile Sabâ rüzgârı arasında ilgi kurulmuştur. "Sabâ", doğu yönünden esen ılık, lâtif, hafif bir rüzgârdır. Çiçeklerin döllenmesini sağlar. Bu ve başka bazı halleriyle tabiata canlılık verir. Bu yüzden Mesîh'in nefesi ile aralarında ilişki kurulur.

*Düşüp dâm-ı hevâyâ hasret-i gülzâr kaldım ben
Gidip nefh-i Mesîhâ-veş sabâ bîmâr kaldım ben
Gül-i ümmîd soldu mübtelâ-yı hâr kaldım ben
Bir gülşen kulhân oldu çeşmîme nâcâr kaldım ben
Şarâb-ı ye'se düşdüm teşne-i dîdâr kaldım ben
Başımdan aşdı seyl-âb-ı keder bîzâr kaldım ben.*

(S, 178-179/T.B, 9-3)

- **H. İ. İ. - savm (savm-ı Mesîha)**

Savm oruç anlamındadır. Her dinin orucu vardır. Bu beyitten Mesîh'in yani H. İ. İ.'nin da orucu olduğunu öğreniyoruz. Bilindiği gibi oruç yeme içmenin belli zamanlarda terk edilmesi anlamına geldiği için oruç tutanlar zayıflar ve zaafiyet de geçirebilirler. Aşağıdaki beyitte de güneş(Hurşid) teşhis sanatıyla bir insan gibi düşünülerek savm-ı Mesîha'dan zayıflıyor ve titremeye başlıyor.

*Perhîz ü riyâzet ile teb-lerzeyeye düşdü
Hurşide dahı savm-ı Mesîhâ neler etdi.*
(S, 425/G.322-4)

Bu hayalde H. İ. İ.'nin güneş feleğinde olduğu inancı da yatmaktadır.

- **H. İ. İ. - Şeyh Galib**

Şair kendisindeki şiir gücünü, dördüncü kat gökteki H. İ. İ.'nin sözlerine benzeterek onun ile arasında söz yönünden ilgi kurmaya çalışıyor.

*Çârmîh-ı sitem-i kayd-ı anâsır bu aceb
Çarh-ı çârümde Mesîhâ gibi kadr-i sühanım*
(S, 371/G.217-7)

Eflatûn; Aristo'nun hocası, Sokrat'ın talebesi bir Yunan filozofu akıl ve hikmet görüşünün timsalidir. Şeyh Galib aşağıdaki beyitte daha Eflatun'un ruhu mektepte öğrencilik yaparken Mesîh bana buyurdu diyerek kendini Eflatûn'dan bile üstün görmektedir.

*Bana buyurdu ki hum-hâne-i felekde Mesîh
Henûz rûh-ı Felâtûn tıfl-ı mektebdir.
(S, 299/G.88-5)*

• **Hz. İsâ-şûh**

Aşağıdaki beyitlerde Hz. İsâ'nın ateş ve suyun dudaklarında gizli olduğu, halkın dertlerine ilaç olup onları mutlu etmesi konu edinmektedir. Ayrıca Hz. İsâ'nın o büyüleyici nefesiyle ölüleri diriltmesi, insanların gizledikleri nesnelerin nerede olduğunu bilmesi...gibi mu'cizelerinden ve dünya malına değer vermeyişinden bahsedilmektedir.

*Mesîh-veş heme eşyâ vü kevn emrine râm
Lebinde muzmer o şûhun ilâc-ı âteş ü âb.
(S, 258/G.17-6)*

*Olamaz la'l-i revân-bahşına hem-râz Mesîh
Yok yere eylesin da'vî-i i'câz Mesîh*

*Hey aceb ol büt-i Kâfîrde bu lütf-ı Yezdân
Hatı Cibrîl-i Emîn çeşm-i füsûn-sâz Mesîh*

*Eyledi pâ-zede-i terk ü tecerrüd hâki
Çarh-ı aşkınla olup hâne-ber-endâz Mesîh*

*Kodu bir sûrete çok mevt ü hayât-ı gamzen
Hiç bîmâra dahı eylesin nâz Mesîh*

*Es'adâ hep o büt-i nâdiredân aşkında
Sihr-sâz olmada bin mu'cize-perdâz Mesîh.
(S, 266/G.33, 1-5)*

- **Hz. İsa – Tecerrüd ehli**

Hz. İsa gökyüzüne yükselirken bütün dünya eşyalarından arınmış idi. Bu yüzden o mücerredî temsil etmektedir.

*Kılan anâsıra tekbîr-i çâr hem-çü Mesîh
Tarîk-i ehl-i tecerrüdle pâk-mezhebdir.
(S, 301/G.92-4)*

- **Hz. İsa - vahdet erbâbı**

Bu beyitte vahdet erbablarının aniden ölmesi, bu dünyadan göç etmeleri aralarında ilgi kurularak Hz. İsa'ya ve Mansûr'a benzetilmiştir.

*Birden bire gelip giden erbâb-ı vahdeti
Mansûr-ı dâr u İstî-i Meryem sanır gören.
(S, 387/G.245-6)*

ŞEYH GÂLİB DİVÂNİ'NDA Hz. MERYEM İLE İLGİLİ BEYİTLER

- Hz. Meryem – buhûr-ı Meryem

Buhûr-ı meryem, Meryemana eli dinilen, tıbbı yararları da olan, Hz. Meryemin doğum esnasında acısının azalması için tutunduğu bir çiçektir. Rivâyete göre çiçek sonradan el şeklini almıştır. Ebeler doğumların kolay olması için bu çiçeği doğum yapacak kadının eline verirlermiş. Çiçek dini ve milli bayramlarda tütsü olarak da kullanılır. Aşağıdaki beyitte buhûr-ı meryem güzelin saçına benzetilmiştir.

*Ruhu sakız gülüdür zülf ü buhûr-ı Meryem
Hidmet-i bâğı gören muğbece-i hûr-nijâd
(S, 162/K.2, 72-13)*

- Hz. Meryem - Cebrâil (A.S)

Bu terci-bendde Hz. İsâ'nın yine dünyaya babasız gelme mu'cizesinden bahsedilmektedir. Hz. İsâ Hakk'ın sırrıdır, gönüllerin peygamberidir.

*Ey dil ey dil yin ebu rütbede pür-gamsın sen
Gerçi vîrâne isen genc-i mutalsamsın sen
Secde fermâ-yı melek zât-ı mükerremsin sen
Bildiğin gibi değil cümleden akdemsin sen
Rûhsun nefha-i Cibrîl ile tev'emsin sen
Sırr-ı Haksın mesel-i İsî-i Meryemsin sen
(S, 179-180/T.B, 10-1)*

- **Hız. Meryem - gül-gonca**

Şair, burada Cebrâil (A.S)'ın Hz. Meryem'e rûh nefh etmesiyle Hz. İsâ peygamberin babasız olarak bir bâkireden doğuşunu imâ ederken "nefh-i rûh, bîkr" kelimeleriyle ilgi kurarak olaya telmîh yapmıştır.

*Gül-gonca Meryemdir meğer kim nefh-i rûh etmiş eser
Bülbüller açmış bâl ü per çün Cebre'ül-i zinde dem.
(S, 80/K.19-7)*

*Bîkr-i ma'nûdir ser-â-ser sûret-i Meryemleri
Öyle bir bût-hânenin şimdi gönül nâkûsudur.
(S, 278/G.52-6)*

- **Hız. Meryem - ma'nâ gelini**

Bu beyitte Hz. Meryem ma'nâ gelinine benzetilmektedir. Ma'nâ gelininin rûhla birleşmesinden Hz. İsâ'nın taze nefesi ortaya çıkmıştır. Beyitte Meryem-mana, ruh-fikir ve Hz. İsâ-söz arasında ilişki kurulmuştur.

*Toğmamış rûh-ı kelâmım gibi bir tâze nefes
Meryem-i ma'nâya endîşe olaldan dâmâd.
(S, 163/K.2,72-38)*

- **Hız. Meryem – takdir**

Hız. Meryem, Allah'ın takdiriyle bakire olduğu halde hamile kalmıştır. Allah'ın ruhundan üflemesiyle hamile kalmıştır.

*Besleyip Meryem-i takdîr nefesden nefese
Toğmada İsî-i tedbîr nefesden nefese.
(S, 401/G.277-1)*

*Kâlib-ı Meryem olur hem-dem-i Rûh-ı Cibrîl
Gelse lafz-ı kaleme ma'nî bî-gâne-i ney.
(S, 415/G.304-5)*

L

Ū

G

A

T

-A-

Âdem : Yokluk, bulunma.
Âfâk : Ufuklar.
Ahâr : Çelik.
Âkdem : Daha önceki.
Ala'ık : İlişki.
Anâsır : Elemanlar, unsurlar.
Arâk : Rakı.
Âsitân : Eşik.
Âşûb : Karışıklık.
Atherân : Çok temiz olan.

-B-

Bâd : Rüzgâr.
Bâ'is : Sebep olan.
Bâl : Kanat.
Bâm : Kubbe.
Bârekellâh : Nimet yağdıran.
Bikr : Bâkîre.
Bizâr : Rahatsız.
Bülend : Yüce,ulu.

-C-

Cân-fezâ : Cana can katıcı.
Celâl : Büyüklük.
Cem-câh : Toplanma, itibar.
Cür'â : Yudum,içim.

-Ç-

Çârüm : Dördüncü.
Çerağ : Çıra,mum.

-D-

Dâdgerâ: İnsaflı.
Dâmâd : Çocuk,oğul.
Dâmân : Etek.
Dânâ : Bilgili.
Dâverâ : Hükümdar.
Dehr : Dünya.
Deyr : Manastır,kilise.
Dıraht : Ağaç.
Didâr : Yüz,çehre.
Dil-gûşa : Gönül açan.
Dil-nîşin : Gönülde yer tutan.

-E-

Eflâk : Felekler.
Enbâz : Ortak.
Encüm : Yıldızlar.
Endâz : Atıcı.
Erbâb : Hayır sahipleri.
Eş'âr : Anlamlı sözler.
Etibbâ : Hâkim,doktor.
Ezhâr : Çiçekler.

-G-

Garaz : Hedef,gaye.
Gurûh : Cemaat,,bölük.
Gûlar : Saf,ahmak.
Gûyâ : Söyleyen.

-H-

- H'âb** : Ölüm uykusu.
Hâk : Toprak.
Hamra : Kırmızı,kızıl.
Hâmûş : Toprak.
Hâr : Eşek.
Hârim : Kutsal yer.
Hezerân : Bülbül.
Hevâ : İstek.
Hıdiv : Mısır valilerine verilen ünvan.
Hîred : Akıl.
Hidâyet : Hak yolunu kılavuzlama.
Hoş-tere : Daha çok.
Hum-hâne : Meyhane.
Hurşîd : Güneş.
Hüsrev : Padişah.
Hüveydâ : Açık,apaçık.

-İ-

- İ'câz** : Yoksun bırakma.
İsti'dâd : Doğrulma.

-K-

- Kadem** : Ayak.
Kasr : Kısaltma,kesme.
Kebûd : Mavi gözler.
Kayd : Ayağa vurulan zincir.
Kef : Köpük,beyazlık.
Kelîm : Söz söyleyen.
Keşşâf : Keşfeden.
Kevn : Varlık.
Kırân : Yakınlık.
Kıyâm : Ayağa kalkma.
Kûy : Köy,mesken.

-L-

Lâ'l : Kırmızı.

Leb : Dudak.

-M-

Mâhşer : Kıyamet günü ölülerin toplandığı yer.

Mânend : Eşsiz, emsalsiz.

Mansûr : Allah'ın yardımıyla galip gelmiş.

Manzûr : Bakılmış, beğenilmiş.

Meşreb : Mizaç, huy.

Mevt : Ölüm

Mezheb : Gidilen, tutulan yol.

Mezelled : İtibarsızlık.

Mîh : Ulu, aziz.

Mu'atter : Güzel kokulu.

Muğbece : Meyhaneci çırağı.

Muhassal : Tahsis edilmiş.

Musaffa : Arındırılmış.

Mutalsam : Tılsımlı, büyülü.

Mutrîb : Çalgıcı.

Mûzmer : Gizli, saklı.

Mübîn : İyiyi, kötüyü ayıran.

Mübtelâ : Yenilmiş.

Mücerred : Soyut.

Müeyyede : Yardım eden.

Mühimmât : Lüzûmlu şeyler.

Mükerrem : Muhterem, aziz.

Mümtaz : İmtiyazlı.

Mürde : Ölü.

Mürg : Kuş.

Müstesnâ : İstisna olan.

Müşgîn : Mis kokulu.

-N-

Nâkûs : Hıristiyanların ibadet vaktinde kilisede çaldıkları çan.

Nây-veş : Ney gibi.

Nefh : Üfürme.

Nigâh : Bakış.

Nihân : Gizli.

Nijâd : Soy, nesil.

Nûş : İçen.

Nûşirevân : Eski Sasani Devleti'nde adaletiyle ünlü bir hükümdar.

-P-

Pâk : Temiz.

Pâye : Ayak.

Perhîz : Yasak olan şeyler.

Per : Kanat.

Perdâz : Tertipleyen, düzenleyen.

Pesend : Beğenme.

-R-

Râz : Gizlenilen şey.

Râm : İtaat eden.

Revân : Akıcı.

Revnâk : Parlaklık.

Riyâzet : Nefsi kırma.

Rûh : Can.

Rûm : Anadolu.

-S-

Sâki : İçki sunan.
Savm : Oruç.
Sâz : Yapan.
Ser-a-ser : Baştan başa,bütün.

Ser-verâ : Başkan.
Seyl : Şiddetle gelen.
Sıfât : Vasıf,özellik.
Sidre : En yüksek makam.
Sipehâ : Asker.
Sipih : Gökyüzü.
Silm : Barış.
Sühân : Söz söyleyen.

-Ş-

Şâd : Sevinçli.
Şeh-per : Kuş kanadının en uzun tüyü.
Şi'r : Anlama.
Şûh : Hareketlerinde serbest.

-T-

Tahsîn : Takdir etme.
Târ : Karanlık.
Târik : Yol.
Tayr : Uçma.
Teb-lerze : Titreyiş.
Tecellî : Görünme.
Tecrîd : Soyma,soyulma.
Tecerrüd : Soyunma,çıplak kalma.
Tenezzül : Gönül alçaklığı.
Teşne : Susamış.
Tîğ : Kılıç.
Tıfl : Küçük çocuk.

-Y-

Yâd : Hatırlama,anma,gönül.

Yed-î Beyzâ : Hz. Mûsâ'nın koynuna sokup-çıkarken görünen ve Allah tarafından Firavun'a karşı mucize olarak kullandığı parlak eli.

-Z-

Zamân : Kefil olma

Zinde : Diri,dinç olma.

---BİBLİYOGRAFYA---

Devellioğlu, Ferit. **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 16. Baskı, Aydın Kitabevi, 1999, Ankara.

İncil, Yeni Yaşam Yayınları, 4. Basım, Nisan 2001, İstanbul.

İslâm Ansiklopedisi, Türk Diyânet Vakfı Yayınları, Ankara.

Kalkışım, Muhsin. **Şeyh Gâlib Divânı**, Akçağ Yayınları, 1992, Trabzon.

Kesir İbn, **Hadislerle Kur'ân-ı Kerîm Tefsiri, ÇEVİRENLER :** Bedrettin Çetiner, Bekir Karlığa, Çağrı Yayınları, 1988, İstanbul.

Köksal, M. Asım. **Peygamber ler Tarihi**, 3. Baskı, 1. cilt, Türk Diyânet Vakfı Yayınları, 1993, Ankara.

Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli , HAZIRLAYANLAR:

Prof. Dr. Ali Turgut, Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez, Prof. Dr. Mustafa Çağrı, Prof. Dr. Sadrettin Gümüş, 2. Baskı, Türk Diyânet Vakfı Yayınları, Ankara.

Küçük, Sabahattin. **Bâkî Divânı**, 1. Baskı, Atatürk Kültür Dil Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 1994, Ankara.

Pala, İskender. **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, Ötüken Yayınları, 6. Baskı, 2000, İstanbul.